

T.C.

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

KENTSEL YOKSULLUK: SIVAS İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Dürdane İNCELER

Sivas

Ağustos 2019

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Başkanlığı

KENTSEL YOKSULLUK: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Dürdane İNCELER

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Halis BAŞEL

Sivas
Ağustos 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Tezin Başlığı : Kentsel Yoksulluk : Sivas İli Örneği
Savunma Tarihi : 30.07.2019
Danışmanı : Prof. Dr. Halis BAŞEL

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Halis BAŞEL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ASLAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Dürdane İNCELER tarafından hazırlanan Kentsel Yoksulluk: Sivas İli Örneği başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Dürdane İNCELER

09.08.2019

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	i
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	5
1.1. Yoksulluk Kavramı	5
1.2. Yoksulluk Türleri	7
1.2.1. Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk.....	7
1.2.2. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk	9
1.2.3. Objektif Yoksulluk ve Subjektif Yoksulluk	10
1.2.4. Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk	11
1.2.5. Geçici Yoksulluk ve Kronik Yoksulluk.....	14
1.3. Diğer Yoksulluk Türleri	14
1.3.1. Yeni Yoksulluk	14
1.3.2. Nöbetleşe Yoksulluk.....	15
1.3.3. Aşırı Yoksulluk.....	16
1.4. Yoksulluk Nedenleri	16
1.5. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri	18
1.5.1. Gelir Yoksulluğunun Ölçülmesi (Tek Boyutlu Ölçümler)	18
1.5.1.1. Yoksulluk Oranı Endeksi.....	18
1.5.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi	18

1.5.1.3.	Yoksulluk Şiddeti Endeksi	18
1.5.1.4.	Sen Endeksi	19
1.5.1.5.	Sen-Shorrocks-Thon Endeksi	19
1.5.1.6.	Watts Endeksi	19
1.5.1.7.	Yoksulluktan Kurtulma Zamanı Endeksi	20
1.5.1.8.	Foster-Greer-Thorbecke Endeksi	20
1.5.2.	İnsani Yoksulluğun Ölçülmesi (Çok Boyutlu Ölçümler)	20
1.5.2.1.	İnsani Gelişmişlik Endeksi	20
1.5.2.2.	Toplumsal Cinsiyet Gelişmişlik Endeksi	21
1.5.2.3.	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi	22
1.5.2.4.	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi	22
1.5.3.	Yeni Bir Yoksulluk Ölçümü Yöntemi Olarak: Zaman ve Tüketim Yoksulluğu Ölçümü	23
1.6.	Gelir Dağılımı ve Yoksulluk	23
1.6.1.	Kişisel Gelir Dağılımı	23
1.6.2.	Fonksiyonel Gelir Dağılımı	24
1.6.3.	Sektörel Gelir Dağılımı	24
1.6.4.	Bölgesel Gelir Dağılımı	25
İKİNCİ BÖLÜM		27
2. TÜRKİYE’DE KENTSEL YOKSULLUK		27
2.1.	Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları	27
2.2.	Türkiye’de Yoksulluk Nedenleri	44
2.2.1.	Küreselleşme:	44
2.2.2.	Gelir Dağılımı Bozukluğu:	45
2.2.3.	Bölgelerarası Değişiklikler:	45

2.2.4. Nüfusun Büyüme Hızı:.....	45
2.2.5. İşsizlik ve Düşük Ücret Seviyeleri:	46
2.2.6. Enflasyon.....	47
2.2.7. Vergi Toplamada Yaşanan Adaletsizlikler:.....	47
2.2.8. Eğitimin Düzeyi:	48
2.2.9. Konut Sorunları:	48
2.2.10. Kentsel Yoksulluğun Hem Nedeni Hem Sonucu: Göç	49
2.3. Türkiye’de Yoksullukla İlişkili Olan Sosyal Problemler	50
2.3.1. Yoksulluk Kültürü:.....	50
2.3.2. Sosyal Dışlanma:	51
2.3.3. Suç:.....	53
2.3.4. Aile İçi Şiddet:.....	53
2.3.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği:	55
2.4. Kentsel Yoksulluk	56
2.4.1. Genel Olarak.....	56
2.4.2. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	65
3. SİVAS’TA KENTSEL YOKSULLUK.....	65
3.1. Sivas’ın Genel Sosyoekonomik Görünümü	65
3.1.1. Sivas’ın Tarihsel Gelişimi	65
3.1.2. Coğrafi Konum Açısından Sivas	66
3.1.3. Sivas’ın Sosyoekonomik Yapısı.....	67
3.1.3.1. İlin Ekonomik Görünümü.....	68
1,4	69
6,6.....	69

3.1.3.2. İlin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi	72
3.1.4. Sivas'ta Nüfusun Özellikleri.....	76
3.2. Sivas'ta Kentsel Yoksulluğun Görünümü.....	80
3.2.1. Türkiye ve Sivas'ta Gelirin Dağılımı	80
3.2.1.1. Gelirin Dağılımında Özellikli Ölçüm Yöntemleri	80
3.2.2. Türkiye ve Sivas'ta Servetin Dağılımı	89
3.3. Sivas'ta Kentsel Yoksulluğun Neden ve Sonuçları	92
3.3.1. Gelirin Bölüşümü	92
3.3.2. İşsizlik ve Düşük Ücret Seviyeleri	93
3.3.3. Modern Tarımın Kullanılmaması.....	93
3.3.4. Hane halkı Özellikleri	94
3.3.5. Göç	95
3.3.6. Konut Sorunu ve Gecekondulaşma	96
3.3.7. Eğitim	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
KAYNAKÇA	103
ÖZGEÇMİŞ.....	109

KISALTMALAR

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

ESA: Avrupa Hesaplar Sistemi

GSMG: Gayri Safi Milli Gelir

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması

İGE: İnsani Gelişmişlik Endeksi

NACE REV: Avrupa Topluluğu Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sıralaması

SEGE: İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması

SNA: Ulusal Hesaplar Sistemi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye’ de Farklı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranı.....	26
Tablo 2. Yerleşim Yerine Göre Türkiye’de Fert Yoksulluk Oranı.....	28
Tablo 3. Türkiye de Hane halkı Büyüklüğüne Göre Yoksul Hane halkı Oranları....	29
Tablo 4. Türkiye de Hane halkı Büyüklüğüne Göre Yoksul Fert Oranı.....	30
Tablo 5. Hane halkı Büyüklüğüne Göre Türkiye’de Yoksulluk Sınırı.....	31
Tablo 6. Hane halkı Büyüklüğüne Göre Türkiye’de Açlık Sınırı.....	32
Tablo 7. Türkiye’de Hane halkı Türüne Göre Yoksulluk Oranları.....	33
Tablo 8. Türkiye’de Hane halkı Fertlerinin Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranı	35
Tablo 9. Türkiye’de Hane halkı Fertlerinin İşteki Durumuna ve Çalıştığı Sektöre Göre Yoksulluk Oranı.....	36
Tablo 10. Türkiye’de Hane halkı Fertlerinin Ekonomik Faaliyet Durumuna Göre Yoksulluk Oranı.....	38
Tablo 11. Hane halkı Fertlerinin Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranı.....	39
Tablo 12. Türkiye ve Sivas’ta Gayrisafi Katma Değerin Sektörel Dağılımı İBBS3(İl Düzeyi).....	66
Tablo 13. TR7 Bölgesi Taşınmaz Kültürel Varlıkları.....	66
Tablo 14. Türkiye ve TR7 Bölgesi İlleri Turizm Yatırım ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayı- Oda- Yatak Analizi (2016)	67
Tablo 15. Sivas İli Turizm Göstergeleri, Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranı (2019).....	67

Tablo 16. İllerin ve Bölgelerin Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması.....	69
Tablo 17. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması.....	71
Tablo 18. İl ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu, 2007- 2018.....	73
Tablo 19. İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, 2018.....	74
Tablo 20. Eşdeğer Hane halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre %20'lik Nüfus Dilimleri, Gini Katsayısı, P80/P20 Oranlarına Göre Gelir Dağılımı (Düzey 2)	77
Tablo 21. Hane halkı Kullanılabilir Gelire Göre %20'lik Nüfus Dilimleri, Gini Katsayısı, P80/P20 Oranlarına Göre Gelir Dağılımı (Düzey 2)	79
Tablo 22. İktisadi Faaliyet Kollarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payları (Düzey 2)	80
Tablo 23. Kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması 2. Düzey, 2015-2017.....	82
Tablo 24. İl bazında kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, 2015-2017.....	83
Tablo 25. Yıllara ve İllere göre konut satış sayıları.....	84
Tablo 26. İllere Göre Nüfus Dağılımı	85
Tablo 27. İllere göre motorlu kara taşıtları sayısı 2018.....	85

ÖZET

Yoksulluk, gelir seviyesi ne düzeyde olursa olsun bütün ülkenin karşı karşıya olduğu ekonomik unsurlardan biridir. Yoksulluk, kavramı barındırdığı dinamik ve görelî unsurlardan dolayı tanımlanması güç bir kavramdır. Fikir birliğine varılmış bir tanımını yapılamamaktadır. Yoksulluğun zamanla çeşitlenmesi ve küreselleşme ile birlikte kentleşme sürecinin hız kazanması neticesinde kentsel yoksulluk daha belirgin hale gelmiş gereksinimler sadece ekonomik olmaktan çıkıp, sosyal kültürel gereksinimlerin de giderilmesi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda çalışmada, yoksulluğun kavramsal çerçevesi, ölçüm yöntemleri ve kentsel yoksulluk kavramı Türkiye açısından açıklanmakta özellikle kentsel yoksulluğun Sivas'ta kentsel yaşam üzerindeki etkileri inceleme konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kentsel Yoksulluk, Sivas'ta Kentsel Yoksulluk

ABSTRACT

Poverty is one of the economic reasons facing the whole country, regardless of the income level. Poverty is a concept that is difficult to define due to the dynamic and relative elements it contains. It is not possible to make a consensus definition. Urban poverty has become more evident as the poverty diversifies over time and the process of urbanization accelerates with globalization. The requirements are not only economic but also social and cultural needs.

In this context, study, conceptual framework of the poverty measurement methods and concepts are explained in terms of urban poverty in Turkey is particularly effects on the subject of scrutiny in Sivas city life and urban poverty.

Keywords: Poverty, Urban Poverty, Urban Poverty In Sivas

GİRİŞ

Yoksulluk bir terim olmaktan ziyade toplumları tarihin her döneminde etkileyen, farklı periyotlarda farklı görüntüler şeklinde belirerek çözülmesi gereken toplumsal bir mesele biçiminde varlığını sürdürmektedir. Değişen ve durmadan ilerleyen toplumsal yapı ve bu doğrultuda farklılaşan insan gereksinimleri yoksulluk kavramının da bugünün şartlarına göre değişmesine, zaman içinde dönüşerek baş etmenin güçleştiği bir yapıya ulaşmasına sebep olmuştur.

Beveridge tarafından 1942 yılında “insanlığın yüz karası” şeklinde ifade edilen yoksulluk, çağdaş toplumlar açısından bugünün en önemli meselesidir. Tek bir görünüm altında ortaya çıkamaması, toplumsal yapı içinde değişerek neredeyse şahsileşmesi, mücadele edilmesini güçleştirmekte hatta gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler açısından imkansızlaştırmaktadır.

Kavram olarak ele alındığında yoksulluk, insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak bugüne dek geçen süreçle beraber yaşanan küreselleşme yoksulluk kavramının ciddiyetini ve yoksulluğun görünümünü değiştirerek arttırmıştır. Küreselleşme ile birlikte basitlikten uzaklaşan ve farklı görünümler altında ortaya çıkan yoksulluk en basit hali ile ele alındığında kişinin günlük ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayabilecek kadar gelirden yoksun olması biçiminde tanımlanmaktadır. Ancak bugün yoksulluğu bu kadar basit bir görünüme indirgemek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Zaman içinde değişen hayat şartları ile beraber yoksulluk şekil değiştirmiş, bazen yaşanan coğrafya bazen tüketim biçimleri bazen de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile birlikte ele alınan bir kavram haline gelmiştir.

Tarihsel süreç içinde ele alındığında ise asgari gıda ihtiyacından sosyo-kültürel gereksinimlere doğru değişim gösteren yoksulluk kavramı, günümüzde beslenme ihtiyacının çok daha ötesine geçerek bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gereken ve insan yaşamının tamamını içeren bir olgu haline gelmiştir.

Yoksulluğun daha geniş bir yelpazeye yayılması nedeni ile yaşadığımız kentler sorunun giderek derinleştiği, belirginleştiği mekanlar haline gelmektedirler. Kentlerde, kapitalizmin, çağdaşlaşmanın, globalleşmenin ve globalleşme ile birlikte oluşan sınıf ya da kişiler arasındaki ayrımların ardından gelen bir problem olan kentsel

yoksulluk, üzerinde durulacak ciddi bir konu halini almıştır. Her kentte aynı olmasa da neredeyse her toplumda var olmakla beraber (Aytaç ve Akdemir,2003: 58 aktaran Sipahi,2006) sorunun en ciddi olduğu ülkeler az gelişmiş ülkelerdir. (Cebeci ve Çakılcıoğlu,2003 aktaran Sipahi,2006).

Kentsel yoksulluk terimi, yalnızca gelir eksikliği ve kentteki hizmetlerden faydalanmada yetersizlik demek değildir; yanı sıra, eğitim imkanı, sağlık imkanları, güvenlik imkanı vb. gibi bir çok hizmetten yeterince faydalanamamayı, merkezden uzak yerlerde yaşamayı da bünyesinde barındırır. Bir başka açıdan ise kentsel yoksulluk, kent içindeki belirli bir yerin bir bölgenin belirtilen kaynaklardan yoksun olmasını, kentin dengesizliğini, düzensizliğini ve bozulan işlevselliğini de kapsar.

Özetle, kentsel yoksulluk; her kentin kendine has yapısından kaynaklanan unsurlardan yetersizlik ve eksiklerden meydana gelen yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kentsel yoksulluk, kalori gereksinimi farklı olmasa da kentsel alanlarda var olan tüketim formları ile ürün ve hizmetlerin ücretleri, kırsal yoksullukla aynı değildir. (Es ve Güloğlu, 20.03.2004). Bir şehrin gösterebildiği kazanımlara ve imkanlara o kentte yaşayan halkın erişip erişememe durumu kent yoksulluğunun ne seviyede olduğunu belirlemektedir. (Cebeci ve Çakılcıoğlu,2003 aktaran; Sipahi,2006).

Sorunun sebeplerini sıralamak gerekirse ilk sırada ekonomik açıdan yetersizlikler gelmektedir. Eğitim, sağlık, konut ve güvenlik, sosyal imkanlardan faydalanma gibi esas ihtiyaçların karşılanamaması kentsel yoksulluğu arttırıcı etkiye sahiptir. (Sipahi,2006:176). Bunun gibi objektif ölçütlerin dışında toplumsal anlamda da kent yaşamına dahil olamayan kişiler kelimenin tam ifadesi ile kent yoksulu olmaktadır ve kent yoksulu oranı kentteki nüfusun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel amacı, özellikle son yıllar itibari ile Türkiye’de artan oranda devam ettiği izlenen yoksulluk sorununun kavramsal çerçevesini anlamak ve kent özelinde yoksulluğu incelemek, Türkiye’de yoksulluğun görünümünü ve boyutlarını belirlemek ve gelirin ve servetin Türkiye ve Sivas açısından dağılımına bakarak ilde kentsel yoksulluğun ne derece var olup olmadığını saptamaktır.

Bu çalışma genel olarak üç bölümden oluşmaktadır:

İlk bölümde *Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi* konusu ele alınmıştır. Yoksulluk kavramı ile başlayan bölümde: yoksulluk türleri, nedenleri, yoksulluğun ölçüm yöntemleri konularına yer verilmiştir.

İkinci bölümde *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları ve Kentsel yoksulluk* konusu ele alınmış, Türkiye’de yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla ilgili olan sosyal problemlere değinilmiş, kentsel yoksulluk kavramı ve Türkiye’de ki sürecinden bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde ise *Sivas’ın genel ekonomik görünümü* konusu ele alınmış Sivas’ın tarihsel gelişimine ve coğrafi konumuna sosyoekonomik durumuna ve gelir servetin dağılımına değinilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma yoksulluk kavramından başlayarak kentsel yoksulluğa uzanan duruma açıklık getirmek, Sivas ekonomisini ve insanların yoksulluk durumunu belirleyebilmek ve kentsel yoksulluğun ilde sağlıklı bir değerlendirmesini yapabilmek için uygulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Yoksulluk Kavramı

Esasen ölçümü zor olan bu konuda her dinamik ve sosyal terimde olduğu gibi birden fazla tanımın var olduğu, tanımların ekonomik açıdan, coğrafi açıdan, kültürel ve toplumsal açıdan saptanan farklar nedeniyle ciddi oranda değiştiği gözlenmektedir. Bir başka deyişle ifade edilirse, ülkelerin gelişmişlik seviyesi, gelirlerin dağılımı ve bölüşümü açısından ortaya çıkan ayrımlar, toplum nezdinde ve kültürel olarak yoksulluk terimi ve nasıl bir yoksul algısı olduğu şeklinde birden fazla ayırım, yoksulluk tariflerini de etkilemekte ve çeşitlendirmektedir. (Erdugan 2010: 8)

Yoksulluk kavramının anlamlı bir tanımını ilk kez, 1901 yılında S. Rowntree yapmıştır. Yapılan tanıma göre yoksulluk, “*Toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir.*” (Rowntree, 1901 aktaran; Sipahi:2006)

Birkaç farklı açıdan ifade etmek gerekirse yoksulluk toplumsal siyaset bakımından, insanın kendi varlığına haysiyetine yaraşır bir gelir seviyesine ulaşamayıp parasal açıdan yeterli olamama halidir. Siyasi olarak ve sosyoekonomik olarak ifade edildiğinde ise, esas parasal ihtiyaçları ve sosyokültürel ihtiyaçları giderebilme konusunda minimum hayat standardının altında yer alma halidir. (Seyyar 2004) <http://www.koprudergisi.com> (15.11.2018)

Yoksulluk genel manası ile bireyin hayatta kalmak için gerekli olan beslenme giyim vb. gibi faktörler bakımından yoksul olma hali olarak ele alınmaktadır. Esasen yoksulluk iki başlık altında tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki dar anlamda yoksulluktur. Bireyin hayatını devam ettirmesi için gerekli olan temel gereksinimlerini (yeme, içme, barınma) giderememe halidir. İkincisi ise geniş anlamda yoksulluktur. Bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayabilse dahi toplumun genel refah seviyesinin altında kalması hali şeklinde tanımlanmaktadır. (Koçyiğit 2016:25)

En genel tanımıyla ise gelir eksikliği sebebi ile minimum hayat seviyesini devam ettirmek için gereken mal ve hizmetten faydalanamama ve devamında oluşan mahrum olma duygusunu ifade etmektedir. (Erdugan 2010:8)

Böylece, ülkede gelir seviyesi açısından ortalamanın altında bir kazanç elde edenler yoksul kabul edilmektedir. (Kule ve Es 2005: 262) Bu bağlamda yoksulluk, tüm yoksunların muhtaçların müşterek problemi olarak algılanabilir. (Taşçı 2009:483)

Yoksulluktan toplumların elinde bulunan değer ölçütlerini miktarının az veya fazla olması ile değil, o değer ölçütlerini toplum içindeki bireyler arasındaki adaletsiz dağılımı söz konusu olduğunda bahsedilebilir. Buradan hareketle yoksulluk kavramı gelir dağılımının da yaşanan adaletsizliğinde bir neticesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk bu açıdan bağıl bir şekilde ele alınınca doğaldır ki tek bir tanımlama yeterli olmayacaktır. Özellikle elde edilen gelirin ön planda tutulduğu bir tanımlama sorunun anlaşılmasında çeşitli kısıtlar yaratacaktır. (Koçyiğit 2016:25)

Yoksulluk ekonomik unsurlara dayalı olarak tanımlanmakla birlikte yoksulluğun tek boyutlu olmadığı onaylanmaktadır. 1995 yılı Kopenhag Zirvesi ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine göre yoksulluğun tek boyutlu olmadığı açıklanmıştır. 1995 Kopenhag Zirvesine göre yoksulluk manzaraları şu şekildedir:

- Hayatını idame ettirebilecek gelir ve üretim kaynaklarından yoksunluk
- Açlık ve beslenme eksikliği
- Sağlıktan mahrumiyet
- Esas hizmetlere ulaşamama (eğitim, sağlık)
- Hastalık sebepli malullük ve ölüm oranı yüksekliği
- Konut sıkıntısı
- Güvensizlik ve ayrımcılık
- Sosyal dışlanma
- Karar alma süreçlerinde ve sosyal hayata dahil olmama

Dünya Bankası da yoksulluğu bir taraftan ekonomik, durum eşitliği, eğitim, sağlık ve gıda bakımından onaylamaz insani yoksunluk olarak tanımlarken, aynı zamanda güçsüzlük ve güvencesizlik olarak kabul etmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ise, insani gelişme terimi ve insani yoksulluk terimi

üzerinde durmaktadır. UNDP' ye göre insani gelişme, insanların özgürlük, onur, kendine saygı ve sosyal statülerini geliştiren bir süreç olarak tanımlanırken; insani yoksulluk ise, sağlıktan yoksun olmayan bir hayat, düşünsel ürün, iktisadi menşeler ve sosyal hayata dahil olma gibi temel yetilerin eksikliği olarak tanımlanmaktadır. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:144)

Son olarak yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi hususunda birincil olarak vurgulanması gereken, göstergeler saptanırken ekonomik ölçütlerin mi, yoksa ekonomik göstergelere ek olarak daha geniş bir yelpazede bulunan sosyal ve siyasal ölçütlerin mi göz önünde tutulacağı sorusu ile ilgilidir. (Şenses 2014: 62).

1.2. Yoksulluk Türleri

Yoksulluğun ifade edilebilmesi çeşitli kavramların açıklanması ile mümkündür. Çünkü bahsettiğimiz gibi yoksulluk sadece tek bir durumu kapsamaz. Yoksullukla daha sağlıklı baş edilebilmesi için kavramın içinde yer alan çeşitli toplumsal gerçekliklerin daha net ve doğru anlaşılıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi halde tek yönlü bir yoksulluk yaklaşımı toplumun eksik ve farklı noktalarını görememe sorununu ve doğru teşhis edemeden hatalı çözümlere ulaşmak gibi sorunları daha da büyüten ve derinleştiren sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Buna mahal vermemek adına yapılan yoksulluk tanımları açısından tüm yazınlarda aynı dili kullanabilmeyi amaçlamak önemlidir. Her çalışma yoksulluk tanımlarını ve ölçeklerini farklı şekilde ele almaktadır.

Bu çalışmada ise yoksulluk çeşitleri mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, gelir yoksulluğu, insani yoksulluk, nesnel yoksulluk, öznel yoksulluk, kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluk, geçici yoksulluk, kalıcı yoksulluk ve diğer yoksulluk türleri olmak üzere altı başlık altında incelenmiştir.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, yoksulluk tanımları içinde bilinen en eski yoksulluk tanımıdır. Mutlak yoksulluğun ilk manası yalnızca bireylerin hayatını devam ettirmek için aşgari gıda seviyesi olan açlık sınırını anlatmaktadır. Bir diğer ifade ile ise gıda düzeyinin de ötesindeki ihtiyaçları da dahil eden bir düşünceyi ifade etmektedir (barınma, giyim, eğitim, sağlık gibi) (Erdugan 2010:9). Mutlak yoksulluk, hane

halkının veya bireylerin biyolojik anlamda var olmaları ve üretilebilmeleri için gereksinim duydukları minimum gelir ve tüketim seviyesi olarak tanımlanmaktadır. (Şenses 2014:63)

Mutlak yoksulluk ülkeler arası kıyaslama hususunda kullanılmaktadır. Ülkelerin birbirine göre farklı şartlar barındırmalarında ve gelirin nasıl bölüştüğünden ziyade; ülkelerin hepsi için uygulanabilme niteliği olan bir genel geçer yoksulluk çizgisi belirlenmeyi hedefler. (Demirtürk ve diğerleri 2011:33)

Mutlak yoksulluk ölçülürken ilk olarak minimum harcama gereksinimleri belirlenmelidir. Belirlenen tüketim harcamalarına göre oluşturulan bu hesaplar, bir kişinin bir günlük ihtiyacı olan kaloriyi temin edecek ana gıdalar için gereken harcama temelinde yapılmaktadır. Nihayetinde maliyeti en düşük beslenme giderlerinin maddi ederi bir yoksulluk çizgisi belirlemekte, bu çizginin altında yer alanlar ise mutlak yoksul olarak kabul edilmektedir. Tanımın içinde yer alan mutlak olma konusunun göz önünde tutulması, hayatın devam ettirilebilmesi için gereken gıda kompozisyonunu veya minimum kalori miktarını temel almasının bir neticesidir. (Bilen ve diğerleri 2005:4)

Dünya Bankasına göre günlük gelir minimum 2400 kaloriye denk gelen gıdaları almaktan yoksun kişiler mutlak yoksuldurlar. Buradan hareketle, günlük 1 dolar olan tüketim düzeyi kişiler açısından mutlak yoksulluk çizgisini oluşturmaktadır. Lakin bu çizgi ülkelerdeki ilerleme seviyesine göre değişmektedir. Örneğin, Türkiye'nin içinde yer aldığı Doğu Avrupa ülkeleri açısından bu rakam 4 dolardır. (Şenses 2014:64)

Yoksulluk sınırının çizilmesi, ülkelerin içinde yer aldığı yoksulluğun boyutunu belirleyebilmek için yetersizdir. Belirlenen çizginin altında kalan fertlerin hangi gelir düzeyinde bulunduğu da tespit edilmesi gerekmektedir. Yoksulluk çizgisinin altında hayatını devam ettiren kişiler tarafından sağlanan gelir ile belirlenen sınırı çizen gelir arasında ne kadarlık bir farkın olduğu (yoksulluğun şiddeti) hususu önem arz etmektedir. Bu fark, yoksulluk açığı indeksi ile ölçülmektedir. Yoksulluk sınırı çizgisini tespit eden gelir düzeyine mesafesi, kişinin gelir/yoksulluk açığını göstermektedir. Başka bir ifade ile; elde ettiği gelir yoksulluk çizgisini oluşturan gelire eşit ise, bireyin gelir / yoksulluk açığı sıfırdır. (Bilen ve Diğerleri 2005:4)

Birey toplum içinde yaşayan var olandır. Bu nedenle nispi yoksulluk mutlak yoksullukta ifade edildiği gibi hayatını idame ettirmede esas gereksinimlere erişememe problemi değil daha çok içinde yaşadığı toplumun minimum seviyesi olarak kabul ettiği sınırın altında olup olmaması ile ilgili bir husustur. Kelimenin görelî vurgusu da yoksulluk olgusunun, yaşanan topluma göre belirlenmesini ifade etmektedir. Görelî yoksulluk toplumdaki refah seviyesinin bölüşümü arasındaki mesafelere vurgu yapar.

Eş deyiş ile, nispi yoksulluk bir toplumdaki yoksul kişi ya da hane ile aynı toplumda hayatını sürdüren ve var olan şartlara göre geliri ortalama düzeydeki kişi veya hane arasındaki gelir kaynaklarını elde etme yeteneği arasındaki mesafeye vurgu yapar. (Dumanlı 1995: 213 aktaran: Aktan ve Vural 2002).

Görelî yoksulluk hesaplanırken refah ölçüsü olarak gelir seviyesi veya harcama seviyesi baz alınabilir. Toplam geliri miktar olarak beklenen rakama erişemeyenler yoksul şeklinde nitelendirilir. Örneğin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tüketim esasına dayanan nispi yoksulluk çizgisini, eşdeğer kişi başına düşen tüketim giderleri ortanca değerinin %50'si olarak tanımlar. (Gündoğan 2008:43)

Zengingönül'e göre (2004:109) nispi(görelî) yoksulluk: *“Bir ferdin ya da hane halkının, içinde bulunduğu sosyal grubun ya da yerleşim biriminin içindeki diğerlerine göre yoksulluğu incelediği gibi, bu sosyal grubun ya da yerleşim biriminin diğer grup ve birimlerle karşılaştırılması”* şeklinde ifade edilmektedir. Görelî yoksulluk ayrıca kişinin sosyal gereksinimleri ve kültürel gereksinimleri ile bağlantılı bir terimdir. Eş deyişle *“bireyin insanca bir yaşam sürdürebilmesi için yaşadığı toplumsal çevredeki temel altyapısal, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayamamasını ve birçok şeyden yoksun olmayı ifade eder.”* (SallanGül 2002: 109 aktaran: Topgül 2013:280)

1.2.2. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, hayatını idame ettirmek ya da minimum hayat ölçününü tutturmak için insanın gerekli olan temel ihtiyaçlarının giderebilmesi açısından ihtiyaç duyulan gelir seviyesinden yoksun olması durumu olarak tanımlanmaktadır. Hesaplanırken ise genel itibari ile minimum hayat seviyesini yakalamak açısından gereken gelir yoksulluğun sınırını çizmektedir.

Mutlak yoksulluk en çok bilinen ifadeleri ile açlık yani gıdadan yoksunluk olarak anlatılmaktadır. Görelî yoksulluksa hem gıda hem gıda dışındaki gereksinimleri

giyim, konut ve enerji gibi) gidermeye yetecek olan gelirden yoksunluğu ifade etmektedir. Her ne kadar yoksulluğun çeşitli tanımlamaları yapılsa da yoksulluğu tam anlamı ile gideremediği ve insan kapasitesi konusunu dikkate almadığı için, bu kavramlardan daha fazla şeyi içeren bir kavrama ihtiyaç duyulmuş buradan hareketle insanî yoksulluk kavramı ortaya çıkmış ve benimsenerek daha yaygın kullanılmaya başlanmıştır.

İlk olarak UNDP' nin (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) 1997'de yayımladığı İnsani Gelişme Raporu'nda ifade edilen tanımında şöyle anlatılmaktadır: *“insani yoksulluk” katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsatlar ve seçeneklerden feragat etmektir.* Buradan hareketle, yoksulluk açısından maddi bir unsur olan gelir seviyesi ile ilişki kurulamaz, yoksulluk kavramı insanın sosyal bir varlık olması açısından insanı göz ardı edemez dikkate almak mecburiyetindedir. Buna göre, insani yoksulluk kavramı kişinin sağlık, temiz su kaynakları, eğitim gibi hizmetlere erişebilme, uzun bir hayat yaşama ve sürdürülebilir olma ölçütlerine dayalı olarak, yeni koşul ve yöntemleri uygulayabilmek için ihtiyaç duyulan ekonomik temelin yokluğu olarak tanımlanabilmektedir. (Şener 2015) <http://guzelkader.blogspot.com> (8.11.2018)

Demek oluyor ki insani gelişme ve insanca hayat sürmek için parasal olanaklardan ziyade esas gereksinimlerin giderilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel bazı olanakları da sağlayabilmek oldukça önemlidir.

1.2.3. Objektif Yoksulluk ve Subjektif Yoksulluk

Nesnel yoksulluk(objektif), yoksulluğu oluşturan unsurların neler olduğu ve bu durumdan kurtulmak için insanların neye ihtiyaç duyulduğu gibi kural değeri taşıyan yargılar içermektedir.

Sübjektif yoksulluk kavramında ise bireylerin sahip oldukları fikirlerinden bağımsız biçimde kimi objektif ölçüler geliştirilmesinden öte, insanların kendilerini yoksul olarak nitelendirip nitelendirmemeleri dikkate alınmaktadır. (Erdugan 2010:11)

Sübjektif yoksulluk, kişilerin kendi seçimlerine göre oluşturdukları gereksinimlerin tamamını temel alarak, sübjektif gerçekliği ayrı tutan yaklaşımlardan uzaklaşmaktadır. (Zengingönül 2004:109)

Sübjektif yaklaşım kişisel yarara dikkat çekmektedir. Kişilerin mal ve hizmet hususuna verdiği değerin ölçütü ve onlar ile ilgili seçimlerinin neler olduğu konusuna bakar. Bu yaklaşıma göre bir yoksulluk tanımı yapılırken fertlerin ve hanenin değerlendirmelerinden yararlanır.

Kişilerin öncelikli gereksinimlerinin minimum düzeyde giderilip giderilmediği hususundaki algılama şekli önem arz etmektedir. Bu durum asgari yaşamın standardını oluşturmaktadır daha açık hali ile yoksulluk sınırıdır, sübjektif yoksulluğun hesaplanması için büyük ölçekli anketler kullanılmaktadır. Bu anketler vasıtası ile bireylerin sahip oldukları şartlarda, kendilerini yoksulluk açısından değerlendirmesi sağlanmakta ve sübjektif yoksulluk sınırı bu şekilde belirlenmektedir. (Şener 2015) <http://guzelkader.blogspot.com/2015/05/yoksulluk.html> (8.11.2018)

Sübjektif yoksulluk belirlenirken yapılan anketlerin sonuçlarından hareketle refah seviyesi ile gelir arasında bir ilişki kurularak, bir seviye belirlenmeye çalışılır ona eşit olan gelir seviyesi de yoksulluk sınırını oluşturur. Belirlenen sınır seviyesi kamuoyunda bir defa belirlendiği takdirde, anketlerde verilen cevaplar zaman içerisinde artan yoksulluk çizgileri üretilmesi konusunda kullanılır. (Kasalak 2013:21)

1.2.4. Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk

Kırsal yoksulluk denildiğinde akla ilk gelen tarım unsurudur ve kırsal yoksulluğu kentsel yoksulluktan ayıran ana konu da tarım faaliyetidir. Kırsal yoksulluk içerisinde, yetersiz istihdam içindeki toprağı olmayan köylüler, toprak sahibi olmayan geçici işlerde çalışan veya mevsimlik tarım işleri ile uğraşan toprakları fazla olmayan toprak sahipleri dahil edilebilir. Ayrıca kırsal alanlarda kolay metotlarla üretim yapan zanaatkâr ve iktisaden gelişmeye yeni başlamış yerlerin bünyesinde bulunan kır kent arasındaki mekanlarda yaşayanlar da dahil edilebilmektedir.

Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluğa göre daha şiddetlidir çünkü kırsal bölgelerde nispeten kişi başına kazanç düşüktür. Hatta tüketim kalıpları dar ve üretimde yaşanan teknolojik gelişmeler de basit ve ilkel kaldığından geri kalmışlık söz konusudur. Tarım da geleneksel üretim yapılan bir sektör olduğundan, yoğun istihdama rağmen kişi başına düşen üretim ve gelir yerleşiktir. Bu da kırsal bölgede yaşanan yoksulluğu kalıcı hale getirir (Dumanlı 1996:12).

Kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk isimlerinden de anlaşılacağı gibi yoksulluğun mekâna atfedilmiş şeklidir. Tarım üretimi yapılacak topraktan yoksun olunması, emeğin ucuz olması kırsal yoksulluğun temelinde toprak sahibi olmayan niteliksiz işçilerin bulunduğu göstergesidir.

Kırsal yoksulluktan, geçim imkanlarını kaybeden ve bu konu adına ümidi olmayan toplulukların kitleler halinde kente göç etmesi sonucunda söz edilmeye başlanmıştır. Kırsal yoksulluk kentsel yoksulluğa nazaran daha belirgin bir yoksulluk çeşididir. Buradan hareketle kentlere yapılan göç arttıkça kentsel yoksullukta aynı oranda artış göstermektedir bunun sonucunda da kentlerde gelirde adaletsizlik sosyal eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Bir bölgenin belli başlı menşelerden mahrum olması, kentin nispi dengesizliği ve düzensizliği, işlevselliğinin deformasyona uğraması, bunun yanında sosyal etkinlik, yetkinlik ve kurumsal yönden de bir eksiklik olarak ortaya çıkan kentsel yoksullukla karşı karşıya gelmektedir. (Erdugan 2010: 12).

Yoksulluğun kırsal alanlarda yaşayan insanları kentlerde yaşayanlara nazaran daha fazla etkilediği bilinmektedir. Hizmet sektörü ve sanayi sektörlerine kıyasla, tarımda çalışan işçilerin daha yüksek bir yoksulluk tehlikesi ile karşı karşıya olduğu söylenebilir. Bu durum da kırsal bölgelerde yoksulluğun derinliğini artırıcı özelliğe sahiptir. TÜİK'e göre kırsal alanda gıdadan yoksunluk kentsel alana kıyasla daha fazladır. Kırsal alanlarda yaşayan kişilerin geçimi tarıma bağlıdır. Ancak tarımdan elde edilen gelirler düzensiz olduğundan yoksulluk riskini ortadan kaldıramaz. Kentte ticaret ve sanayiye bağlı gelirler süreklilik sağlayabildiği için kırsal alanlardaki tarım gelirine göre yoksulluk riski daha düşüktür. (TÜİK Yoksulluk Çalışması Sonuçları 2015)

Türkiye'de geçmiş yıllarda kırsal yoksulluk köy yoksulluğu olarak ele alınırken 1950'den itibaren makineleşme ve sanayinin gelişmesi gibi nedenler dolayısı ile kentlerde yaşayanlar için de sorun teşkil etmeye başlamıştır. Üstelik kırsal alanlarda da halen devam etmekte olan bir yoksulluk olgusu vardır. Kırsaldaki yoksulluğu oluşturan ana faktörler; tarım kitlesinin geleneksel yapısı ve 1980 yılı sonrasında değişen tarım politikaları olarak söylenebilir. Kırsal alanlarda işletmelerin zamanla yok olması ve topraktan yoksunluk süreci ile beraber teknolojinin gelişmesi sebebi ile ortaya çıkan bu sorunlar önceki yıllarda kırsal refahı artırıcı politikalar oluşturarak kısmen de olsa engellenmeye ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. 1980 sonrası

uygulanan neoliberal politikalar sonucunda kırsal alanlara teşviklerin azalması kırsal yoksulluğun şiddetini arttıran bir unsur olmaktadır. Böylece kırdan kente göçün artması hızlanmış, yoksulluk en az kırdaki kadar kentlere de taşınmıştır. (Aksan 2009:15-16)

Ülkemizde yoksulluk dünden bugüne kırsal bölgelerde ikamet eden halkın peşini bırakmayan bir olgu olup alışılmış bir hayat şeklini almıştır. Fakat bu durum kente göç ile beraber daha belirgin olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. (Fırat 2008:207)

Kentsel yoksulluk, sağlıktan, eğitimden, konuttan, güvenlikten ve alt yapıdan yoksunlukları içeren ve çeşitli durumlara ve derinliklere sahip olan bir problemdir. Başka kentli kesimlerle ekonomik açıdan, sosyal ve kültürel açıdan farklılıklar ortaya çıkaran, hayat kalitesini düşüren ve eşitlikten uzaklaşıldığını gösteren bir olgudur. Etkisi daha çok insanlar üzerinde yoğunlaşan kentsel yoksulluk, kentlerdeki yoksulların toplumdan soyutlanmasına neden olabilir ve bireyin psikolojisine de dokunabilir.

Kentsel yoksulluk, kent bünyesinde meydana gelen yoksulluk olarak tanımlanmaktadır. Kalori gereksinimi eşit olsa dahi, kentsel alanlardaki harcama kalıpları ile mal ve hizmetlerin ücretlendirilmesi kırsal yoksulluğa göre farklılık oluşturmaktadır. Kentsel yoksulluğun bir başka belirginleştiren özelliği de maliyeti arttırma unsurudur. Örnek olarak ulaştırma maliyetleri verilebilir. Ayrıca kentte yaşayan kitlenin harcamaya yönelik eğilimleri de kırsal bölgelerde yaşayanlara nazaran farklılık arz etmektedir. (Es ve Güloğlu 2004:8)

Gelir yetersizliği, eğitimin eksikliği, sağlığın yeterli olmaması, güvenlik hususunda yaşanan yetersizlik ve hayat standardının yeterli olmaması neticesinde kentsel yoksulluk kendine yetersiz ve toplumsal ortamdan uzaklaşan bir kitle oluşturmakla beraber, hiçbir sorunun olmadığı düşünülen şehirlerde dahi var olmaktadır. Ülkemizde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerin yarısından çoğu kente uzak virane mekânlarda yaşamaktadır. Kentsel gelişmenin sağlıksız olarak değerlendirildiği ülkemizde pek çok kent merkezinde temel altyapı sıkıntıları dahi giderilememiştir. Hepsi bir yana kentsel yoksulluğun ve ortaya çıkardığı bölünmüşlüğün çözülmesi sosyal planlamanın esas konusudur. (Kasalak 2013:22)

1.2.5. Geçici Yoksulluk ve Kronik Yoksulluk

Bu yoksulluk türüne kısa süreli yoksulluk, dönemsel yoksullukta denilmektedir. Geçici yoksulluk bireyin hayat kalitesi ve refah seviyesi açısından dönem dönem ortaya çıkan dalgalanmalar neticesinde oluşur. Bu yoksulluğun kaynağı olarak ekonomik kriz, doğal afet, mevsimlik ve geçici işsizlik halleri, enflasyon gibi unsurları gösterebiliriz. Ancak genel olarak kriz dönemlerinde daha belirgin şekilde hissedilip, dönem dönem medyan gelir düzeyinin üzerindeki bireyleri dahi etkileyebilmektedir.

Kalıcı yoksulluk ise, yoksulluğun zamanla değişmediği bir türünü oluşturmaktadır. Kronik yoksulluk yaşayan hanenin ya da kişilerin içinde buldukları durum çok uzun bir süre devam etmekte hatta bazen ömür boyu değişmemektedir. Bu yüzden bu yaklaşım içindeki kişilerin büyük bölümü hatta neredeyse hepsi yoksul olarak dünyaya gelip yoksul olarak ölmektedir. Yoksulluk kavramı nesilden nesile geçmektedir. (İncedal 2013:26-27)

1.3. Diğer Yoksulluk Türleri

1.3.1. Yeni Yoksulluk

Globalleşme ile beraber yoksulluk olgusunun sebepleri de çeşitlenmiş ve birbirinden farklılaşmıştır. Yeni yoksulluk kavramı da bu farklar sonucunda ortaya çıkmıştır. Yoksulluk kavramının önündeki yeni sıfatını oluşturan en büyük neden refah devletinde yaşanan değişim ve dönüşüm olmaktadır. Toplum bu değişme ve gelişmelere uygun hareket edemediği için yeni yoksulluk kavramı oluşmuştur. (Kasalak 2013:11)

Bu tanımdan hareketle günümüzde uygulanan yoksullukla mücadele politikalarının, uzun süre etkisini yitirmemesi açısından yalnızca gelir eksikliği olarak değil, toplumdaki soyutlanma zamanını da ifade etmektedir. Bu politik yaklaşımların esasında, yoksulluk olgusunu toplumsal yapının olanak sağladığı hak ve imkanlara erişebilmede yetersizlik olarak ele alan bir anlayış yatar. (Pehlivan 2010:24)

Neo-liberal politikalarla, harcama eğilimli bir toplum bünyesinde ve globalleşme çizgisinde oluşan yeni yoksulluk, global kapitalizmin bir neticesi şeklinde

oluşmaktadır. Yeni yoksulluk kavramı, yeni üretim ve tüketim formlarıyla beraber var olmuştur.

Küresel kapitalizm, harcamaya yönelik bir ekonomik seyir benimsetmeyi hedeflemektedir. Bu seyrin varyetlileri ve yoksul olanları eskiye nazaran aynı sosyokültürel ve ekonomik havayı paylaşmak mecburiyetindedir. (Karakaş 2010:10)

Yoksulluk kelimesinin önüne gelen yeni sıfatı, kentsel yoksulluk kavramını nitelemek için de kullanılabilir. Böyle bir tanım yapılırken köken farklılıkları kent merkezine uzak gecekondular mahallelerinde/varoşlarda yaşamayı da dahil etmek tanımı ifade etmek açısından daha doğru olmaktadır. Tarifteki yoksul kesimi önceki zamanlara nazaran çevredeki tanıdıklarından fayda sağlayamamaktadırlar. Yoksulluk hususu bireye ve haneye özgü bir kavram olmaktadır. Bu kişilerin genel anlamda eğitim seviyeleri yüksek değildir ve iş olanakları da kısıtlı olmaktan kalıcı olmamaktadır. Ucuz emek olarak değerlendirilmektedirler.

Kısaca ifade etmek gerekirse yeni yoksulluk kavramı toplumsal ayrışma ihtimalinin yüksek olduğu ve imece kavramının ortadan kalktığı bir yoksulluk türüdür. (Kasalak 2013:11)

1.3.2. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk, kent ortamında yaşamakta olan yoksulların aralarında hemşehrilik unsurunu kullanarak, bazılarının güç ilişkilerinde adaletsiz davrandığını, diğerlerinin sırtından kazanarak refah seviyelerini yükselttiğini anlatmaktadır. Bu yoksulluk türü incelenirken bir süreç baz alınır o süreçte kişilerin sosyal ilişkilerine bakılmaktadır. Bu tanımdan anlaşılana göre yoksulluk durumu kendinden sonra gelen kesime aktararak devam etmektedir. Kente daha önce gelen yoksul kesimler sonra gelenlere sahip olduklarını kiralar ve satarak zamanla yoksulluklarından kurtulurlar bu olguyu sonrakilere aktarırlar. Ancak bir genellik söz konusu olmamakla beraber yaşanan kentin imkanlarına göre değişmektedir. (Işık ve Pınarcıoğlu 2009:79)

1990 yılına dek kente ilk gelenler sonradan gelenlere nazaran daha talihlilerdi. Çünkü önce yerleşenlerin de yardımları ile kendilerine bir arazi bulup, üzerine gecekondular inşa ediyorlardı. Bir süre sonra o meskenlerin mülkiyetini alıyor üstelik o meskenleri apartmana çevirebiliyorlardı. Hemşehrilerinin yardımlarıyla yaşadığı yere daha kolay adapte olabiliyorlardı. Lakin kente bahsedilen zamanda gelemeyenler,

kente adapte olan ve kendilerinden önce gelenlerin meskenlerinde kiracı olarak kalıp onların parasal yönden zenginleşmesine katkı sağlayıp, yoksulluk sıkıntılarını sırtlanmaktadırlar. Nihayetinde nöbetleşe yoksulluk hususu da bu müşterekliğin ve bu güç ilişkilerindeki eşitsizliğin neticesi olarak ortaya çıkmıştır. (Kasalak 2013:10)

1.3.3. Aşırı Yoksulluk

Aşırı yoksulluk gıda gereksinimini bile gideremeyen bireylerin yaşadığı yoksulluk olarak tanımlanabilir. Dünya Bankası günlük olarak 1,90 dolar sınırına erişemeyen gelire sahip olanları aşırı yoksul kabul eder. Aşırı yoksulluk yoksulluğun özel bir halidir. Çünkü gıda gereksiniminin giderilememesi fiziksel ve psikolojik performanslarını da etkilemekte sosyal hareketliliğe müsaade etmemekte ve emek piyasası ve eğitim alma imkanlarından yararlanamamalarına neden olmaktadır. Yeterli beslenmemenin dışında, düzensiz bir gelire sahip olma ve işlenecek toprağa veya başka tür gelir sağlayıcı kaynaklara sahip olmamakta aşırı yoksulluğun özelliklerindedir. Ortaya çıkmasında başka sebeplerde kaynak olabilmektedir. Örneğin; coğrafi koşullar, terör olayları, uzun süreli ve şiddetli silahlı çatışmalar, despot veya kötü yönetim, ayrımcılık, yüksek doğurganlık hızı vb. gibi (Özdemir ve İslamoğlu 2017:155)

1.4. Yoksulluk Nedenleri

Yoksulluğun tanımı çeşitlendikçe, onu etkileyen sebepleri tespit etmek de zorlaşmaktadır. Buradan hareketle yoksulluğa sebep olan unsurlar zamanla sosyoekonomik farklılıklar neticesinde genişlemektedir. Günümüz yoksulluğu, kentleşme olgusunu artması, bireyselliğin toplumsallığa tercih edilmesi ile ifade edilen sanayi toplumlarının oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere iki farklı yoksulluk hali vardır. Birincisi ülkenin üretim hacminin düşük olduğu ve toplumun büyük oranda yoksul olduğu türüdür. Yoksulluğun nedeni ülkenin yapısından kaynaklanmaktadır. İkincisi ise temelde ülkenin zengin olduğu ancak toplum içinde yoksulların hala var olduğu türüdür. Bu yoksulluk türünde ise genelde neden sistemin eksiklikleri merkeze insan unsurunu koymaması ve gelirin bölüşümü hususudur. (Batmaz 2016:39)

Yoksulluğa sebep olan toplumsal dinamiklerin belirlenmesi, yoksulluğu ortadan kaldırmak ya da en azından eritmeyi amaçlayan politikalara da yön verecektir. Yoksulluk nedenlerini yoksulluğun içsel nedenleri ve dışsal nedenleri olmak üzere iki

temel başlıkta toplamak mümkündür. Aslında bu iki farklılık içinde var olan unsurlar eşzamanlı bir biçimde birbirini belirleyecek türdedir. İnsan sermayesinin yeterli olmaması, sosyal sermayenin gelişmemesine, sosyal sermaye yetersizliği, toplumdaki kişilerin yapabilirliğinin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Bu iki başlığı birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmasa da eğitsel kaygılarla bunları ayrı ayrı ele almak doğru olacaktır.

Yoksulluk oluşturan dışsal etmenler arasında ilk sırayı gelir bölüşümünün bozukluğu almaktadır. Aslında gelirin bölüşümü ve yoksulluk arasında direk olarak birbirini etkileyen bir ilişki bulunmaktadır. Yukarıda da açıklandığı gibi gelir bölüşümündeki deformasyon yoksulluk meydana getirmektedir. Bir ülkenin gini katsayısı arttıkça yoksulluk seviyesi de artacaktır. Yoksulluğun meydana gelmesi bakımından bütün ülkenin gelir bölüşümünden ziyade gelirin yoksullar arasında nasıl bölüşüldüğü de önemlidir. Bir toplumun geliri nasıl bölüştüğü önemli olduğu gibi yoksulluğu nasıl bölüştüğü de yoksullukla baş etmede temel çıkarımlardan biri olacaktır. (Koçyiğit 2016:31)

İçsel etmenler olarak tanımlanan durumlar, kişinin ya da hane halkının niteliklerinden doğan nedenlerdir. Bu grup içinde kişinin veya hane halkının yoksun olma hali yoksulluğun en mühim kaynağı olmaktadır. Bireyin daimi bir gelir sağlamasını garanti edecek iyi bir eğitimden, kaliteli bir sağlık hizmetinden yoksun olması, insanların yoksul olmasına veya yoksul kalmasına sebep olmaktadır. Yoksul bir ailede hayata gözlerini açan bir bebeğin ailesinden ona kalan yoksulluktan çıkması da zor olacaktır. Yoksulluğun nesiller arasında devri olarak tanımlanan bu durum, bir ülkedeki yoksulluğun devamının ve yoksullukla baş etme maliyetinin başlıca unsurudur. Yoksulluk meydana getiren durumların yok edilmesi toplumdaki yoksulluğu da düşürecektir. Bir ülkede kişilerin veya hane halklarının yoksulluğunun başlıca sebebi ise uygulanan ekonomi politikalarının yanı sıra (bölgesel dengesizlik yaratıcı, enflasyonist, sermaye lehine teknolojik gelişmeleri teşvik edici politikalar) gelir bölüşümünde meydana gelen adaletsizliklerdir (Şenses 2014:145)

Yoksulluk insanlık tarihinde karşılaşılan en temel sorunlardandır bu durum tanımlanırken de çeşitliliğe sebep olmakta ve nedenleri de buna bağlı olarak artmaktadır. Yoksulluk, temelinde kişisel ve sosyal bir olgu olduğu gibi, politikliği de

ifade eder. Bu nedenle yoksulluğa sebep olan unsurların neler olduğunu açıklamakta oldukça mühimdir.

1.5. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

1.5.1. Gelir Yoksulluğunun Ölçülmesi (Tek Boyutlu Ölçümler)

1.5.1.1. Yoksulluk Oranı Endeksi

Yoksulluk ölçümü belirli bir sınıra ulaşamayan nüfusun toplam nüfusa oranlanması ile bulunur ve elde edilen sonucun altında yer alanlar yoksul kabul edilmektedir. (Öztürk 2009:61)

Yoksulluk oranı ölçümleri yoksulluğu değişmeyen bir kavram olarak değerlendirmekte olup, genellikle gösterge olarak tek bir envantere dayanmakta ve nüfus yoksul olanlar ve olmayanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Ölçüm son derece basitleştirmekte odak noktası yoksulluk çizgisine çekilmektedir. (Şenses 2014:96)

$$H=Q/N$$

Q= Yoksulluk çizgisi altında kalan toplam nüfus

N= Nüfus Toplamı

H= Yoksulluk kafa sayım ölçütü (Özdemir ve İslamoğlu 2017:188)

1.5.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluk açığı ölçümü, kafa sayım oranının eksiklerini tamamlamak amacıyla geliştirilmiştir. Yoksulluk Açığı Endeksi, yoksulluk çizgisinin altında olanları sınırın üzerine geçirebilmek için ihtiyaç duyulan gelir düzeyini göstermektedir. Bu da yoksulluk adına derinlik ölçütü olarak değerlendirilmektedir. (Aktaş Kaya 2007: 66 aktaran; Güner:2015). Başka bir deyişle, bu oran, yoksul hane halklarının gelirlerinin veya tüketimlerinin yoksulluk sınırından ne kadar saptığını belirtmektedir.

1.5.1.3. Yoksulluk Şiddeti Endeksi

Yoksulluk açığı oranının karesinin, yoksulluk çizgisine nispi ortalamasının hesaplanmasıdır. Ölçüm, bir yoksulluk çizgisi oranı olarak, yoksulluk açığının ağırlıklı toplamı şeklinde açıklanabilir. Bir tür Foster Greer Thorbecke sınıfı yoksulluk endeksi

hesaplama metodu olan ölçümde, yoksulluk açığı oranının değeri ile yoksulluk sınırındaki oranın değerinin birbirine yakın oldukları iddia edilmektedir. Örneğin yoksulluk açığı %10 ise yoksulluk çizgisine %10 ağırlık verilir, %50 ise %50 ağırlık verilir. Dolayısıyla, yoksulluk açığı endeksi karesi alınarak, yoksulluk sınırının altındaki gözlemlere daha fazla ağırlık yüklemek mümkün olur. (Cerev ve Yenihan 2018:28)

1.5.1.4. Sen Endeksi

Kafa sayım oranı ve yoksulluk açığı ölçümlerinin eksik yönleri neticesinde bu endekste hem yoksulluk açığı hem de yoksullar arası gelirin bölüşümü bir arada değerlendirilmiştir. Bu endeksin en büyük önemi yoksul bir ailede gelir azaldığında yoksulluk endeksinin artmasıdır. (Şenses 2014: 66).

1.5.1.5. Sen-Shorrocks-Thon Endeksi

Sen endeksinden geliştirilmiştir. Sen endeksinden türetilmiş endeksler içerisinde en popüler olanıdır.

Örneğin ülke nüfusunun %12,4'ü yoksul iken yoksulluk açığı endeksi 0,272 olarak gerçekleşmiştir. Yoksulluk açığının gini katsayısı 0,924'tür. Bu durumda endeks: $(=0,124 \times 0,272 \times (1+0,924)) = 0,065$ olarak hesaplanır. (Cerev ve Yenihan 2018:29)

1.5.1.6. Watts Endeksi

Dağıtım hususuna karşı hassas olan ilk yoksulluk ölçümünü 1968 yılında Watts isimli bir kişi önermiştir. Ölçüm bireysel gelir veya harcama ile yoksulluk sınırının altında kalan nüfus rakamlarını kullanır.

Watts teorisine göre, yoksulluğun azaltılması için yoksul bireylere transfer edilen 1 birim para, zenginlere transfer edilen bir birim paradan daha fazla bir destek sağlar. Sen endeksi gibi uygulama alanı kısıtlı olan Watts endeksi yoksulluk ölçümünde etkili teorik altyapısından dolayı özellikle 'yoksulluk oranı eğrisi' gibi ölçümler için ayrıştırıcılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:197)

1.5.1.7. Yoksulluktan Kurtulma Zamanı Endeksi

Bu ölçüm yönteminin temel hedefi yoksulluktan ne zaman kurtulunacağını belirlemektir. Ülkelerin yoksulluk sürecinden kurtulma zamanı büyüme hızlarına karşı hassastır. Büyüme ve üretilen gelirin adaletli bir şekilde dağılması ülkenin/bölgenin yoksulluktan kurtulma sürecini azaltmaktadır.

Bazı bölgelerde yoksulluktan kurtulma zamanı örneğin 5 yılı bulurken bazılarında 20 yılı aşabilmektedir. Bu nedenle büyüme hızı ile yoksulluktan kurtulma arasında doğru bir korelasyon olduğu kabul edilir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:199)

1.5.1.8. Foster-Greer-Thorbecke Endeksi

Toplam yoksulluk ve alt sınıfların yoksulluk seviyelerinin ölçülü ortalaması biçiminde hesaplandığı yoksulluk çeşididir. Dikkatle vurguladığı husus yoksulluğun yoğunluğudur. (Koç 2018:20)

Bu endeks yolu ile yoksul kitleler birbirlerinden net bir biçimde ayrılmakta değişik sosyoekonomik ve bölgesel sınıflara bölünebilmektedir. Buradan hareketle sınıflara ilişkin yoksulluk rakamları tek tek ölçülebilir ve alt gruplara ait ölçütler yoksulluk oranına ait toplamın hesaplanmasını sağlar. Bunun sonucunda ne kadar yoksulun var olduğunun yanı sıra, yoksulluğun derinliği ve sınıflar arasındaki yoksulluğun görece farklılığı ortaya çıkmaktadır. (Şenses 2014:67)

1.5.2. İnsani Yoksulluğun Ölçülmesi (Çok Boyutlu Ölçümler)

1.5.2.1. İnsani Gelişmişlik Endeksi

İnsani gelişmenin anahtar kavramlarındaki ortalama başarının özet ölçüsüdür. İnsani gelişmenin anahtar kavramları/temel boyutları: Sağlık, bilgiye erişim ve yaşam standardı olarak sıralanabilir. İGE, ülkelerin gelişmişliklerinin değerlendirilmesinde yalnızca ekonomik büyümenin değil, insanların kapasitelerinin nihai kriter olması gerektiğini vurgulamak için oluşturulmuştur. (Balioune-Lutz,2004;4 aktaran: Özdemir ve İslamoğlu,2017) Buradan hareketle İnsani Gelişme Endeksi, insanların refah seviyesindeki hareketleri ortaya çıkaran, ülkelerin kendi bünyesinde, değişik alanlarda ve ülkeler arasında ilerlemeyi kıyaslayan, istatistiki verilere bağlı bir ölçümdür. (UNDP 2015).

Bu endeks şu üç ana boyuttan yola çıkarak hesaplanmaktadır: (TÜİK, İnsani Gelişme Endeksi 2018)

1. Uzun ve Sağlıklı Bir Yaşam: Doğumdan itibaren hayatta kalma beklentisinden türetilen hayatta kalma ümidi endeksini içerir.

2. Eğitim (Bilgiye Erişim): Ortalama eğitim süresi ve beklenen eğitim süresinden türetilen eğitim endeksini içerir. Bu endeks, 25 ve üzeri yaştaki yetişkinler için ortalama okullaşma(eğitim) süresi ve okul çağına giren çocuklar için beklenen okullaşma eğitim süresi dikkate alınarak oluşturulur.

3. İnsanca Yaşam Standardı: Satın alma gücü paritesi ekseninde ölçülen kişi başı Gayri Safi Milli Gelir (GSMG) endeksini içerir.

İnsani Gelişme Endeksi'nde son yapılan 2018 raporunda 2017 yılı verilerine yer verilmiştir. 2018 yılı raporunda yüz doksan beş ülke içinden seçilen yüz seksen dokuz ülke değerlendirilmiş; 2017 yılında yapılan sıralamada 0,953 oranı ile sıralamada en yüksek ülke Norveç, 0,354 oranı ile en düşük insani gelişme sıralamasında yer alan ülke ise Nijer'dir. Türkiye ise 2017 yılında 0,791 endeks değeri ile 64. sırada bulunmaktadır. Aynı sene satın alma gücü paritesi türünden kişi başına gayri safi milli gelire (2011 PPP \$) göz atıldığında sözü geçen yüz doksan bir ülke arasında 116 818 \$ ile ilk sırayı Katar almakta Türkiye ise 24 804 \$ ile 50. sırayı işgal etmektedir. (TÜİK, İnsani Gelişme Endeksi 2018)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yoksulluk ve yoksulluğun boyutlarının belirlenmesi yaklaşımlarını büyüterek bu hususta önemli bir destek sağlamıştır. UNDP her sene insani gelişme raporu hazırlamakta ve yoksulluk terimi ekseninde insani sıfatına vurgu yapmaktadır. Ülkelerin yoksulluk görünümleri de bu çerçevede değerlendirilmektedir.

İnsani Gelişmişlik Endeksine ek olarak üç çok boyutlu ölçümden daha yararlanılmaktadır. Bunlar: Toplumsal Cinsiyet Gelişmişlik Ölçümü, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ölçümü, Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksidir.

1.5.2.2. Toplumsal Cinsiyet Gelişmişlik Endeksi

İnsani gelişme endeksinde kullanılan temel parametreler çerçevesinde, toplumdaki kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları ortaya koyan göstergedir.

1.5.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği üç farklı şekilde gösteren bileşik bir endekstir. Bunlar; üremenin sağlıklılığı, güçlendirme ve emek piyasasıdır. Endeks sıfır ve bir arasındadır. Kadın ve erkekler açısından ücret farklılığı ortadan kalktığında sıfır, erkek ya da kadınlar bütün kademeler itibari ile diğerine nazaran düşük ücret aldıklarında ise bir değerini almaktadır. Sağlıklı olmak hususu iki gösterge aracılığı ile hesaplanır bunlar: anne ölüm oranları ve erken doğurganlık oranları. Güçlendirme hususu da iki göstergeden yararlanılarak hesaplanır: her iki cinsiyetin de parlamentodaki koltuk sayıları ve ortaöğretim, yüksek öğretimde devamlılık düzeyleri. İş gücüne katılma oranları çalışma hususu kadınlara bir ölçüt olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ölçümü, milli açıdan insani gelişmenin toplumsal cinsiyet eşitsizliği hususunda ne seviyede zarara uğradığını ortaya çıkarmak ve uygulanacak politikaların çözümlene ve savunuculuk uğraşları için deneye dayanan zeminler oluşturmak için tasarlanmıştır. (UNDP) <http://www.tr.undp.org>

1.5.2.4. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

Yoksulluğun maddi değeri dışındaki hususlarında vurgulanmasıyla hesaplanan yoksulluk ölçümüdür. Birleşmiş Milletler aracılığı ile 2010 yılından bu yana hesaplanan bu ölçüm yönteminde yoksulluk konusu sağlık, eğitim ve yaşam kalitesi olarak üç konu çerçevesinde toplanır.

Eğitim	Eğitim Süresi 1/6
	Çocukların Eğitime Devamı 1/6
Sağlık	Çocuk Ölümü 1/6
	Beslenme 1/6
Yaşam Standardı	Elektrik 1/18
	Kanalizasyon 1/18
	Temiz İçme Suyu 1/18
	Konut Zemini 1/18
	Mutfakta Kullanılan Yakıtın Türü 1/18
	Varlık Sahipliği 1/18

Kaynak: Cerev ve Yenihan,2018 Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla s.33 Dora Yayıncılık

1.5.3. Yeni Bir Yoksulluk Ölçümü Yöntemi Olarak: Zaman ve Tüketim Yoksulluğu Ölçümü

Asgari hayat kalitesinin oluşturulabilmesi için ihtiyaç duyulan tüketim kalemi ve hane halkı üretiminde ne kadar sürenin gerektiği hususunu vurgulayan iki boyutlu bir endekstir. İhtiyaç duyulan tüketim harcamasının sağlanamaması tüketim yoksulluğuna neden olmakta, gelir arttırıcı bir faaliyeti gerçekleştirmek açısından da yeterince zamanı olmayan kişilerin yoksulluğu ise zaman yoksulluğu şeklinde ifade edilmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017: 187-207)

1.6. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Gelir dağılımı, ülkelerin belirli bir dönem içinde ürettikleri milli gelirlerinin kişiler, hane halkları, toplumsal gruplar, bölgeler veya üretim faktörlerine sahip olanlar arasında dağılımını ifade eder. Bu dağılımın adaletli bir şekilde olması bir hayli önemlidir. Çünkü toplumda var olan en zengin dilim ile en fakir dilim arasındaki gelir farkı büyüdükçe, daha açık ifade edecek olursak; varyetli olan kesim daha da zenginleştikçe buna karşın yoksul kesim daha çok yoksullaştıkça, ekonomik kararsızlıkla beraber toplumsal istikrarsızlık ihtimali de artmaktadır. Buna göre gelir bölüşümünde adil olunması sosyal barışı sağlayan temel unsurlardandır. Gelir dağılımı genel itibari ile, kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel ve sektörel gelir dağılımı olmak üzere dört şekilde incelenmektedir. Fakat gelir bölüşümünde eşitsizlik hususu daha çok kişisel gelir dağılımı içinde bir anlam ifade etmektedir. Başka bir deyişle, gelir dağılımının kişiler veya hane halkları arasındaki bölüşümü daha önemlidir. (Yar 2015:11)

1.6.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Milli gelirin toplumu oluşturan fertler, haneler ve gruplar arasındaki bölüşümü şeklinde ifade edilmektedir. (Aktan, 2002: 19-20). Aynı şekilde kişisel dağılım; gelirin veya servetin, gelir ya da servet gruplarına göre dağılımı olarak da ifade edilebilmektedir. Bu bölüşümde gelirin nerede, nasıl ve ne şekilde elde edildiğinden ziyade, fertlerin yahut tüketici kesimlerin belirli bir süre zarfında kazandıkları gelir, göz önünde bulundurulmaktadır. Eğer bir ülkede gelir dağılımının adil olup olmadığı araştırılmak isteniyorsa kullanılacak gelir dağılımı türünün kişisel gelir dağılımı olması gerektiği vurgulanmaktadır (Ulusoy 2006: 305 aktaran Aras 2012).

Kişisel gelir dağılımı sosyal refahın ölçülmesinde önemli verileri göz önüne çıkarmaktadır. Bu dağılım ne kadar adilse ekonomik refahın da o kadar iyi olabileceği söylenmektedir. Aynı zamanda, bireylerin fırsat eşitliğinden, eğitim, sağlık, beslenme gibi imkanlardan yeteri kadar faydalanıp faydalanamadığını göstermektedir. Toplumda sınıflar arası adaletin sağlanması ve toplumsal barışın sağlanmasında bu dağılım, önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında söz konusu gelir dağılımı türünün adil olmaması, sosyal problemlerin temel kaynağı olmaktadır. Kişisel gelir dağılımı ne kadar adil paylaşırsa kişiler arası eşitsizlik farkları ve kişiler arası refah farklılıklarının o oranda azalacağı anlatılmaktadır. Yüksek gelirlilerden düşük gelirlilere doğru yapılan refah transferlerinin toplumsal yararı etkilediği ve dolayısıyla refah arttırıcı etkisi olduğu da savunulmaktadır (Ulusoy 2006: 305 aktaran: Aras 2012).

Aynı biçimde kişisel gelir dağılımı; iktisadi, sosyal ve siyasal kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanması hususunda da önem arz etmektedir. Çünkü bireylerin refahı önemlidir ve bu durum var olan ekonomik, sosyal ve politik duruma göre en iyi şekilde sağlanmalıdır. Bireyin iyi bir gelire ulaşması; daha verimli çalışmasına, tasarruflarına bağlı olarak yatırımların artmasına neden olmaktadır. (Aras 2012:11)

1.6.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Üretim faktörleri üretimdeki işlevlerine göre emek sermaye toprak ve girişimci olmak üzere sınıflandırılır. Gelirin bu sınıflandırmaya göre dağılımına fonksiyonel gelir dağılımı denilir. Burada maksat gelirin ne kadarının ücret faiz rant ve kar olarak dağıldığının ve zaman içinde gelirin paylaşımında hangi faktör sahipleri lehine gelişme yaşandığının belirlenmesidir (Eren 2002: 61 aktaran: Aras 2012). Özellikle milli gelir içinde ücret ve kar gelirinin yüksek, faiz ve rant gelirlerinin ise düşük pay alması arzulanmaktadır. (Üzümçü 2014:137)

1.6.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Ülkedeki üretim sürecine katkıda bulunan tarım, sanayi, hizmetler ve inşaat gibi sektörlerin milli gelirden ne kadar pay aldığına bakılarak gelirin dağılımı incelenmektedir. Bu dağılımda, her bir sektörün milli gelirden aldığı pay ile bu

sektörlerin bünyesindeki nüfus ve istihdamın paralel olması adil bir sektörel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir. (Üzümcü 2014:137)

1.6.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı denildiğinde ise bir ülkenin farklı bölgelerinin ülkenin üretimine sağladıkları katkı ya da üretimden elde ettikleri pay anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, bir ülkenin bölgeleri arasında gelir dağılımının adil olması bakımından, ekonomik faaliyetlerde bölgeler arası ciddi gelişmişlik farkının olmaması gerekmektedir. Eğer önemli bir farklılık bulunuyorsa bunun azaltılması önerilmektedir. Çünkü bölgeler arası gelişmişlik farkları, sosyal patlamalara mahal vermektedir. Eğer gelişmemiş bölgelerle diğer bölgeler arasında etnik ve/veya dinsel farklılıklar bulunuyorsa ülkenin bölünmesine kadar ulaşabilen önemli sonuçlar oluşturabilmektedir. (Üzümcü 2014:138)

Tüm bunlar değerlendirildiğinde gelirin bölüşümünde yaşanan adaletsizlikler yoksulluğu doğrudan etkilemekte, gelir dağılımı adaletsizliği veya bozukluğu, günümüzde hem ulusal ve bölgesel açıdan hem de küresel açıdan ciddi bir problem olmaktadır. Bu problem son yüzyılda varlığını daha da çok hissettirmiştir. Ülkeler arasında ve ülke içinde gelir uçurumunun var olması, bireylerin en temel gereksinimlerinden dahi yoksun olması hem ulusal hem de uluslararası kuruluşların odak noktasını bu konuya çekmektedir. Bu noktada ülkeler arasında gelir dağılımının adaletsiz olmasının yoksulluk açısından da büyük çaplı krizlerin hazırlayıcısı olduğu ileri sürülebilmektedir. Gelir bölüşümünün adil olmadığı yerlerde insanlar arasında iyi bir sosyal dayanışma yoksa sosyal patlama ve bunalımların yaşanması kaçınılmazdır. Buradan hareketle diyebiliriz ki; gelir dağılımı adaletsizliği, sadece ekonomik bir mesele değil aynı zamanda sosyal bir meseledir. (Üzümcü 2014:138)

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE KENTSEL YOKSULLUK

2.1. Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları

Ülkemizde yapılan yoksulluk endeksleri, birçok ülkede var olduğu gibi, gelir veya tüketime dayalı olarak yapıp yoksulluk çizgisi ve oranları TÜİK tarafından hesaplanmaktadır. Bu çalışmaların ana verilerine kaynak olarak: hane halkı geliri ve tüketim giderleri konuları incelenmektedir.

TÜİK ilk kez 1987'de Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketini gerçekleştirmiştir. Bir sonraki anket 1994'te yapılmıştır. 2002 yılından bu yana her yıl uygulanmaya başlanmıştır. TÜİK' in 2002 yılında hazırladığı bu anket ile birlikte yoksulluk sınırı ve oranları ilk kez resmi bir kurum bünyesinde açıklanmıştır. TÜİK bu çalışmalarını sonrası için de sürdürmüş ve yoksulluk oranlarını kırsal ve kent şeklinde ayrı ayrı açıklamaya başlamıştır. Tüm bu araştırmalar açısından kişi başı günlük 1 dolar, 2,15 dolar ve 4,3 dolara sahip olabilen kişilerin oranları da ortaya çıkarılmış ve uluslararası bir alanda onaylanan bu verilerin ölçülmesi ile birlikte ülkemizdeki yoksulluk seviyesini öteki ülkeler ile kıyaslama olanağı sağlanmıştır. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:250)

TÜİK tarafından 2010 yılından itibaren metodolojik revizyon sebebi ile açlık sınırının ve yoksulluk sınırlarının kamuoyuna duyurulması sonucunda TÜİK verileri ve TÜRK-İŞ verileri arasında ciddi oranda farkların ortaya çıkması nedeni ile bunlara ek başka verilerin de olması gerektiği hususunu önemle vurgulamaktadır. Bu duruma çözüm olarak daha geçerli, anlaşılması kolay bir yöntem olarak Global Türkiye açlık sınırı geliştirilmiştir. (Yar 2015:21)

Buradan hareketle verilen çalışmada TÜİK resmi verilerinden faydalanılmıştır.

Tablo 1. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)													
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Kişi başı günlük 1 S'm altı	0,20	0,01	0,02	0,01
Kişi başı günlük 2.15 S'm altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başı günlük 4.3 S'm altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
Harcama esaslı görelî yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12

Kaynak:2014 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2015

Tablo 1. Gıda harcamaları ve gıda dışı harcamaların baz alınarak hesaplandığı, temel gereksinimler yaklaşımına göre 2002-2009 döneminde yoksulluk oranı Türkiye için %26,96 seviyesinden %18,08 seviyesine düşmüştür. Daha ayrıntılı incelendiğinde gıda harcamaları ve gıda dışı harcamaları temel alan yoksulluk sınırı metoduna göre bireylerin yoksulluk rakamlarının 2002'den bu yana değişken bir şekilde olduğu izlenmektedir. Buna göre 2002'de %26,96 seviyesinde olan gıda harcamaları ve gıda dışı harcamaları baz alan yoksulluk rakamı, 2003'te %28,12 seviyesine çıkmıştır. Bu oranın, 2003 ve 2006 yılları arasında meydana gelen ekonomik büyüme ve düşük oranlı enflasyon gibi nedenlerle azalma eğilimi gösterdiği, 2006 yılı 2007 yılı ve 2008 yıllarında ise değişmediği izlenmektedir. Gıda harcamaları ve gıda dışı harcamaları baz alan mutlak yoksulluk oranında 2009'da yaklaşık bir puanlık artış yaşanarak söz konusu oranın %18,08 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu oranlar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında Türkiye geneli için her beş insandan birisi yoksuldur sonucuna ulaşılabilir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:251)

Türkiye’de gıda yaklaşımına göre hesaplanan gıda yoksulluğuna (açlık oranı, mutlak yoksul oranı) bakıldığında ise 2002 yılında %1,35 olarak ölçülen oran ile en yüksek düzeyde iken bu oran 2009 yılında %0,48 oranına gerilemiştir.

Verilen oranlar rakamsal olarak değerlendirildiğinde 2009 yılında ülkemizde bireylerin hemen hemen %0,48’i yani 339 bin kişi yalnızca gıda giderlerini baz alan açlık sınırının, %18,8’i yani 12 751 kişi ise hem gıda harcamaları hem de gıda dışı harcamalarını baz alan yoksulluk sınırının altında yaşadığı söylenebilmektedir.

Bunların yanı sıra 2002 ve 2005 yılları arasında günlük 1 doların altında gelire sahip olanların oranı, Dünya Bankasının deyişi ile aşırı yoksulluk rakamı, %0,01 ve 0,2 oranları arasın da değişmekteyken, satın alma gücü paritesine göre 2006 yılından itibaren kişi başı günlük tüketimi 1 doları aşamayan insan yoktur.

Satın alma gücü paritesinin belirttiği üzere kişi başı günlük 2,15 dolar olarak açıklanan yoksulluk sınırının altında yer alan fert sayısında da yıllar itibariyle düşme eğilimi gözlenmektedir. 2,15 doların altında gelir elde edenlerin oranı 2009 yılında %0,22 iken 2014’te bu oranın 0,03’e düştüğü izlenmektedir. Ülkemizin de içinde yer aldığı Doğu Avrupa ülkeleri için belirlenen günlük 4,3 dolar olan yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı 2009’da %4,35 iken yıllar itibari ile düşme eğilimi göstererek 2015’te %1,58 seviyesinde olduğu izlenmektedir.

Bahsi geçen bütün yoksulluk oranlarına yerleşim yeri farklılıkları penceresinden bakıldığında Türkiye’ de yoksulluğun görünümü ile ilgili tespitlere ulaşmak mümkündür. Yoksulluk oranları kırsal ve kent ayrımı çerçevesinde değerlendirildiğinde önemli ölçüde farklılaşmanın yaşandığı ifade edilebilir. Buna göre aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi kırsal yoksulluk kentsel yoksulluktan daha yüksek değerler almaktadır. Kırsal nüfusun gıda harcamaları ve gıda dışı harcamalar esas alınarak ölçülen yoksulluk oranlarının yüksek değerler aldığı ve 2002-2009 dönemi sonunda da artış gösterdiği izlenmektedir. Kırsal alanlarda hayatını sürdürenler için 2008 yılında yoksulluk oranı %34,62 iken 2009’da %38,69’a yükselmiştir. Kentsel alanlarda hayatını sürdürenlerin yoksulluk oranı ise yine aynı yıllar itibari ile %9,38 oranından %8,86 oranına gerilemiştir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:252)

Tablo 2. Türkiye’de Kırsal Kent Temelinde Yoksulluk Oranları

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)												
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gıda yoksulluğu (açlık)	Kırsal	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,41	1,18	1,42
	Kent	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	Kırsal	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
	Kent	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	Kırsal	0,46	0,01	0,02	0,04
	Kent	0,03	0,01	0,01
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı	Kırsal	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14	0,13
	Kent	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı	Kırsal	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88	5,13
	Kent	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97	0,94	0,60	0,64

Kaynak:2014 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2015

Tablo 2’ye bakılacak olursa gıda yoksulluğuyla günlük geliri 1 dolar ile 2,15 dolar sınırının altında yer alan nüfus oranları, tabloda yer alan dönemlerde kırsal nüfusun içinde azalarak, değerlerin düşmesine neden olmuştur. Günlük geliri 4,3 dolar sınırının altında yer alan nüfusun oranı ise kent nüfusu içinde %1 seviyesinin altında bir seviyede izlenirken kırsal nüfus içinde %5 oranında izlenmektedir.

Buradan hareketle Türkiye’nin kırsal alanlarında kentsel yaşam alanlarına nazaran çok daha derin hissedildiği ve kırsal yoksulluğun hala ciddiyetini koruduğunu göstermektedir.

Diğer yandan Türkiye’de yoksulluğun ölçülmesi çalışmasında (Doğan 2014) Türkiye’de yaşanan yer açısından yoksul olan ve yoksul olmayan sınıflar arasında bütün alanlarda istatistiki anlamda manidar bir fark saptandığı söylenmektedir. Bölgesel düzeyde yapılan araştırma sonucunda İstanbul şehri dışında tüm alanlarda kırsal yoksulluk olgusunun kentsel yoksulluk olgusundan yüksek seyrettiği, İstanbul’da ise kentsel yoksulluk konusunun görünür hale gelmesinde ise alanın kentsel nüfus oranının fazla olması ve en çok göç alan yerlerden biri olmasının etkili olduğu vurgulanmaktadır. Yine aynı çalışmada, Doğu Karadeniz bölgesi ve Doğu Marmara bölgelerinde kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk oranları arasındaki mesafenin nispi olarak düşük olduğu kaydedilmektedir. Güneydoğu Anadolu bölgesi

ise kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk oranları arasındaki uçurumun en fazla olduğu bölge olarak işaret edilmektedir. Öte yandan kırdaki yaşayanlar arasında yoksulların oranının en az olduğu bölge olarak İstanbul bölgesi gösterilirken, en fazla olduğu bölgenin Batı Anadolu olduğu belirtilmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:253)

Tablo 3. Hanedeki Kişi Sayılarına Göre Yoksul Hane Halkı Oranları

Hane halkı büyüklüğü	Yoksul hane halkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54
1-2	16,51	13,41	14,49	8,44	10,95	9,36	9,85	11,52
3-4	16,37	17,08	13,71	9,22	8,27	8,06	8,23	9,41
5-6	29,03	31,67	27,40	22,41	17,54	20,79	21,14	21,79
7+	45,95	48,41	51,06	44,08	41,83	39,79	37,68	38,50
Hane halkı büyüklüğü	Yoksul hane halkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KIR	30,52	31,01	34,43	27,21	26,89	29,94	29,83	34,28
1-2	27,97	21,06	27,54	17,54	23,08	23,37	24,05	28,47
3-4	23,27	22,19	26,12	19,55	18,50	22,67	21,37	28,37
5-6	33,83	36,22	36,85	34,22	29,39	36,36	39,13	39,37
7+	50,75	56,03	62,82	48,93	54,33	51,68	53,95	53,57
Hane halkı büyüklüğü	Yoksul hane halkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KENT	17,38	18,49	12,90	8,91	6,85	7,28	6,80	6,62
1-2	7,24	8,71	6,49	3,22	3,17	3,21	3,12	3,33
3-4	12,94	15,01	8,58	5,02	3,79	3,70	4,04	4,38
5-6	25,94	28,61	20,77	14,33	10,69	14,03	11,95	12,50
7+	41,15	38,48	37,91	38,45	27,63	29,11	26,20	23,24

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Hane halkı büyüklüğünün gösterildiği tablo 3'e göre yoksulluk oranları değerlendirildiğinde 2009'da Türkiye'de hane halklarının %14,54'ü kırsalda 34,28'inin kentte ise 6,62'sinin yoksul olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre bu oran Türkiye'de 1-2 kişiden oluşan haneler için %11,52, kırdaki kentte ise 3,33; 3 veya 4 kişinin var olduğu haneler için Türkiye'de %9,41, kırdaki kentte ise 4,38 ve 5-6 kişiden oluşan haneler için Türkiye genelinde %21,79, kırdaki kentte ise

12,50 oranında gerçekleşmektedir. 7 kişi ve daha çok fertin bulunduğu hanelerde ise yoksulluk oranı artmakta Türkiye genelinde %38,50, kırdaki 53,57 kentte ise 23,24 ile en yüksek düzeye ulaşmaktadır.

Tablo 4. Hanedeki Kişi Sayılarına Göre Fert Yoksulluk Oranları

Hane halkı büyüklüğü	Yoksul fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
1-2	16,48	13,50	13,96	8,25	10,66	8,84	9,57	10,64
3-4	16,68	17,48	13,84	9,36	8,49	8,30	8,48	9,65
5-6	29,47	32,04	27,74	22,77	17,76	21,20	21,54	22,20
7+	47,38	49,22	51,97	45,99	42,98	41,32	38,20	40,05
Hane halkı büyüklüğü	Yoksul fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KIR	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
1-2	27,64	20,73	26,46	16,98	22,07	22,23	23,51	26,41
3-4	23,61	22,70	26,10	19,80	18,87	22,87	21,65	29,02
5-6	34,03	36,51	37,24	34,52	29,60	36,72	39,51	39,89
7+	51,18	56,59	63,49	51,00	55,22	51,71	54,03	54,06
Hane halkı büyüklüğü	Yoksul fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KENT	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
1-2	7,16	8,93	6,06	3,17	3,26	2,92	2,92	3,21
3-4	13,24	15,37	8,75	5,12	3,99	3,90	4,27	4,52
5-6	26,47	29,00	21,01	14,62	10,80	14,36	12,20	12,72
7+	43,36	39,05	38,71	40,20	28,38	31,47	26,95	25,21

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Yoksul fert oranlarına göre ise Türkiye’de fertlerin %18,08’inin, kırdaki 38,69’unun kentte ise 8,86’sının yoksul olduğu görülmektedir. 1-2 kişiden oluşan hane halkları için bu oran Türkiye’de %10,64, kırdaki 26,41, kentte ise 3,21; 3-4 olan hanelerde Türkiye’de %9,65, kırdaki 29,02, kentte ise 4,52; 5-6 kişiden oluşan hanelerde Türkiye’de %22,20 kırdaki 39,89 kentte 12,72 son olarak 7 kişi ve daha çok fertin

bulunduğu ailelerde ise fert yoksulluk oranı Türkiye’de 40,05 kırdan 54,06 kentte ise 25,21 ile en yüksek düzeyde seyretmektedir.

Tablo 5. Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Türkiye’de Yoksulluk Sınırı

Hane halkı büyüklüğü	Yoksulluk Sınırı (TL)								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	137	186	190	216	244	283	341	365	396
2	208	280	288	327	368	428	515	552	599
3	262	354	363	414	466	540	651	699	759
4	310	417	429	487	549	638	767	825	896
5	353	476	488	557	627	728	874	944	1.025
6	395	531	543	620	697	809	976	1.050	1.140
7	433	582	597	679	766	889	1.066	1.153	1.252
8	466	629	649	737	831	965	1.154	1.251	1.358
9	498	672	692	786	884	1.040	1.242	1.336	1.451
10	535	714	742	836	938	1.088	1.313	1.423	1.545

Kaynak:2011 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2012

2002 ve 2010 yılları arasında hane halkı büyüklüğü ve gıda harcamaları ve gıda dışı harcamaları kapsayan yoksulluk sınırlarının verildiği tablo 5 incelendiğinde, Türkiye’de dört kişiden oluşan bir hanenin 2010 için yoksulluk sınırınının 896 TL olarak hesaplandığı görülmektedir. Aynı yıl için tek kişiden oluşan bir ailenin yoksulluk sınırı 396 TL, on kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı ise 1.545 TL olarak gözlenmektedir.

Hane halkı büyüklüğüne göre Türkiye’deki açlık sınırı ve yoksulluk sınırı rakamlarına bakıldığında, hane halkı büyüklüğü ile aynı oranda arttığı bir değişim oluşturmuştur denilebilir. Hanede hayatını devam ettiren kişi sayısı fazlaştıkça açlık sınırı ve yoksulluk sınırına dair rakamlarda da artış yaşanmıştır. Tablolar incelendiğinde hane halkı büyüklüğünün artmasına ek olarak yıllar itibari ile açlık sınırı ve yoksulluk sınırı oranlarında artış gözlenmektedir. 2002’de tek kişiden oluşan bir hanenin açlık sınırı 59 Türk lirası hesaplanırken, iki kişinin olduğu bir hanenin açlık sınırınının 90 Türk lirası olduğu hesaplanmıştır. 2010’da tek kişilik bir konutun açlık sınırı 141 Türk lirası, yoksulluk sınırı da 396 Türk lirasıdır. Yine 2010’da on

kişilik bir konutun açlık çizgisi 548 Türk lirası iken, yoksulluk sınırınının 1.545 Türk lirası olarak hesaplandığı görülmektedir.

Yoksulluk üzerinde etkili bir diğer hane halkı verisini, hane halkının yapısı oluşturmaktadır. Hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranlarında TÜİK tarafından açıklanan 2002 ve 2009 yılları rakamları birlikte ele alındığında, bazı senelerde 1 ve 2 kişiden meydana gelen hanelerin, bazı seneler için ise 3 ve 4 kişiden meydana gelen hanelerin yoksulluk sınırlarının en düşük seviyede gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu durumda dört bireye kadar olan hane ve çekirdek aile olarak tanımlanan evlerdeki yoksulluk oranının, ataerkil/geniş ya da çocuk sayısı fazla olan hanelerdeki yoksulluk oranı ile kıyaslandığında çok daha düşük seviyede olduğu izlenmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:256)

Tablo 6. Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Türkiye’de Açlık Sınırı

Hane halkı büyüklüğü	Açlık Sınırı (TL)								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	59	75	81	84	91	105	122	127	141
2	90	113	122	127	138	159	185	192	213
3	113	143	154	161	174	201	233	243	269
4	133	168	182	190	205	237	275	287	318
5	152	192	207	217	235	271	313	328	363
6	170	214	230	242	261	301	350	365	404
7	187	235	253	264	287	331	382	401	444
8	201	253	275	287	311	359	414	435	482
9	215	271	294	306	331	387	446	465	515
10	230	288	315	325	351	404	471	495	548

Kaynak:2011 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2012

Ülkemizdeki açlık sınırı ve yoksulluk sınırı her sene pek çok kuruluş bünyesinde hesaplanan çalışmalar neticesinde belirlenmekte fakat bu araştırmaların sonuçlarının birbiri ile örtüşmediği görülmektedir. Dünya sağlık örgütü (WHO) 6 yaş ve üzerindeki herhangi bir kişi için ihtiyaç duyulan günlük besin değerinin 2800 k/cal şeklinde 0 ve 6 yaş arasındaki bir çocuk için ihtiyaç duyulan günlük kalori değerinin ise 2400 k/cal olarak hesaplamaktadır. Ancak TÜİK açlık sınırı hesabı yaparken

Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik bölümüne ait besin değerleri ve kalori değerlerini esas almaktadır. Buna göre TÜİK erişkin bir bireyin ihtiyaç duyduğu günlük kalori oranını 2100 k/cal olarak onaylamaktadır. (Yar 2015:21)

TÜİK gıda yoksulluğu ya da açlık sınırı hesaplarırken, gıda tüketimine göre sıra ile üçüncü ve dördüncü %10'luk dilimleri kaynak grup olarak ele alıp bahsedilen grup hanelerinin gıda harcamasında ciddi öneme sahip seksen madde, gıda sepeti olarak oluşturulmaktadır. Dünya Bankası'na göre bir ferdin günde minimum 2100 kaloriye ulaşmasını temin edecek ölçüyü bu seksen madde belirlemektedir. Bu sepet için harcanan değerlerin hepsi gıda yoksulluk sınırını başka bir deyişle açlık sınırını çizmektedir. (Bildirici 2011:78)

2002 ve 2010 yıllarında hane halkı büyüklüğü hesaplarına göre Türkiye'de açlık sınırı miktarlarının verildiği tablo 6'da 2010'da dört bireyden oluşan bir hanenin açlık sınırı 318 Türk lirası olarak belirlenmiştir. 2010 yılı verilerine bakıldığında ise tek kişinin yaşadığı bir hanenin açlık sınırı 141 Türk lirası, on kişinin yaşadığı bir ailenin açlık sınırı ise 548 Türk lirası olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7. Hane Halkı Türüne Göre Yoksulluk Oranları

Hane halkı Türü	Yoksul Hane halkı Oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54
Çekirdek aile(çocuklu)	21,76	23,92	20,15	15,03	13,60	12,58	12,32	12,98
Çekirdek aile(çocuksuz)	15,05	13,25	12,99	8,35	10,14	7,92	8,69	9,81
Ataerkil veya geniş aile	30,08	28,87	28,16	23,15	17,11	20,28	18,81	21,43
Tek yetişkin bulunan aile, diğer	22,42	19,16	20,10	11,75	15,74	14,19	16,57	16,62
Hane halkı türü	Yoksul hane halkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KIR	30,52	31,01	34,43	27,21	26,89	29,94	29,83	34,28
Çekirdek aile (çocuklu)	29,16	31,54	33,88	27,65	28,07	30,26	29,05	34,13
Çekirdek aile (çocuksuz)	23,81	19,59	24,72	16,53	20,09	18,27	20,51	23,31
Ataerkil veya geniş aile	34,04	36,19	39,92	33,35	25,81	33,59	33,56	37,42
Tek yetişkin bulunan aile, diğer	40,98	32,90	40,35	23,84	36,46	36,85	40,49	42,71
Hane halkı türü	Yoksul Hane halkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KENT	17,38	18,49	12,90	8,91	6,85	7,28	6,80	6,62
Çekirdek aile (çocuklu)	18,12	20,34	13,68	9,50	7,13	7,07	6,86	6,85
Çekirdek aile (çocuksuz)	6,70	8,64	4,44	2,72	2,99	2,83	2,20	2,88
Ataerkil veya geniş aile	25,34	22,04	16,79	12,92	9,62	11,98	9,66	9,09
Tek yetişkin bulunan aile, diğer	13,99	13,42	12,33	6,75	4,43	5,84	7,12	6,55

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Hane halkı türlerine göre yoksul hane halkı oranları incelendiğinde, ataerkil veya geniş aile yapısına sahip haneler Türkiye’de %21,43 kırdaki 37,42 kentte ise 9,09 oranı ile yoksulluğun en geniş görüldüğü haneler olarak izlenmektedir.

Tek yetişkin bulunan haneler Türkiye’de %16,62 kırdaki 42,71 kentte ise 6,55 oranı ile ikinci sırada yer alırken, çocuklu çekirdek ailelerde yoksulluk oranı Türkiye’de %12,98, kırdaki 34,13 kentte ise 6,85 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Çocuksuz çekirdek aile yapısındaki hanelerde ise yoksulluk oranı Türkiye’de %9,81,

kırda 23,31 kentte ise 2,88 ile diğer hane halkı türlerine göre çok daha düşük bir değer taşımaktadır.

Hane halkı Türü	Yoksul Fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Çekirdek aile(çocuklu)	24,87	27,84	24,30	18,99	17,41	16,05	15,42	15,98
Çekirdek aile(çocuksuz)	15,00	13,26	12,98	8,55	10,14	7,92	8,76	9,86
Ataerkil veya geniş aile	34,27	32,66	32,03	27,31	20,24	23,92	21,79	24,48
Tek yetişkin bulunan aile	28,52	25,46	23,78	15,78	19,77	16,15	22,46	19,29
Hane halkı türü	Yoksul fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KIR	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
Çekirdek aile (çocuklu)	32,49	37,10	39,36	32,29	34,50	35,65	33,77	39,71
Çekirdek aile (çocuksuz)	23,87	19,61	24,72	16,89	20,09	18,27	20,65	23,38
Ataerkil veya geniş aile	37,84	39,99	43,48	37,16	29,58	36,01	36,73	39,44
Tek yetişkin bulunan aile	49,55	41,07	44,74	27,56	39,97	41,08	51,52	47,66
Hane halkı türü	Yoksul fert oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KENT	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
Çekirdek aile (çocuklu)	21,08	23,08	16,60	12,82	9,04	9,45	9,14	8,47
Çekirdek aile (çocuksuz)	6,67	8,63	4,44	2,79	2,99	2,83	2,20	2,88
Ataerkil veya geniş aile	29,73	24,78	19,96	16,22	11,85	15,37	11,71	11,61
Tek yetişkin bulunan aile	20,57	18,35	16,47	11,37	8,49	7,17	9,97	10,08

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Aynı şekilde hane halkı türüne göre yoksul fert oranları incelendiğinde, ataerkil/geniş aile yapısına sahip haneler Türkiye’de %24,48, kırda 39,44 kentte 11,61 Tek yetişkin bulunan haneler Türkiye’de%19,29, kırda 47,66 kentte 10,08, çocuklu çekirdek ailelerde Türkiye’de %15,98, kırda 39,71 kentte 8,47 Çocuksuz çekirdek aile yapısındaki hanelerde ise Türkiye’de %9,86 kırda 23,38 kentte ise 2,88 olduğu görülmektedir. Tabloya göre Türkiye’de hem kırda hem de kentte ataerkil geniş aile yapısının çoğunlukta olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 8. Eğitim Durumuna Göre Hane Halkı Fert Yoksulluk Oranları

Eğitim Durumu	Fert Yoksulluk Oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
Türkiye	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
6 yaşından küçük fertler	33,17	37,75	34,19	27,71	24,78	24,52	22,53	24,04
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	36,99	38,01	37,52	31,53	28,10	28,98	30,50	29,84
İlkokul	26,13	27,55	24,36	17,13	14,19	14,24	13,44	15,34
İlköğretim	26,37	29,56	25,49	22,42	18,06	19,19	17,20	17,77
Ortaokul ve orta dengi meslek okulu	18,77	18,31	13,00	8,37	8,07	9,16	8,34	9,76
Lise ve lise dengi meslek okulu	9,82	11,19	8,28	6,79	5,20	5,88	5,64	5,34
Yüksekokul, fakülte ve üstü	1,57	2,66	1,33	0,79	1,01	0,81	0,71	0,71
Eğitim durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
KIR	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
6 yaşından küçük fertler	36,79	46,24	49,64	40,55	44,18	44,09	43,90	48,69
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	43,29	46,38	50,88	43,02	43,93	47,00	48,95	48,83
İlkokul	31,11	32,60	35,92	26,76	24,43	27,96	27,39	31,02
İlköğretim	33,99	39,05	41,91	35,67	29,18	30,37	33,03	37,98
Ortaokul ve orta dengi meslek	30,11	23,35	22,15	16,32	15,38	22,10	17,64	24,41
Lise ve lise dengi meslek	17,65	16,94	14,30	15,32	11,03	13,45	14,93	14,65
Yüksekokul, fakülte ve üstü	4,37	5,38	2,90	2,23	1,64	3,24	2,44	3,37
Eğitim durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
KENT	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
6 yaşından küçük fertler	31,18	31,59	24,93	19,48	13,01	14,66	12,41	13,01
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	31,95	31,11	26,48	22,24	15,69	18,03	19,30	16,13
İlkokul	21,80	23,59	15,18	10,05	7,25	7,84	6,37	7,23
İlköğretim	21,27	23,60	15,77	14,29	10,54	14,11	10,01	8,46
Ortaokul ve orta dengi meslek	13,80	15,92	9,38	5,49	5,17	5,43	5,28	5,81
Lise ve lise dengi meslek	7,06	9,38	6,35	4,13	3,41	4,15	3,19	3,75
Yüksekokul, fakülte ve üstü	1,07	2,19	1,03	0,53	0,88	0,41	0,47	0,48

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Eğitim durumları itibari ile değerlendirilme yapıldığında, Türkiye genelinde ve kır kent özelinde yoksulluk rakamlarının en yüksek okuma yazma bilmeyen ya da bir okul bitirmeyen gruplarda hesaplandığı göze çarpmaktadır.

TÜİK 2009 hane halkı fertlerinin eğitim durumlarına göre tablo 8 yoksulluk rakamlarına bakıldığında, okur yazar olmayan ya da bir okul bitirmeyenlerin yoksulluk

oranı %29,84 kırdaki 48,83 kentte ise 16,13 iken, ilköğretim mezunlarının oranı Türkiye’de %17,77 kırdaki 37,98 kentte 8,46, ortaokul ve orta dengi meslek okulu mezunlarının Türkiye genelinde %9,76 kırdaki 24,41 kentte 5,81, lise ve lise dengi meslek okulu mezunlarının Türkiye geneline %5,34 kırdaki 14,65 kentte 3,75 ve yüksekokul/fakülte ve üzeri mezunları için Türkiye genelinde %0,71 kırdaki 3,37 kentte 0,48 seviyesine düştüğü görülmektedir.

Tablo 9. Hanedeki Fertlerin İşteki Durumuna ve Çalıştığı Sektöre Göre Yoksulluk Oranları

İşteki durum ve sektör	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	25,08	26,12	23,33	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
İşteki Durum								
Ücretli, maaşlı	13,64	15,28	10,35	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	45,01	43,09	37,52	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
İşveren	8,99	8,84	6,94	4,80	3,75	3,15	1,87	2,33
Kendi Hesabına	29,91	32,38	30,48	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
Ücretsiz Aile İşçisi	35,33	38,51	38,73	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58
Sektör								
Tarım	36,42	39,89	40,88	37,24	33,86	32,05	37,97	33,01
Sanayi	20,99	21,34	15,64	9,85	10,12	9,70	9,71	9,63
Hizmet	25,82	16,76	12,36	8,68	7,23	7,35	6,82	7,16
KIR								
İşteki durum ve sektör	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	32,01	35,01	35,93	30,85	27,36	28,38	30,27	31,54
İşteki durum								
Ücretli, maaşlı	18,31	19,03	16,71	12,78	12,82	17,12	15,91	21,27
Yevmiyeli	45,29	47,29	47,15	38,61	43,10	38,74	40,02	46,12
İşveren	15,26	10,58	15,58	12,55	6,93	8,91	4,13	8,53
Kendi hesabına	33,38	35,98	37,04	33,04	29,10	30,97	33,81	32,21
Ücretsiz aile işçisi	36,67	41,01	41,79	37,53	33,72	32,21	37,55	33,71
Sektör								

Tarım	36,77	40,91	42,32	38,80	34,89	33,81	40,09	35,41
Sanayi	25,87	28,02	27,69	14,44	21,71	22,25	23,39	27,34
Hizmet	34,16	18,95	18,01	13,76	13,54	17,68	14,00	19,95
KENT								
İşteki durum ve sektör	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	17,81	17,72	11,53	7,96	6,40	6,02	6,01	5,71
İşteki durum								
Ücretli, maaşlı	12,24	14,27	8,79	4,92	3,93	3,73	3,80	3,73
Yevmiyeli	44,82	40,24	28,65	27,08	15,49	19,34	20,92	17,10
İşveren	6,73	8,14	3,82	2,07	2,51	1,33	1,38	0,94
Kendi hesabına	21,75	24,36	16,13	11,04	8,66	10,21	9,67	8,90
Ücretsiz aile işçisi	27,94	18,59	11,30	10,76	22,22	9,08	6,45	7,67
Sektör								
Tarım	33,74	26,42	19,59	15,43	24,56	15,69	20,43	13,32
Sanayi	18,75	19,31	11,86	8,47	6,04	6,44	6,25	6,43
Hizmet	21,90	16,03	10,62	7,07	4,99	5,17	4,99	4,72

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

TÜİK tarafından verilen hane halkı içindeki kişilerin işteki durumları ve iş aldıkları sektörler göre tablo 9 yoksulluk rakamlarına bakıldığında 2002 ve 2009 yılları arasında istihdamda yer alan kişilerin yoksulluk rakamlarının Türkiye’de %25,08 seviyesinden %15,37 oranına, kırdaki 32,01’den 31,54 oranına düştüğü izlenmektedir. İşteki durum esas alındığında ücretsiz aile işçilerinin yoksulluk oranı Türkiye’de %29,58 kırdaki %33,71 kentte 7,67 ile ilk sırada yer almaktadır. Yevmiyeli çalışanların yoksulluk oranı Türkiye’de %26,86 kırdaki 46,12 kentte 17,10 iken, kendi hesabına çalışanların yoksulluk oranının Türkiye’de %22,49 kırdaki 32,21 kentte 8,90 seviyesinde olduğu görülmektedir. Öte yandan 2009 yılı TÜİK rakamlarına göre işverenlerin Türkiye’de %2,33’ü kırdaki 8,53’ü kentte 0,94’ü ve ücretli çalışanların Türkiye’de %6,05’i kırdaki 21,27 kentte 3,73’ü yoksulluk sınırının altında yer almaktadır.

Öyle ki Türkiye’de istihdam edilen fertlerin yoksulluk oranları yıllar itibari ile düşüş göstermiş olmasına rağmen, çalışan yoksulların oranının genel yoksulluk

oranına yakın olması Türkiye’ de yoksullukla ilgili öne çıkan önemli bir göstergeyi oluşturmaktadır.

2009 TÜİK hane halkı fertlerinin çalıştığı sektörlerle göre yoksulluk rakamları değerlendirildiğinde ise Türkiye’de tarım sektörü bünyesinde çalışanlar %33,01 kırdaki 35,41 kentte 13,32 yoksulluk oranı ile ilk sırada yer alırken, Türkiye’de %07,16 kırdaki 19,95 kentte 4,72 ile hizmet sektörünün en düşük yoksulluk oranına sahip sektör olduğu dikkat çekmektedir. Sanayi sektörünün yoksulluk oranı ise Türkiye’de %9,63 kırdaki 27,34 kentte 6,43 düzeyinde bulunmaktadır. 2002-2009 arası sektörel bazda yoksulluk verileri incelendiğinde, hizmet sektörünün yoksulluk oranının en hızlı azaldığı sektör olduğu, genel yoksulluk seviyesinde yaşanan pozitif ilerlemeler ile tarım sektöründe karşılaşılmadığı ya da çok az seviyede karşılaşıldığı görülmektedir. (İncedal 2013:58)

Tablo 10. Türkiye'nin Ekonomik Faaliyet Durumuna Göre Fert Yoksulluk Oranları

Ekonomik faaliyet durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Toplam	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
15 ve daha yukarı yaştaki fertler	23,94	24,52	22,22	17,68	14,80	14,86	14,39	15,27
İstihdamdaki fertler	25,08	26,12	23,33	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
İş arayanlar	32,44	30,97	27,37	26,19	20,05	26,01	17,78	19,51
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	22,15	22,82	20,95	15,92	13,60	14,74	13,73	14,68
15 yaşından küçük fertler	34,55	37,04	34,02	27,71	25,23	25,55	24,43	25,77
KIR								
Ekonomik faaliyet durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Toplam	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
15 ve daha yukarı yaştaki fertler	32,06	33,09	36,15	29,86	27,00	30,11	30,43	34,09
İstihdamdaki fertler	32,01	35,01	35,93	30,85	27,36	28,38	30,27	31,54
İş arayanlar	62,56	38,84	38,12	43,43	30,96	50,85	35,44	51,86
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	30,14	30,58	36,59	27,65	26,31	31,40	30,31	36,84
15 yaşından küçük fertler	41,10	46,44	49,34	40,60	43,63	45,79	44,92	50,15
KENT								
Ekonomik faaliyet durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Toplam	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
15 ve daha yukarı yaştaki fertler	18,33	19,17	13,52	10,26	7,66	8,53	7,56	7,17
İstihdamdaki fertler	17,81	17,72	11,53	7,96	6,40	6,02	6,01	5,71
İş arayanlar	22,99	28,20	22,74	20,92	15,60	20,21	13,54	12,35
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	18,53	19,32	14,10	11,08	8,03	9,57	8,22	7,81
15 yaşından küçük fertler	30,59	30,43	24,22	19,51	13,50	15,49	14,47	13,71

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Türkiye' hane halkı kişilerinin ekonomik iktisadi alanlarına göre yoksulluk rakamları incelendiğinde ise 2009 verilerine göre, Türkiye'de yoksulluğun daha çok çocuklar arasında görüldüğü tespit edilmektedir. Türkiye genelinde ve kır kent özelinde yoksulluk 15 yaşından küçük nüfusta yoğunlaşmakta ve 15 yaş altındaki

nüfusun yoksulluk rakamları Türkiye’de %25,77 kırdaki 50,15 kentte 13,71 değerinde olduğu izlenmektedir. Buradan hareketle Türkiye’de dört çocuktan biri yoksuldur denilebilir. İktisadi faaliyet durumu baz alındığında yoksulluk oranı yüksek olan bir diğer kesimin Türkiye’de %19,51 kırdaki 51,86 kentte 12,35 ile iş arayan kesim olduğu gözlenmektedir. Bu oranın işsizlik ile yoksulluk arasında ki nedensellik bağına açık bir biçimde ortaya koyduğu ifade edilmektedir. (Metin 2013:106 aktaran: Özdemir ve İslamoğlu 2017)

Tablo 11. Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranları

Yıl	Cinsiyet	
	Kadın (%)	Erkek (%)
2002	27,19	26,72
2003	28,31	27,92
2004	25,98	25,2
2005	21,01	19,97
2006	18,27	17,32
2007	18,26	17,33
2008	17,52	16,7
2009	19,03	17,1
KIR		
Yıl	Cinsiyet	
	Kadın (%)	Erkek (%)
2002	34,92	34,02
2003	37,65	36,59
2004	40,79	39,11
2005	34,03	31,79
2006	32,32	31,61
2007	35,95	33,59
2008	35,29	33,93
2009	40,15	37,13
KENT		
Yıl	Cinsiyet	
	Kadın (%)	Erkek (%)
2002	22,03	21,88
2003	22,29	22,32
2004	16,87	16,24
2005	12,89	12,77
2006	9,76	8,84
2007	10,34	10,38
2008	9,62	9,13
2009	9,26	8,45

Kaynak:2009 yoksulluk çalışması sonuçları, TÜİK,2011

Türkiye’de genelinde ve kır kent özelinde hane halkı fertlerinin cinsiyete göre yoksulluk oranlarına bakıldığında, kadınlar arasında yoksulluğun daha yaygın olduğu

görülmektedir. Ancak kadınlar ve erkekler arasındaki yoksulluk oranları arasındaki farkın çok yüksek olmadığı da söylenebilir. 2002-2009 arasında kadın ve erkek yoksulluk oranlarında düşme eğilimi görülmekte 2009 verilerine göre kadınların yoksulluk oranı Türkiye’de %19,03 kırdaki 40,15 kentte 9,26 iken, erkeklerin yoksulluk oranı Türkiye’de %17,10 kırdaki 37,13 kentte 8,45 olarak hesaplanmaktadır.

2.2. Türkiye’de Yoksulluk Nedenleri

Dünyada da Ülkemizde de yoksulluk olgusu bilindiği üzere bazı faktörler (sosyal, ekonomik, siyasal) neticesinde ortaya çıkmaktadır. Genel hatları ile bahsedecek olursak Türkiye’de yaşanan yoksulluğun temel nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

2.2.1. Küreselleşme:

“Küreselleşme kavramını açıklamak için farklı ve birçok yaklaşım arasından en sık tercih edilen sözcükleri birleştirecek olursak, şöyle bir grup ile karşılaşırız: *“İşletmelerin sınırlar ötesi faaliyetleri, uluslararası yatırımlar, ticaret, ürün geliştirme, üretim, kaynak yaratma, pazarlama, örgüt yapılarında değişim, kapitalizmin fonksiyonlarında değişim, entegre olmuş uluslararası piyasalar, yeni gelişen bir ekonomik yapılanma, uluslararası işletmelerin belirleyiciliği, uyum sağlama kapasitesi, sert rekabet, esneklik, dünya çapında sosyal ilişkilerin güçlenmesi, birbirinden uzak yerel birimlerin birbirlerinden etkilenir hale gelmesi, yerel ve hatta kişisel sosyal tecrübelerin geçişkenliği, kültürlerin geçişkenliği, enformasyon teknolojilerinin hızlı devinimi.”* (Zengingönül 2004:18)

Kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkan küreselleşme, çeşitli ulusların katılımı ile oluşturulan ortaklıkları daha sağlam hale getirip birinci dünya savaşı ülkelerini kalkındırma etkisi daha çok olmakta, az gelişmiş ülkeler üzerindeki etkisi ise o ülkeleri yoksullaştırmak olarak ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme ile çok boyutlu olma özelliğini kaybeden dünyada en zengin ve en yoksul arasındaki mesafe giderilemeyecek düzeyde ilerlemektedir. Türkiye’de de bu süreç belirgin olarak 1980 yılı sonrası neo-liberal ekonomik politikaların hataya geçirilmesi ile beraber, kapitalizm ve globalleşmenin neticesinde daha çok duyumsanmaya başlamıştır. Türkiye’de yoksulların birtakım karlardan mahrum olması globalleşmenin etkileri ile açıklanabilmektedir.

Özellikle toplumsal yaşama dahil olmanın tek şartının maddiyat hususundaki düzensizlik medyada varyete yapılan vurgu mal mülk kazanma hususunda bir çizginin olmaması yükselme hususu ve kalkınma hususunda yapabilite yerine meşru gayri meşru imkanları kullanma konusunun ön plana çıkması gibi meseleler toplumsal sınıflar arasında ciddi farklılıklar oluşturmuştur. (Yusufoğlu ve Açıköz 2012:88-89)

2.2.2. Gelir Dağılımı Bozukluğu:

Yoksulluğun önde gelen nedenlerinden biri de gelir bölüşümünde yaşanan adaletsizliklerdir. Bu sebeple gelir adaletsizliğine yol açan tüm etkenlerin yoksulluğa da yol açtığını söylemek gereklidir. Gelir dağılımının gün geçtikçe değişen yapısı yoksulluk konusunda ciddi, elle tutulur bilgilere ulaştırmakta ve bu eşitsizlik ülkenin refah artışının da eşitlikten uzak olarak dağılımına neden olmaktadır. 1970, 1980 yılları süresince artarak devam eden adaletsizlikler bugün yoksulluğun geldiği boyutun en önemli sebebi olmaktadır. Gelirde eşitsizlik konusunun artması ve iktisadi ilerlemeler ile çoğalan milli gelirin toplum arasında dağılımının daha eşitlikten uzak olmasına ve alt gelir kesimleri ile üst gelir kesimleri kıyaslandığında mesafenin daha çok açılmasına neden olmaktadır. (İslamoğlu 2017:3)

2.2.3. Bölgelerarası Değişiklikler:

Bölgelerdeki toplumsal değerlerle ekonomi arasında meydana gelen ilişkilerde oluşan dengesizlikler, daha net ifade edersek; bölgeler arasındaki tarım sektörü, sanayi sektörü, ticaret hacmi, hizmet sektörü, haberleşmenin boyutu, ulaştırma imkanları, sağlık sektörü, eğitime erişim gibi farklılıklardan meydana gelmektedir. Bu farklılıklar bölgeler arasında gelirin dengeli biçimde dağılmaması neticesini oluşturmaktadır. Gelir bölüşümündeki adaletsizliğin ve yoksulluk probleminin esas nedenlerinin başında bölgelerarası gelişmişlik seviye farkları yer almaktadır. Ekonomik açıdan kaynak bölüşümünde sektörler ve coğrafik alanlar arasında denge bulunmaması ardından sosyal sorunları siyasal sorunları ve kültürel sorunları da getirmektedir. (Kule ve Es 2010:270)

2.2.4. Nüfusun Büyüme Hızı:

Nüfusun hızla çoğalması ve kalabalık hanelerin oluşması ardı sıra kişi başına düşen gelirin azalması ve yoksulluk problemini de getirmektedir. Bir ülkenin milli

gelir artış hızı nüfus artış hızından fazla olduğu takdirde gerçek bir büyümeden söz edilebilir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017;164)

İşgücünün esas kaynağı nüfustur. Nüfus ayrıca ülke ekonomisi içerisinde bir üretim faktörüdür, bu da nüfusu ekonomi açısından değerli bir unsur kılmaktadır. Fakat nüfusun hızla artması sonucunda, özellikle aktif nüfus ile emek talebi arasındaki denge, işgücü talebinin lehine olmayan şekilde geliştiği sürece ortaya negatif sonuçlar çıkmaktadır. Hızlı nüfus artışının olması durumunda işgücü talebini yetersiz olduğu hallerde konut gereksinimi, eğitim problemleri, gecekondulaşma sorunu, çarpık kentleşme gibi pek çok sorunla yüz yüze gelinmekte, bu problemlerde yoksulluk durumunun derinleşmesine neden olmaktadır. (Yalçın 2008:10).

2.2.5. İşsizlik ve Düşük Ücret Seviyeleri:

Bugün neredeyse her toplumu hatta toplum içindeki pek çok sınıfı etkileyen en ciddi global problemlerden biri de işsizlik problemidir. İşsizlik, bugün yalnızca eğitilmiş olmayan bireyler ya da eğitim seviyesi düşük bireyleri değil, eğitimi olan ve yetenekli bireyleri de etkilemektedir. Diploma sahibi olanlarda işsizlik rakamları giderek artmaktadır. İş sahibi olmak, insanın var olmasıyla direkt olarak bağlantılı olduğu için işsiz kalmak aynı zamanda bir varlık bilimi problemidir. Varlık bilimi açısından değerlendirildiğinde işin temel unsurları olan üretkenlik, yapıcılık, yaratıcılık insana özgüdür, insanı insan yapan her şeydir. Buradan hareketle işsizlik sorunu yalnızca ekonomik bir problem değil onunda ötesinde ontolojik bir problemdir. İşsizlik, gelişmiş ülkelere nazaran az gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler açısından yoksulluğu da etkileyen bir unsur olmaktadır. Gelişmekte olan ülke grubuna dahil edilen ülkemiz için de aynı husus söz konusudur. Fakat, Türkiye'deki şartlar az gelişmiş ülkelere nispeten daha iyi bir konumdadır. Gelirden yoksun insanlar sağlık giderlerinden yeşil kart vasıtası ile ayrı tutulmakta ve işsizlik sigortası gibi uygulamalar işsizlere geçici bir güvence sağlamaktadır. (Yusufoğlu ve Açıkgöz 2012:90)

Ücret gelirinin düşmesi de yoksulluğun esas sebeplerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Firma ekseninde ücretlerde artış ya da azalış üretim maliyetlerini de etkilemektedir. Bunun firmaların karlılığı sürdürülebilirliği ve rekabet edilebilirlikleri üzerinde etkileri bulunmaktadır. Ülke düzeyinde ise yüksek ya da düşük ücretlerin net

etkisi; ücretlerin hane halkı tüketimi, yatırım ve net ihracata olan etkisinin göreceli büyüklüğünün yönüne bağlı bulunmaktadır. Ücretlerin düşmesi ya da hareketsiz hale gelmesi deflasyon tehlikesine yol açmaktadır. Deflasyonla karşılaşan ekonomilerde üretimin büyümesini durdurarak refah seviyesinde gerileme, işsizlik ve tüketimin düşmesi gibi problemleri de birlikte getirmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:119)

2.2.6. Enflasyon

Enflasyon, ücretler genel düzeyinin daima ve belirgin olarak artışı şeklinde tanımlanmaktadır. Enflasyonist bir alanda ücretler genel seviyesinin artışıyla beraber parasal ücretin düşmesi, düşük gelir kesimini önemli ölçüde etkilemektedir. Yüksek enflasyon oranları yoksulları daha çok yoksullaştırmakta zenginleri daha çok zenginleştirmektedir. Fiyatlar düşük gelire sahip olan sınıfın en mühim gelir unsuru olduğundan, bu azalışta yoksullukla yakından ilişkilidir. (Akçakaya 2009:24)

Genel fiyat seviyesindeki bir farklılık sektörler arasında da sektörler içinde de ciddi oranda gelirin ve servetin yeniden bölüşümüne neden olmaktadır. Fakat reel durumda enflasyonist bir alanda farklı para seçeneği bulmak, yüksek maliyetli faizler nedeni ile artar. Yoksul işçilerin pazarlık gücünün ve varlıklarını gelirlerinin yetersiz olması nedeniyle sözü edilen sınıf enflasyondan negatif etkilenir. (Aktan ve Vural 2002 aktaran: Özdemir ve İslamoğlu 2017:165)

Yüksek enflasyon yaşanan periyotlarda hükümetlerin yüksek enflasyonla mücadele için uyguladıkları politikaları, yoksulluk seviyesini düşürmede ciddi önem oluşturur.

2.2.7. Vergi Toplamada Yaşanan Adaletsizlikler:

Devlet, kamusal gereksinimlerin, para ve kredi vererek gelişmesini sağlama ve kamu hizmetlerini ifa etmek gayesi ile vergi toplama yoluna başvurmaktadır. Vergilerin oranları belirlenirken, dolaylı vergi veya dolaysız vergi olması, hangi konuda alınacağı, kapsamı kişiler, şirketler ve iktisadi yapı açısından farklılaşmaktadır. Gelir vergisi, kurumlar vergisi vb. gibi doğrudan vergiler kazanç üzerinden temin edilmekte ve vergi borcunu ödemekle yükümlü kişi vergi yükünü başkasına devredememektedir. Harcama üzerinden alınan dolaylı vergilerde ise vergi yükü başkasına devredilebilmektedir. Katma değer vergisi, özel tüketim vergisi gibi dolaylı vergilerde, gelir seviyesi fark etmeksizin vergi sahibi olup mal ve hizmetlerden

faýdalanan her birey, eŝit seviyede vergi vermektedir. Böylece dolaylı vergilerdeki yükselmeler, bütün toplumu etkilemekle birlikte daha çok yoksul kesimi etkiler. (Yalçın 2008:14).

2.2.8. Eğitimin Düzeyi:

Yoksulluk ile eğitim bilindiği gibi birbirini oluşturan bir ilişkiye sahiptir. Eğitim düzeyi arttıkça, yoksulluk halinden kurtulma şansı da artmaktadır. 2014 yılı TK gelir ve yaşam koşulları araŝtırmasına göre yoksulluk oranı okuma yazma bilmeyenlerde %27,7 oranında herhangi bir okul bitirmeyenlerde %25,1, lise ve altında bir okuldan mezun olanlarda %12,5 oranında, lise ve lise dengi okul mezunlarında ise %5,7 oranında izlenmektedir. Yoksulluk oranının en düşük olduğu grup %1,3 oranı ile niversite mezunları olmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk rakamları da azalmaktadır. (zdemir ve İslamoğlu 2017:177)

Eğitim, insani sermayenin g kazanmasına fayda sağlayarak ülkede ihtiyaç duyulan vasıflı işgücünün çoğalmasına katkıda bulunur. Böylece kaliteli bir insani sermaye oluŝturup iktisadi büyümeye de katkıda bulunmaktadır. Eğitim, yoksulların gelire sahip olma yeteneklerini ve emek hareketliliğini arttırmakta, çocukların ve yetiŝkinlerin sağlıklarını koruma hususunda fayda sağlamakta, ocuk ölüm rakamlarını düŝürme ve imtiyazsız olarak değerlendirilenlerin toplumsal hayat içinde ve siyasi alanda söz syleyebilmelerini sağlamaktadır. Başka yönden, eğitim seviyesi emeğin randımanını direkt olarak arttırmakta, kişilerin teknolojik ilerlemelere ayak uydurma süresini kısaltmakta ve doğal kaynakların yönetimini düzeltmektedir. (Yalçın 2008:15-16).

Kişilerin iktisadi şartlarında olduğu gibi, yoksulluk durumunu belirlemede de eğitim önemli rol almaktadır. Kişilerin refahını yükseltmenin ve yoksulluğunu düŝürmenin bir metodu da kaliteli eğitimi yükseltirken, eğitimini yarım bırakanların sayısında bir düşüş elde etmektedir. Daha iyi bir eğitim almış bireylerin yüksek gelire sahip olma imkanları çok daha mümkün olduğundan, eğitimin yoksulluğa pozitif etkisinin olduğu ifade edilebilir. (Akçakaya 2009:14-15).

2.2.9. Konut Sorunları:

Yoksulluk hususu genel itibari ile bireye özgü bir olgu olsa da genelde hane ile birlikte ifade edilen bir durumdur. Dolayısıyla, yoksulların yaşam şartlarını incelerken

hane yapısını ortalama varsıl/yoksul durumu kesinlikle vurgulamak üzerinde durmak gerekmektedir. Hane yapısı vurgulanırken hane nüfusu ve konut durumu sonucu belirleyici ana etkenlerden biridir. Buna göre insanların yaşadığı konut ve konutun sunduğu imkanlar da yoksulluk konusunda belirleyici olmaktadır (Açıkgöz & Yusufoglu 2012: 5-7).

2.2.10. Kentsel Yoksulluğun Hem Nedeni Hem Sonucu: Göç

En genel tanımı ile bireylerin ekonomik, sosyal, siyasal nedenlerle sürekli olarak yaşadıkları yerden başka yerlere gitmesi olarak tanımlanabilir. Göçler ülke sınırları içinde olabileceği gibi (iç göç) ülkeler arasında da gerçekleşebilir. (Uluslararası göç)

Göç olgusu ve yoksulluk durumu birbiri ile bağlantılı hususlardır ve küreselleşme ile beraber neoliberal politikalar hayata geçirilmekte ve mobilizasyon artmaktadır. Bölgesel anlamda dünyanın farklı mekanlarında, sosyo-ekonomik zorluklar, savaş, terör olayları ve doğal afetler gibi nedenlerle insanlar göç etmektedir. Bazı durumlarda yoksulluk nedeniyle göç edilirken bazı hallerde ise göç nedeni ile yoksulluk olgusu oluşur. Türkiye iç göçle mücadele ettiği gibi dış göç olgusu ile de karşı karşıyadır. Coğrafi konumu nedeniyle göçmenlere kapılarını açmaktadır. Diğer yandan iç göçlerinde yaşandığı bir ülkedir. Kırsal alandan kentsel mekanlara göç nedeniyle kentsel nüfusun oranı yüzde 75 seviyesini geçmiştir. Modern kentlere göç eden yoksullar kente adapte olamamakta, kent fırsatlarından yararlanamamakta ve izole edilmiş hayatlarını sürdürmektedir. Yoksulluk yüzünden kente göç eden fertler, ekonomik yetersizlikleri nedeniyle, yaşamlarını sürdürebilmek için kente özgün hayat tarzını ve yaşam kalıplarını tercih ederken sefaletten kurtulmaları zorlaşmaktadır. Kırdan kente göç eden yoksullar gelir elde etmek zorunda oldukları için, kayıt dışı sektörlerde, güvence sağlanmayan işlerde, kötü ve zor çalışma şartlarında çalışmak mecburiyetinde kalmaktadır. Belirtilen husus beraberinde yoksulluk tehlikesinin artmasını da getirmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:178-179)

Yoksulluk ve göç çok boyutlu bir ilişkiye sahiptir. Toplumdaki farklı gruplar, farklı sebeplerden ötürü göç etme kararı almış olabilir. Yoksulluğun olgusunun kırsal alanlardan kentsel alanlara göçler neticesinde ortaya çıktığını iddia eden iki tez vardır. Birincisi, kırsal alandaki yoksulların gelir seviyesinin düşük olması neticesinde kentsel

alanlara doğru yöneldiklerini, göçlerin kent ve kent farklılıklarının büyüklüklerine göre artabileceğini ve bunun yoksullaşma sürecine sebep olduğunu söyleyen tezdir. (İncedal 2013;44)

İkinci tez ise yoksulluğun göçü özendirme şöyle dursun, göç etmeyi engelleyici bir unsur olarak açıklamaktadır. Hatta, kırsal kesimde hayatını sürdüren, topraktan yoksun veya küçük toprak sahibi olup, ücret karşılığında çalışan yoksul kesimin göç maliyetini giderecek durumda olmaması nedeniyle göç unsurundan en az yararlanan grup olduğu belirtilmektedir. Göç durumunun en çok az gelişmiş ülkelerde yoksulluğa sebep olduğu bu süreç içinde de yoksulluktan en çok etkilenenlerin göçmenler olduğu söylenmektedir. (Türk ve Ünlü 2016:94) Türkiye’de kentleşme sürecinde yoğun bir şekilde göç yaşanmıştır ve bunun yoksulluk üzerinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır.

Kırsal alanlardan kentsel alanlara yapılan göç hareketi yoksulluğu tetikler. Bunun yanı sıra, göç ve yoksulluk ilişkisi basit bir genellemeye dahil edilemez. Çünkü göçü çeken ve göç veren yerlerin sahip olduğu nüfus yapısı, sosyal yapı ve ekonomik yapı ile göçün devamlılığı, bölgede var olan istihdam imkanları vb. gibi birçok husus yoksulluğun o bölgedeki seviyesini direkt olarak etkilemektedir. (İncedal 2013;44)

Öyleyse, ülkemizde yoksulluk göç kararını, göç kararı da yoksulluğu etkilemektedir. Göç kentsel yoksulluğun hem sebebi hem de sonucudur.

2.3. Türkiye’de Yoksullukla İlişkili Olan Sosyal Problemler

2.3.1. Yoksulluk Kültürü:

Araştırmacıların birçoğu, yoksulların yaşam şeklinin toplumdaki diğer bireylere nazaran belirli oranda farklı olduğunu söylemektedirler. Başka bir açıdan, farklı toplumlar kıyaslandığında bile yoksul kabul edilen kesimlerin benzer özellikler taşıdığını vurgulamışlardır. Ortak koşullar ve problemler aynı cevapların verilmesine neden olurken, paylaşılan ve sosyal gruplar tarafından sosyal olarak aktarılan davranışlarla kültürü de geliştirmektedir. Burada bir nedensellik çizgisi ortaya çıkmakta buda yoksulluk alt kültürü kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Bu kavram yoksulluk hususuna ilişkin kendine has kuralları ve değerleri olan değişik bir alt kültürdür. Yoksulluk kültürü kavramını 1950 yılının sonunda Oscar

Lewis isimli bir antropolog, kentlerde yaşayan yoksullarla ilgili yaptığı bir araştırma sonucunda ortaya atmıştır. Bu kavram, yoksulluğu kader olarak değerlendirip içselleştiren bir toplumsal yapıyı anlatmak için kullanılmaktadır. (Kalaycı 2015;25-26)

Yoksulluk kültürünün kaynağı olarak; ücretli çalışma, kar maksadı ile üretim, sürekli işsizlik, ücretlerin düşüklüğü, alt sınıflarda sosyal ve politik örgütlenmenin olmaması, kendini kabiliyetsiz, beceriksiz, işe yaramaz olarak tanımlama gibi faktörler sayılmaktadır. Ekonomik anlamda yaşanan belli başlı kırılmalarla başlayıp sosyal değerlerle güçlenen yoksulluk kültüründe, toplumdan soyutlanma/dışlanma ve bunun getirdiği hiddet, ret, başkaldırı, kaygı gibi duygular göze çarpmaktadır. Tüm sosyal yapılara ve sosyal sisteme karşı güvensizlik yaşama, kentin beklentilerine uyum sağlamak isteyip sağlayamamak gibi hususlara karşı izlenen tepkiler söz konusudur. Fakat, yoksulluk kültürünü tam anlamı ile reddetmek kavramı veya başkaldırı(isyan) kavramlarından ayıran en ciddi husus, bütünleşme isteğinin devamlılığıdır. (Kalaycı 2015;27)

Yoksulluk sorununu aşmak mümkün olsa dahi yoksulluk kültürünü aşmak kolay değildir. Kimi zaman nesilden nesle de aktarılabilen yoksulluk kültürü; bir yaşam tarzı olarak değerlendirilebilir. Yoksulluk kültürü ayrıca sosyal dışlanma ve kendi kendine kalma durumunu ifade etmektedir.

2.3.2. Sosyal Dışlanma:

Sosyal dışlanma kavramı, bireylerin yoksulluk, temel eğitim ve kabiliyetlerden yoksunluk veya ayrımcılık gibi unsurlar nedeni ile toplum dışında tutulmaları ve toplumsal hayata istedikleri gibi katılamamaları sürecinde geçen zamana denk gelmektedir. Bu durum belirtilen kesimin bir taraftan iş piyasalarına ulaşımı, gelir temin edecek faaliyetlere ulaşımı, eğitim ve öğretim olanaklarına ulaşımındaki güçlükleri anlatırken, öte taraftan da toplumsal ve sosyal bağlantılar ve etkinlikler oluşturmasını mani olmaktadır. Bahsedilen kesimin sahip olduğu güç çok kısıtlıdır ve karar alma süreçlerine dahil olması da oldukça kısıtlı olup sözde kalmaktadır. Bunun sonucunda bu kişiler genelde kendilerini güçlü hissedememekte ve günlük kararlarında dahi hayatını etkileyecek konuların bile kontrolü sağlamakta yetersiz hisseder. Yoksullukla beraber var olan dışlanmışlık hissi, yoksulların beklentilerini

düşürmekte ve onları mahrumiyet duygusu geliştirmeye zorlamaktadır. Burada karşılaşılan en temel mesele eksiklik duygusudur. (Adaman ve Keyder 2006;6)

Şekil.1

	Dışlanmış	Dışlanmamış
Yoksul	1	2
Yoksul Değil	3	4

Kaynak: Adaman F. Keyder Ç. 2006 “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma” s.7

Şekil 1’den anlaşılacağı üzere, elimizde dört farklı olasılık bulunmaktadır.

1 numaralı grup hem yoksul olup hem de toplumdan dışlanmıştır. (Örnek; geliri düşük olan kent merkezi dışında yaşadığı için dışlanan aileler). Bu durumda bile, yoksulluk olgusunun dışlanmanın tek sebebi veya sebeplerinden biri olup olmadığı sorularına cevap vermek farklı nitelikte çözümlenmeleri de gerektirir. 2 numaralı grupta ise yoksul olsa bile toplum tarafından dışlanmamış bir sınıftan söz edilmektedir. (Örnek; yükseköğretimde okurken maddi açıdan zor durumda olan öğrenci). Bu gruptaki bireyler için toplum tarafından onaylanan hipotez, yoksulluğun kalıcı olmadığıdır. Yani, yoksulluk durumu daimi olarak kalmayacak ve toplumdan dışlanan yeni bir alt grup oluşmasına neden olmayacaktır. 3 numaralı grupta ise gelir açısından ve maddi kaynaklara erişim açısından bir problem olmamasına karşın başka sebepler neticesi ile toplumun geneli tarafından toplumdan soyutlanmış bir kesim anlatılmaktadır. (Örnek; farklı bir dine veya etnik kökene mensup olmak) son olarak 4 numaralı grupta ise toplumsal hayata istediği taktirde dahil olan ve maddi imkanlara sahip olan kesimi anlatmaktadır.

Buradan hareketle ele alınmak istenilen son husus, maddi olanaklardan yoksunluk ve sosyal dışlanma konusu arasında bir nedensellik bağının var olup olmadığıdır. Daha önceki konularda değindiğimiz gibi, yoksulluk varken dışlanma

olmayıp yokken dışlanma söz konusu olabilmektedir. Ama çoğu zaman bu iki kavram bir arada bulunmakta birbirini getirmektedir. Bu gibi durumlarda bir nedensellik bağından söz edilebilir. (Adaman ve Keyder 2006;7)

2.3.3. Suç:

Yoksullar genellikle kendilerini toplumun dışında ve toplumdan kopuk hisseden kişilerdir. Bu nedenle kurallara uyma noktasında kaybedecek bir şeyi olmaması tutumuyla diğerlerinden daha rahat davranabilmektedirler. Bu durumun da bir suç davranışına yol açabilmesi olağandır.

Buna bağlı olarak suçun, iktisadi unsuruna ek olarak, iktisaden eşitsizliklerin var olduğu toplumsal yapılarla da ilişkisi ele alınmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan iktisadi değişmeler suç işleme oranlarını ve suça karşı eğilimi arttırıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Sosyal düzen bozukluğu kuramına göre suçun oluşumu yoksulluk durumu ile açıklanmaktadır. Yoksul kırsal bölgeler şiddet unsurunun ve suçun en çok izlendiği yerlerdir. Suç oranlarının yoksulluk hâkimiyeti fazla olan yerlerde daha çok olmasının sebebi ekonomik elverişsizliktir. (Ergun ve Yirmibeşoğlu 2005)

Yoksulluk olgusunu suç ile ilgili olarak kabul edenlerden bazıları da; Ackerman (1998), Gruenewald vd. (2006) ve Wang ve Minor (2002) dur. Suç oranlarını en yüksek olduğu bölgeler ekonomik anlamda dezavantajlı olup yoksulluk olgusunun daha fazla görüldüğü küçük şehirlerdedir. Suç yoksulluğun bir fonksiyonudur. (Ackerman 1998) Buradan hareketle suç ve yoksulluk birbiri ile ilişkilidir. Bu ilişki doğrudan veya dolaylı şekilde olabilir, denilebilmektedir. Çünkü yoksulluk ve mahrumiyet duygusu kişilerin geçkondu ve varoşlardaki kötü yaşam koşullarına ve bu civarda yaşayan suçlular ile sürekli iletişim halinde kalınmasına sebep olur. Bu iletişim, yoksul insanların hukuka aykırı davranışlar sergilemesinin önünü açmaktadır. (Fırat 2015;119)

2.3.4. Aile İçi Şiddet:

Aile içi şiddetin esas sebebi, ataerkil toplumsal sistem ve bu sistemin normlarını belirleyen toplumsal cinsiyet rollerinin kadına atfettiği tali konumdur. Kadını bağımlı taraf olarak gören erkeğin ataerkil toplumsal yapıdaki üstün konumu, kadını denetlemek, sistemin düzenini ve disiplinini sağlamak amacıyla erkeğin şiddete

başvurmasının esas sebebini oluşturmaktadır. (Barzilai, 2004; Anderson ve Umberson, 2001; Connell, 2002; Mooney, 2000 aktaran: Aşkın ve Aşkın 2017)

Kadın olmak, aile içi şiddetin oluşmasına yeterli başlıca etmen olarak kabul edilmekle birlikte şiddetin şeklini, seviyesini ve daimiliğini yükselten etmenlerde bulunmaktadır. Yoksulluk bu kategorilerin başında gelmektedir. İnsanların yaşamlarını deva ettirebilmesi için gerekli esas ihtiyaçların giderilememe durumu olan yoksulluk, bugün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşarak kalıcı hale gelmiştir. Yapısal uyum programları, bu durumun temel nedenlerindedir. İhracat temelli sanayileşme; özelleştirme unsuru; kamunun söz hakkının daraltılarak müdahale yetkisinin azaltılması, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi; sosyal harcamalarda sınırlandırma; piyasa serbestisi amacıyla sınırlandırmaların kaldırılması; rekabet amacıyla emeğin ucuzlaması ve örgütlenme gücünün zayıflatılması 1980'li yıllarla birlikte yapısal uyum programlarının hayata geçirildiği pek çok ülkede görülen olgulardır. Programların hayata geçirildiği ülkelerde, büyüme hızı yavaşlamış, ücretlerin serbestleşmesi enflasyonu arttırmış, yatırım oranları düşmüştür. Bunlara ek olarak yerli sanayiye güçsüzleştiren serbest ticaret ve kamu sektörü dönüşümleri de sayılınca, işsizlik hızlı bir biçimde artmış ve halkın büyük bir kısmının refah düzeyi ve kalitesi düşmüştür. İşsizlik, yoksulluk ve kayıt dışı istihdam artışı bu programların neticesidir. (Metin, 2013; Işık ve Mert, 2011; Chossudovsky, 1999; Şenses, 2002; Özşuca ve Toksöz, 2003 aktaran: Aşkın ve Aşkın 2017)

Geniş toplum kesimlerinin yaşam koşulları, yapısal uyum politikaları sonucu ağırlaşmıştır. Büyüyen yoksulluk ve gelir seviyesi düşüklüğü sebebi ile esas ihtiyaçların dahi giderilememesi, güvenceden yoksun enformel istihdam ve işsizlik hane içinde kadına yönelik şiddeti tetikleyen unsurlardır. (Acker, 2004:3; Mies, 2008: 47 aktaran: Aşkın ve Aşkın 2017)

Şiddet, gelir seviyesi düşük ailelerde bir denetleme aracı ve çatışmaya karşı çözüm metodu olarak uygulanmaktadır. Sosyoekonomik ortamda alt gruplarda kalan erkekler, işsizlik olgusunu ve gelirden mahrum olma durumunu erkeklik hususuna yöneltilen bir tehdit olarak değerlendirmekte; ekonomik anlamda güçlü hissetmeyen erkekler, toplumsal alanda elde edemediği gücü hane içindeki kadın ve çocuklara karşı şiddet uygulayarak sağlamaya çalışmaktadır. Düşük gelirli, yoksul ailelerde ekonomik

yetersizlikler, uzun süreli işsizlik ve güvencesiz işlerde çalışma, ailenin geçimini sağlayamamayı getirmekte; bu da erkeğin şiddete başvurma eğilimini artırmaktadır. (Aşkın ve Aşkın 2017;19-20)

Söz konusu durum yoksulluğun giderilmesine dair herhangi bir çözüm önermezken aksine yoksulluğun daha fazla derinleşmesine ve yoksulluğun her türlü negatif diğer öğelerinin de gün yüzüne çıkmasına neden olmaktadır. (Aşkın ve Aşkın 2017;19-20)

2.3.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği:

Türkiye’de kadınlar seçim hakları hususunda erkeklere nazaran daha dezavantajlıdır. Kadınlar geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü, ev işleri çocuk ve yaşlı bakımı gibi işleri üstlendikleri için işgücüne katılamamaktadır. Yetersiz eğitim kadının çalışmasına yönelik olumsuz tutumlar kadını çalışma hayatından uzaklaştırmakta ve gelir elde etmesini engellemektedir. (Özdemir ve İslamoğlu; 2017:176) Özellikle örf ve adetlerin belirgin şekilde yaşandığı alanlarda kadınlar erkeğin egemenliği altındadır. Öte yandan, çeşitli sebepler dolayısı ile eğitimsiz kalmış kız çocukları olasıdır ki yoksul biri ile evlenmek mecburiyetinde kalmaktadırlar. (Açıkgöz & Yusifoğlu 2012: 5-7).

2.4. Kentsel Yoksulluk

2.4.1. Genel Olarak

Kent kavramı açıklanırken tek bir ölçüt kullanılmamakta fakat bugünün kentleri, tanımlanırken kullanılan ölçütlerin hepsini aynı anda içermeyi gerektirmektedir. Sanayi devriminden sonra kent tanımı yapılırken, kentlerin gelişme hızları ve yapılarında meydana gelen dönüşüme dayalı olarak tanımda önemli bir değişim izlenmiştir. En umumi hali ile kent; tarımsal üretimin yapılmadığı, ekonomi, kültür, yönetim ve nüfus özellikleri gibi unsurlar açısından kırsal yaşam yerlerinden farklı olan ayrıca tarım ürünleri ve tarım dışı ürünlerin üretimi, dağıtımı ve denetleme işlemlerini bünyesinde toplayan; teknolojik ilerlemede ki seviyelerine göre kendi içinde belirli bir büyüklük, farklılık derecesine ulaşmış; toplumsal yönden tali ilişkilerin, toplumsal ayrımın, profesyonelleşme ve mobilitenin yaygın görüldüğü yerleşim mekanıdır. (Kızılcılık 2000;120 aktaran: Zeybekoğlu Dünder 2011). Kentleşme kavramı ise kısaca, kentlerin sayıca ifadesini ve kentsel alanlarda yaşayan nüfusun artış oranını açıklayan bir kavramdır.

Kentsel nüfusu belirleyen rakamlar doğumların ölümlere oranlanması ile elde edilmekte olup, doğum oranlarının ölüme nazaran fazla olması neticesinde ve köyden ve kasabadan kentlere yapılan göç sonucunda artmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin içindeki kentsel alanlarda doğurganlığa karşı yönelim düştüğü için kentleşme yönü daha çok köyden kentsel alanlara doğru olmaktadır. Kentleşmenin en kısa ifadesi olan bu tanım, nüfusa bağlı bir özellik barındırmaktadır. Fakat kentleşmeyi sadece bir demografik hareket şeklinde değerlendirmek yanlıştır. Kentleşme hususu, bir toplumun iktisadi ve toplumsal temelindeki dönüşmelerden dolayı var olur. Bu sebeple, kentleşmeyi ifade ederken nüfus mobilitesini oluşturan iktisadi ve toplumsal dönüşmeleri de ele almak önemlidir . Bunlar göz önüne alınarak geniş manasıyla kentleşme; sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye koşut olarak kent sayısının çoğalması ve günümüz kentlerinin büyümesi neticesini oluşturan, toplum yapısında gittikçe artan örgütlenme, iş paylaşımı ve profesyonellik gibi insanların tavır ve ilişkilerinde kentlere has dönüşümler gibi unsurlara sebep olan bir nüfuslaşma sürecidir (Keleş 2000, 19 aktaran: Zeybekoğlu Dünder 2011).

Kentleşmenin, toplumsal değişim ve dönüşümün en mühim göstergelerinden biri olduğu görülmektedir. Sanayileşme süreciyle koşut bir biçimde yol alan kentleşme olgusunu anlatmak için literatürde dengeli kentleşme kavramına yer verilmiştir.

Dengeli kentleşme, demografinin istihdam olanaklarıyla koordineli bir biçimde yerini değiştirmesi, daha açık ifade ile kırsal bölgelerden kente yapılan göç ile oluşan nüfusun kentte iş bulma süresinin kısalığını anlatmaktadır. Literatürde “sahte kentleşme” veya “demografik kentleşme” şeklinde de terimleştirilen dengesiz kentleşme nosyonu ise kentin, sanayileşme unsuru olmadan yalnızca nüfus hareketleri ile kentleşmesini anlatmaktadır. (Dinler 1998, 150 aktaran; Zeybekoğlu Dündar 2011)

Yoksulluk ve yol açtığı problemler git gide güçleşirken, kentler artık yoksulluk durumunun büyüdüğü ve çeşitlendiği mekanlar olarak bizi karşılamaktadır. “Kent Yoksulları” kavramı, Birleşmiş Milletler tarafından 1996 yılında hazırlanan HABİTAT raporuna göre; kentte yaşayan bir kısım nüfusun, farklı sebeplerle, bulunduğu konum açısından belirlenen minimum bir geçim seviyesini karşılayacak düzeyde kaynaklara ulaşamaması, konut ve barınmadan yoksun olması ve tutum ve davranışlar, toplumsal ilişkiler bakımından problemlere neden olabilecek bir konumda olması hali şeklinde ifade edilmiştir. (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç 2002:201 aktaran: Batmaz 2016).

İktisadi bir mesele olmanın da ötesinde incelenen kentsel yoksulluk en çok kentlerde meydana gelen yoksulluğun değişik yanlarını yansıtan 8 unsura dikkat çekilerek tanımlanmaktadır. Bu 8 unsur;

- Yeterince gelire sahip olmama,
- Yeterince kaynağa sahip olmama,
- Barınma yetersizliği,
- Kamu ile ilgili altyapı hizmetlerindeki yetersizlik,
- Sosyal güvenlikten yoksunluk,
- Yoksulların hukuki güvencesizliği,
- Karar alma sürecinde yoksulların söz sahibi olmaması,
- Yoksul kesimin sessizliği.

Buradan hareketle kentsel yoksulluğu; gelirden, eğitimden, sağlık imkanlarından, güvenlikten, konut ve barınmadan, kentsel altyapı imkanlarından

yoksulluk olarak ve çevre şartları, aile, kayıt dışı örgütlenmeler, siyaset bağlantıları, sivil toplum örgütleri ve cemaat ilişkileri vb. farklı konulardaki mutlak ve nispi yoksulluk durumlarını içeren yoksulluk olarak açıklayabiliriz. (Batmaz 2016:40)

Kentsel yoksulluk; tüketim gereksinimleri, mal ve hizmetlerin ücretleri ve ulaştırmanın maliyet yükünü çoğaltan durumlar açısından kırsal yoksullukla aynı nitelikleri taşımamaktadır. Tarım arazilerinin azalması, paylaşılması ve entansif/modern tarıma geçilmesi neticesiyle kırsal alanda kol gücüne ihtiyaç azalmış kent hayatının eğitim imkanları, sağlık olanakları, ulaşım imkanları, sosyal ve kültürel olanakların cezbediciliği kırsal alanlardan kentsel alanlara büyük oranda göç meydana gelmesine neden olmaktadır (Kule ve Es 2005: 272). Fakat kentsel yoksulluğun sonucunun kırdan gelen göçlere bağlı olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu konu ile ilgili iki durum mevcuttur.

Bunlardan birincisi, kırsal alanlardaki yoksulların gelir seviyesinin düşüklüğü ve istihdam olanakları sebebi ile kentlere doğru kaydıkları ve aynı hızın kentsel alanlardaki istihdamda sağlanamaması, hızlı bir biçimde kayıt dışılaşmaya buna dayalı olarak da fakirleşme sürecine neden olmaktadır fikrini açıklar. Buradan hareketle kentsel yoksulluk, kırsal yoksulluğun yön değiştirmesi şeklinde de yorumlanmaktadır.

İkinci durum ise, göçün neden olduğu tüm harcamaların giderilememesi nedeni ile göçü özendirmekten ziyade göçü önleyen bir faktör olarak ele almaktadır. (Şenses 2006: 161-162). Kent yoksulluğu kavramı, buldukları kent içinde gelirin yetersiz olması, esas hizmetlerden faydalanamama eksikliği, bunlara ek olarak gecekondulara yaşanan negatif hayat platformu, yargı hakkı, eğitim hakkı, karar süreçlerine katılamama ve vatandaşlık gibi esas haklardan mahrumiyet vb. gibi problemlere de sebebiyet vermektedir. (Bayraktutan ve Akatay 2012:3)

Kentsel yoksulluk terimi, kırsal yoksulluğun kendisi ile kıyaslanan kentli yoksulluğuna nazaran çok daha fazla anlam içermektedir. Kaynaklarda yeni yoksulluk veya getto yoksulluğu (sınıf-altı yoksulluğu) şeklinde de karşımıza çıkan bu kavram, bilinen yoksulluk algısından başka bir yoksulluk türünü ifade etmektedir.

Yeni kentsel yoksulluk teriminin, bilinen yoksulluktan farklı yanı, global iktisadi alanda ortaya çıkan değişim ve dönüşümler sonucunda, önceden yoksulluk meselesi yaşamayan kesimlerin yoksullaşması, bunun nispi olarak geçici olmaması ve bu nitelikteki sınıfın zamanla toplumdan ve kentten uzaklaştırmasıdır.

Kentsel yoksulluğun boyutları farklı tanımlamaları beraberinde getirmiştir. Buna bir örnekte, çalışan yoksulluk kavramıdır. En geniş tanımı ile çalışan yoksulluğu; çalışan kesimlerin harcanabilir net gelir bakımından mahrum olma durumlarıdır. (Erdoğdu ve Kutlu 2014;69)

Kentsel yoksulluk, bazı hallerde bir getto (sınıf altı) yoksulluğu şeklinde incelenmektedir. Sınıf-altı olarak kastedilen kesim, işsiz olan veya düzenli olmayan bir işte çalışan, devlet desteğine muhtaç olan, suça eğilimi yüksek, barınma olanağından yoksun ya da kötü şartlarda yaşayan kesimdir. (Bıçkı 2005: 105– 106 aktaran: Özbek ve Yüce 2006).

Kentsel yoksulluk; kentin sosyal astlık üstlük derecesini etkileyip, geleneksel sosyal sınıflarının değer ve saygınlığını kaybettirip daha yoksul bir sınıf altı kesimine toplumdan dışlanan bir gruba kapı açmaktadır. Geleneksel orta sınıflar zamanla kaybolmakta, alt sınıflar ise sıralamanın en alt bölümüne kaymaktadır, çaresiz, yükselme beklentisini yitirmiş, gelecek kaygısı içinde olan büyük dezavantajlı bir kesim oluşmaktadır.

Diğer bir deyişle çağdaş kentlerdeki hissedilir yoksulluk şartları, sınıfsal açıdan yeni tehlike grupları, sosyal anlamda toplum kılıfının dışına itilme veya ötekileştirilme, farklılık barındırma, vb. gibi hususlar açısından varlığını kabul ettiren yaşamsal alanlar olarak var olmaktadır. Her şeyden önce yoksulluğun seviyesi ve ileri derecede yoksunluk şartlarına dayalı olarak toplumsal sistemin hâkim olduğu standartlarından soyutlaşan sosyal sınıflar ve onlara ait yaşam stilleri, mahaller ve nesilden nesile intikal eden kültürler ortaya çıkarmaktadır. Hepsinin içinde hele de batı toplumlarında hiç bilmeyenlerin dahi anlayacağı şekilde kendisini belli eden sınıf altı gruplar ve onlara has hayat şekilleri, yoksulluk çevresinde ortaya çıkan değerlerin zayıflamasını ve yaşam çizgilerini çok iyi örneklendirmektedir.

Yoksulluğun derecesi sınıfsal astlık üstlük konumunun yeniden sıralanmasında ciddi rol üstlenir. Yoksulluktaki kalıcılık unsuru arttıkça yoksulluk sıkıntısının kapsamı da genişlemekte, yoksulluk sıkıntısına eşlik eden sosyal meseleler de artış göstermektedir. Yoksulluğun ikincil planda kaldığı ileri dezavantajlı şartlar, sapma ve kural değer taşıyan sınırları zorlayan çabuk ilerleyen hayat şartlarına çevirmektedir. Daha çok kentlerde ortaya çıkan ve birçok farklı türü ile kendini gösteren bu yeni yoksulluk deneyimi, dip yoksulluğun veya alt sınıfların dahi altında kabul edilen

sınıfsal tabakaya dikkat çekmektedir. Bu sosyal tabakayı ifade ederken genellikle 'sınıf altı' kavramı kullanılmaktadır.

Sınıf altı kavramının terim olarak literatüre geçmesi, kapitalist sistemdeki emek, sermaye ilişkileri ve bunlara dayalı sınıfsal ayrışma ve yurtsal ayrışma sürecinin bir neticesi olarak gelişen dışlanma şekillerini çözümlerken kullanılmaktadır. Sonraki zamanlarda sınıf altı terimi, alkolik, hırsız, yasa dışı, serserice davranma gibi kelimeleri kapsayarak kavramın içeriği riskli sınıf şeklinde söz bilimin içine sıkıştırılmış gibidir. Bu yanıyla terim, işsiz veya yoksul bireyleri bir problem olarak nitelemenin de ilerisinde bir günah keçisi ilan etmektedir. (Aytaç 2016:140)

Kentsel yoksulluk konusunu incelediğimiz çalışmada kentsel yoksulluğun unsurlarından olan her türlü sosyal gerçeklik irdelenmeye değerdir. Bu anlamda bir önceliğe gidilmesi ve tek merkezden hareket edilmesi mümkün değildir.

2.4.2. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk

Türkiye’de kentsel yoksulluk 1950 yılından sonra göz önüne çıkmıştır. Daha çokta ikinci dünya savaşından sonra iktisadi nedenlerden ötürü doğan göç sonucunda kentleşme kapsamına dahil olunmuştur. 1950 yılına dek büyük kentler dahi, kentsel yoksulluğun temel nedenlerinden başında gelen göç hareketleriyle büyük oranda karşı karşıya gelmemiştir.

Ülkemizde, 1950 yılından sonra nüfusun hızla artışı, tarımda makineleşme, toprağın bölünerek erimesi, şehrin çekici unsurlarının olması, sunabildiği sağlık olanakları, eğitim olanakları, istihdam olanakları vs. kırsal nüfusu kentlere göçe itmiştir. Bilhassa çok partili siyasal hayata geçiş ile birlikte Demokrat Parti tarafından uygulanan özendirici kentleşme politikaları kentlere yapılan göçü şiddetlendirmiş, kırsal toplumsal bünye kademe kademe kentli bir bünyeye dönüşüm sürecine girmiştir. (Kasalak 2013:26-27)

Ülkemizde kentsel yoksulluk, 1980 yılından önce ve 1980 yılından sonra şeklinde iki periyotta ele alınmaktadır. 1980 yılı öncesi ilk nesil varoşlarının ana özelliği, kırdan gelenlerin edenlerin daha çok kent merkezi dışında bulunan arazilere kendi çabaları ile inşa sürecini gerçekleştirmeleridir. İlk devir meskenleri, köyden kente göç eden kesimler açısından ciddi bir görev almış, kent ortamında ilk tecrübelerini kazandıkları, kentte ayak bastıkları ilk mekânlar haline dönüşmüştür. Gecekondu evlerinin kent ile bu derece iç içe yerleşimler olabilmesinin sebebi ise kırsal ve kentsel toprak ve mülk sahipliğinin yapısı hususundan doğmaktadır. (Işık & Pınarcıoğlu 2001: 115-118).

Kırsal bölgelerde küçük mülk sahipliğinin baskın olması neticesi ile kente göç etme kararı alan göçmenler, kırdaki sahip oldukları mülklerinden azda olsa bir kısmını elde tutarak kente geçebilmişlerdir. Kırdaki küçük mülk sahipliğinin bir başka sonucu ise kademeli göçe ortam yaratmasıdır. Kırsal kesimlerde devam ettirilen ilişkiler, yalnızca kentteki dengenin kolaylaştırılmasını ve kentle ilk kez karşılaşılmasının oluşturacağı problemlerin şokların en aza indirilmesini sağlamakla kalmamış, ek olarak kentli yoksulların refah seviyeleri hususunda ciddi biçimde ciddi bir öneme sahiptir. (Işık & Pınarcıoğlu 2001: 115-118).

Kentleşmenin ilk zamanlarında üzerine konut inşa edilecek bir kara parçasına sahip olmanın en basit yöntemi arazilerin işgali olmaktadır, devlet ve kente göç eden kesimlerin arasındaki gizli ortaklıkta bu yöntemlerin temel unsurlarından birini oluşturur. Kente ilk yerleşenler, kendilerinden önce kente göç eden memleketlilerinin tecrübelerinden büyük oranda faydalanmışlardır. 1980 öncesi periyotta, göçmen bireylerin sağladığı sosyal ilişkilerin belirleyici özelliği, mücadelecî yanlarının göz önüne çıkmasıdır. Bu mücadelecî özellikleri kente gelenlere, kente ayak uydurabilmek açısından önemli olan barınma hususunun ve emek piyasalarının kapılarını aralamakla birlikte, ilişkilerin özelliğine göre kademe atlama imkanları da sunmaktaydı. Kente daha önce yerleşenler, kendilerinden sonra göçecek kesimlerin elde edecekleri pozisyonları büyük oranda hazırlamışlardır. Sürecin bu niteliği daha ileriki zamanlarda kaybolmaya yüz tutmuştur. 1980 yılından itibaren eski yerleşenler ile yeni göç edenler arasındaki ağlar tamamıyla farklı bir şekilde ilerlemiştir. (Işık & Pınarcıoğlu 2001: 115-118).

1980 yılından sonra kente göç hareketleri ile dahil olan kesimlerin kendi aralarında kurdukları bir iştirak olan nöbetleşe yoksulluk terimi karşımıza çıkmaktadır. Nöbetleşe yoksulluk daha evvelki konularda da bahsettiğimiz gibi kente önceden yerleşen göçmen kitleleri ile kentte ayrıcalıklı pozisyonda olan bazı kesimlerin, kente daha sonra göç eden kesimler ile diğer ayrıcalıksız kitleler üzerinden zenginleşmeleri anlamına gelmektedir, başka bir ifade ile yoksulluklarını bu kesimlere aktarabilmektedirler. Bu anlamda da ortaya çıkan güç ilişkilerinin eşitsizliği kavramından nöbetleşe yoksulluk kavramıyla koşturularak bahsedilmektedir. Artık 1980 yılı öncesinde olduğu gibi mücadelecî bir ilişki bağlantısı yoktur, yerleşkeleri inşa eden ile kullananlar arasında ayrışmalar yaşanmıştır. Nöbetleşe yoksulluk esasen kent yoksullarının kendi içlerinde oluşturdukları ve devam ettirdikleri bir iştiraktır. Bu iştirakin var olma sebebi ise, ekmek mücadelesidir. (Işık & Pınarcıoğlu 2001: 155-159)

1950'lerle başlayan ve 1980'lere kadar süren dönem Türkiye'nin hızlı kentleşme ve yoğun iç göç dönemi olarak kabul edilmektedir. Dünya kapitalizmine entegre olunurken izlenen ithal ikameye dayalı milli kalkınma modeli, tarımda mekanizasyon, entansif tarım teknikleri ve kapitalizmi benimseme ile beraber kırdaki

bir çözülmeye neden olmuştur. 1980 ve 1990'lı yıllarda kent mekanlarını dahi sermaye belirlemektedir. Kentin elde ettiği emek gelirleri soylu sınıf tarafından üretim sonrasında ele geçen artık değerlerin bir kısmının sermayeye dönüştürülmesi olarak görüldüğü için, bir birikim aracı olarak kullanılmaktadır. Bu birikimin başka rant alanlarında olduğu gibi kentsel bölgelere doğru olan yeni bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Gelir dağılımının bu denli bozulduğu 1990'ların bir özelliği de kentte yaşayanların ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak birbirlerinden uzaklaşmasıdır. (Batal 2016:308)

Kentleşme ile beraber toprak temelli olan hayat tarzı yerini başka etkinliklere devreder. Buradan hareketle üretim biçimindeki dönüşümün, yani iktisadi unsurun kentleşme tarifinde ciddi bir rolü vardır. Kentleşmenin tarım üretimine nazaran daha üst seviye üretim seviyesine geçiş olarak ifade edilmesinin başlıca sebebi de bundan kaynaklıdır. Kentleşme bir taraftan kentteki nüfusunun artmasından bahsederken, diğer yandan kent kültürü şeklinde değerlendirebileceğimiz tutum ve davranışların içselleştirilmesi olarak da söylenebilir. (Ulusoy ve Vural 2001 :2 aktaran: Güneş 2008) Kent, bünyesinde bu etkinliklere yer verdiği gibi, hayat tarzlarını da kendi normlarına göre değiştirme kabiliyetine sahiptir.

Çağdaş kentlerin Sanayi Devrimi sonrasında oluşmaya başladığı kabul edilir. Batı kesimlerinde yaşanan sanayileşme, kentleşme hususunun kılavuzu şeklinde ortaya çıkmıştır. Çağdaş Batı kesimlerinin tersine Türkiye'de sanayileşme olmadan kentleşme olmaz şeklinde anımsanan birbirine koşut olarak gelişmemiş, durum halini almıştır. Yani kentlerin hızlı nüfus artışı yaşamalarına rağmen, kentsel alanda gerekli olan yol, kanalizasyon, su, elektrik gibi unsurların tamamında, kent sunduğu imkanlarının oluşturulmasında ve kentleşme seviyesinde koşutluğa rastlanmamıştır. (Keleş 2000: 44 aktaran; Güneş 2008). Hakikaten 1980 yılında 44,7 milyon hesaplanan Türkiye nüfusunun yarısından fazlası (%56) kırsal bölgelerde hayat sürerken, 1997 yılında %35 seviyesine gerilemiştir. (Geray 2008: 123 aktaran; Güneş 2008). Bazı hükümetlerde kırdan kente göç, direkt olarak yaşanmasa dahi dolaylı yollardan yapma isteği uyandırmış ve göç sonrasında göçmenlerin kamu toprakları üzerinde yeni yerleşkeler kurmalarına ses çıkarılmamış ve altyapı oluşturulmuştur. Özbudun ve Başokçu (2004), çalışmalarında 1980 yılından sonra Ülkemizde kırsal alandan büyük

kentlere doğru kayan göçün, artık şehirlerin cezbediciliğinden değil, kırsalda yaşanan ümitsizlikten kaynaklandığını söylemektedirler. Buradan hareketle bilakis görsel medyaya konu olan yoksulluk resimleri ve devlet bünyesindeki kuruluşlardan beklenen hizmetlerin sağlanamamasının ortaya çıkardığı hiddet, kentsel yoksulluğun birinci sırada değerlendirilmesi neticesini oluşturmaktadır. (Yılmaz 2003: 263 aktaran; Güneş 2008). Elde edilen sonuçlar yoksulluğun gelecek senelerde çok daha yoğunlaşacağını, var olan nüfus yapısı ve iç göç hareketlerinin devamında, zaman içinde kent yoğun bir manzaranın oluşacağını göstermektedir. (Şenses 2006: 318)

Kır yoğun olan nüfusun çabucak kentli nüfusa dönüşmesi ve sayısal yoğunluk dağılım oranlarının kısa zaman da değişmesi, beraberinde kuşkusuz önemli başka toplumsal problemleri de ortaya çıkarmıştır. Bunun en yoğun meydana geldiği durumlardan biri de daha evvel bahsettiğimiz gibi yoksulluktur. Nedeni şu ki kent; üretim yerleri kısıtlı olan, geçim kaynakları bakımından sınırlı olan, normları sert ve merhametsiz olan yer anlamına gelir. Bu yerlerde maddiyata erişebilmek için bilhassa 1980 sonrasında kente gelenler açısından büyük direnişler gerektirir. Nedeni şudur ki kendisiyle aynı nitelikte veya niteliksizlikte kentte pek çok birey daha bulunmaktadır. Buradan hareketle toplum açısından belirli faktörler aracılığı ile dayanağı olmayan haneler yoksulluk sıkıntısı içine girerler. (Güneş 2008:19-20)

Kentlerde farklı yanları ile izlenen bu yoksulluk, gelişmiş olsun veya olmasın bütün toplumlarda kendisini göstermekle beraber en çok hissedildiği yerler az gelişmiş ülkeler olmaktadır. Kentler derin kapitalist ilişkiler neticesinde madalyonun iki farklı yüzü olup hem refah artışı bolluk zenginlik durumlarını ifade ederken hem de yoksulluk rekabet görünüşleri oluşturmaktadırlar. Üretimin süreci, kentlilerin istihdam ilişkileri, tüketim odaklı kazanımlara dayalı sınıfsal yapılar bir biçimde kentli yeni yoksullar var etmektedirler. Çünkü kentin üretim süreçlerine dahil olamamalarının yanında tüketim alanlarında da yer edinemeyen bu kesim için, yoksulluk çoğu zaman dramatik görüntüleri ile oluşmaktadır. (Kasalak 2013:26-27)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİVAS'TA KENTSEL YOKSULLUK

3.1. Sivas'ın Genel Sosyoekonomik Görünümü

3.1.1. Sivas'ın Tarihsel Gelişimi

Sivas'ın tarihsel süreç içinde var olan İpekyolu güzergahlarının kervan geçitlerinin birleşme noktası üzerinde kurulduğu bilinmektedir. Sivas şehrinin tarihinin M.Ö. 8000 yıllara dek geri götürülebileceği, kurulduğu ilk yer hususunda tartışmalar olsa da bulunduğu toprakların Hititlerin sınırları içinde kaldığı son yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Yerleşim yerinin zamanla değişmediği ilk kurulduğu dönemde de bugün yer aldığı bölgede var olduğu görüşü yaygındır. Zamanla Roma imparatorluğu himayesine giren şehrin isminin nereden geldiği ile ilgili ise çeşitli görüşler bulunmaktadır. Örneğin; Romalılar döneminde Sebasteia olduğu Selçuklular dönemine dek değişmediği ve daha sonra değişerek Sevaste veya Sivaste şekline kullanılıp en son Sivas halini aldığı bilinmektedir. (Yazar ve diğerleri 2017)

1071 yılında Malazgirt Savaşı ile Türk egemenliğine giren Sivas daha sonra Aksaray isimli Selçuklu tarihçisine göre Emir Danişmend tarafından Tokat ve bazı ilçeleri, Amasya, Kayseri ve bazı ilçeleri ile beraber fethedilmiştir. Fethedildikten sonra ise Danişmendliler için önemli bir kent halini almıştır. (Yazar ve diğerleri 2017)

<https://www.sivaskulturenvanteri.com> erişim tarihi; 12.03.2019

Sivas Anadolu'da kurulan en eski şehirlerden biridir. Sivas'ın, Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden biri olması ve çeşitli devletlerin egemenliği altına girmesi ve hatta bunlardan bazılarının başkentlik yapması şehrin gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir

Sivas'ın tarihsel gelişimi boyunca en ciddi ve en mühim görevlerinden birisi 1919 yılında, ikinci ulusal kongrenin düzenlendiği, Sivas Kongresi'nin bulunduğu şehir olmasıdır. Milli mücadelenin başarıyla sona ermesinin ardından Sivas'ta hem ticaret ve sanayi anlamında hem de eğitim alanında yeni hareketlenmeler görülmüştür.

İlk zamanlarda daha çok kamu yatırımları baskın olmuştur. 1930 yılında Demiryolu hattı, 1934 yılında Askeri Dikimevi, 1939 yılında Cer Atelyesi, 1943

Çimento Fabrikası, 1946 yılında Elektrik Santrali 1955 yılında Divriği Madenleri Müessesesi ve son olarak 1966 yılında Hava alanı Sivas'ta yapılan ilk kamu yatırımlarına örnek teşkil etmektedir. (BAŞEL 2003:140)

3.1.2. Coğrafi Konum Açısından Sivas

Sivas topraklarının büyük bir kısmı İç Anadolu Bölgesi'nin doğusunda bulunmaktadır. Ancak il Doğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinde de topraklara sahiptir. Bu topraklarının büyük bir kısmı Kızılırmak, diğer kısmı da Yeşilirmak ve Fırat bölgelerinde yer almaktadır. Boylam olarak 35°50'ye 38°14 doğu boylamında, enlem olarak ise 38°42'ye 40°16 kuzey enlemlerine yer alır. İlin yüzölçümü 28.488 km² olup Konya ilinden sonra Türkiye'nin ikinci büyük şehridir.

Coğrafi konumu açısından Türkiye'nin ortalarında yer aldığı için birçok komşusu vardır örneğin; kuzey tarafında Giresun, Ordu, Tokat; doğuda Erzincan, güneyde Malatya, Kahramanmaraş, Kayseri; batıda ise Yozgat İlleri ile komşudur. (<https://www.sivaskulturenvanteri.com> erişim tarihi:27.12.2018)

Sivas ili coğrafi konum itibariyle doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan kara ve demiryolları üzerinde bir kavşak noktası olup esas itibariyle batıyı doğuya bağlayan demiryolu, kuzeyden güneye geçiş imkânı sağlayan karayollarının Sivas üzerinden geçmesi il açısından avantaj teşkil etmektedir.

Ülkemizi doğu ve batı, kuzey ve güney yönlerinde birbirine bağlayan Sivas şehriden Transasia karayolu geçmekte olup batıda İstanbul ili, doğuda Kars ili, güneyde Adana ili ve kuzeyde de Samsun'a dek double karayoluna, doğu-batı geçiş noktasında demiryoluna ve havalimanına sahip olup ulaşım problemi yoktur. Yeterince su kaynağına sahip olan il termal turizm için kaplıca sularına ve önemli maden yataklarına sahip bir maden kentidir. (<http://www.fizibilite.info> Sivas ili potansiyel yatırım alanları erişim tarihi:27.12.2018)

Sivas Türkiye'de iller arasında yüz ölçümü bakımından ikinci sırada yer almaktadır. Şehirde ki arazilerin %43'ünü tarım bölgesi %12'sini orman ve fundalık alan, %42'sini çayır ve mera alanları ve %3'ünü de tarım dışı araziler oluşturmakta olup tarımsal yatırımlar için oldukça avantajlı özelliklere sahiptir. (<http://www.fizibilite.info> Sivas ili potansiyel yatırım alanları erişim tarihi:27.12.2018)

Sivas il teşvik sıralamasında dördüncü bölge illeri içerisinde yer almaktadır. Çok sayıda tarımsal ve hayvansal ürünün üretimi konusunda ilk sıralarda yer almaktadır. Sivas'ta iki Organize Sanayi Bölgesi olması bölgenin önemini ortaya koyan unsurlardandır göç veren bir şehir olan Sivas yeni istihdam alanları sayesinde göç oranlarında azalma ve yatırımcı açısından cazip bir şehir olma yolunda ilerlemektedir

3.1.3. Sivas'ın Sosyoekonomik Yapısı

Sivas ili Birinci Derece Kalkınma Öncelikli Yörelere içerisinde bulunan, sahip olduğu sosyoekonomik ilerleme düzeyi ile ne TR72 bölgesinde ne de Türkiye ekonomisinde ciddi ölçüde ağırlığı bulunan önem arz eden illerimizden birisidir. Şehrin ekonomisi tarımsal üretim, hayvancılık, dokumacılık, deri işlemeciliği, maden ve küçük el sanatı işçiliği gibi alanlar tarafından belirlenmektedir. Sosyoekonomik açıdan ilerleme ve gelişme göstermenin ilk seviyelerinde olan Sivas ilinde, merkez ilçesi dışında eğitim ve sağlık alanlarında yani temel sosyal sektörlerde, bugünün gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayabilecek seviyeye erişilebilmiş değildir.

TÜİK 2017 verilerine göre, ülkemizde bebek ölüm oranı %9,2 İç Anadolu bölgesinde %8,7 olup, bu rakam Sivas'ta %9,1 seviyesindedir. (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2009-2017)

Ek olarak ülkemizde okuryazar nüfusun oranı %96,74, Sivas'ta %94,5'tir. (TÜİK) Bilinen sektörler içinde sağlık sektörü sadece merkez ilçede ilerleme kaydetmiş, ancak diğer alanlarda ihtiyaç duyulan ilerlemelerin henüz giderilemediği görülmektedir. Eğitim alanında, kentlerin merkezlerinde, en çokta kırsal bölgelerde, bugünün gereksinimlerini giderebilecek bir düzeye varılabilmiş değildir. (Ateş 2003: 55).

Eğitim alanında yaşanacak gelişmeler, ilin iktisadi anlamda ilerlemesinin de temelini oluşturacağından, sağlıklı bir sosyoekonomik ilerleme bakımından ciddi önem taşımaktadır. İktisadi alanlarda ağırlık büyük oranda tarım sektörü, hayvancılık sektörü ve ticaret sektöründe yoğunlaştığı için ticari yapıda tarımsal ürün ve hayvansal ürün odaklıdır. İl ekonomisinde payı büyük olan tarım sektöründe de üretim kapasitesi git gide düşmektedir. Köylerden kente yapılan göç, tarım üretiminin düşmesi ve

hayvancılığın ilerleyememesinde önemli bir faktör olarak izlenmektedir. (Dünya 2001: 12 aktaran; Doğan:2007).

Sivas, üretim sektörleri açısından gelişmediği gibi ulaşım haberleşme gibi hizmet sektörleri bakımından da yeterince gelişmemiştir. Üretim sektörü açısından tarım ve hayvancılığın Sivas iline sağladığı katkılar bir hayli kısıtlıdır. Coğrafi açıdan bulunduğu konum itibari ile doğal kaynakların, insana ilişkin kaynakların ve iktisadi kaynaklarının yetersiz olması vb. gibi birçok nedenden ötürü sanayi alanında ilerleme kaydedilememesi, ilin iktisadi açıdan gelişmesini engellemektedir. Hizmet sektörleri içerisinde yer alan ticarete, diğerlerinde ki ilerleme seviyelerine koşut olacak bir ilerleme kaydedebilmiştir. Merkez ilçedeki ekonomik hareketlilik diğer ilçelerde var olmamaktadır. Bir başka hizmet sektörü olan ulaştırma ve haberleşmede ise diğer sektörlere nazaran daha az ilerleme kaydedilmiştir. Sosyoekonomik ilerleme ve gelişmesinin esas etkenlerinden biri olan yetişmiş emek gücü açısından Sivas, devamlı şekilde ve yoğun göç vermesi nedeniyle zamanla imtiyazsız bir konuma doğru ilerlemektedir. Sosyo-ekonomik gelişmenin önündeki diğer pürüzler ise teknik ve sosyal alt yapıların yeterli olmamasıdır. (Ateş 2003: 55).

3.1.3.1. İlin Ekonomik Görünümü

Türkiye ve Sivas ili gayrisafi katma değer 2014 ve 2017 yılları itibari ile sektör bazında bölüşümü tablo 12’de görülmektedir. Tablo verilerine göre, ülkemizde ve Sivas ilinde üretim yapısı hizmet sektörü ağırlıklıdır. Fakat, Sivas’taki üretimin durumu, ülkeye nazaran yapı bakımından farklılıklar içermektedir. İlde tarım sektörü ve hizmetler sektörünün bölge içindeki gayrisafi katma değer payı, Türkiye geneline nazaran düşüktür. Sanayi sektörünün bölge içindeki gayrisafi katma değer payı, tarım ve hizmet sektörüne nazaran küçüktür. Türkiye genelinde ise hizmet ve sanayi sektörü ağırlıklı bir üretim yapısı gözlenmektedir. Sivas ve çevresinde ki üretim yapısı ülke geneli ile karşılaştırıldığında tarım sektörü ve hizmet sektörü baskın bir üretim esasına bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Tablo 12. Türkiye ve Sivas'ta Gayrisafi Katma Değerin Sektör Temelinde Dağılımı
İBBS3(İl Düzeyi)

Sivas İli				
	2014	2015	2016	2017
Tarım	1,4	1,38	1,24	1,2
Sanayi	0,44	0,43	0,45	0,46
Hizmet	0,53	0,51	0,52	0,51
Vergi Sübvansiyon	0,56	0,55	0,55	0,54
Gayri Safi Katma Değer	0,56	0,55	0,55	0,54
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	0,56	0,55	0,55	0,54
Türkiye				
	2014	2015	2016	2017
Tarım	6,6	6,9	6,2	6,1
Sanayi	28,2	27,9	28,2	29,2
Hizmet	53,7	53,3	53,8	53,4
Vergi Sübvansiyon	11,6	11,9	11,9	11,4
Gayri Safi Katma Değer	88,4	88,1	88,1	88,6
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK Bölge ve İllere Göre Gayri Safi Katma Değer İstatistikleri

3.1.3.1.1. Sivas İlinin Turizm Arzı Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 13. TR72 Bölgesi Taşınmaz Kültürel Varlıkları

	Aksaray	Kayseri	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	Sivas	Yozgat	Kırıkkale	Türkiye Geneli
Sivil Mimarlık Örneği	232	648	9	1040	131	338	81	29	69.104
Kalıntılar	31	20	1	18	6	10	3	-	2.702
Dinsel Yapılar	182	213	20	211	133	154	66	17	10.147
Kültürle Yapılar	66	415	14	108	87	104	47	11	12.530
İdari Yapılar	13	53	-	30	10	54	21	9	2.985
Askeri Yapılar	2	12	1	7	1	3	2	1	1.252
Mezarlıklar	16	52	34	20	12	33	32	4	5.169
Şehitlik	1	-	-	-	-	2	-	-	307
Anıt ve Abideler	1	1		2		2		-	375
Kaplıcalar	2	5	3		-	3	2	-	-
Toplam	605	1.445	83	1.465	381	713	259	78	104.571

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html> Erişim tarihi: 18.03.2019

Sivas şehrinin de dahil edildiği TR72 Bölgesi, turizm açısından yeterli bir bölge olsa dahi, Turizm getirisi denize bağlı olan ülkemizde arka planda kalmıştır. Bölgede daha çok sağlık amaçlı termal turizm, kış turizmi, dağ turizmi, hava sporları, doğa ve kültür turizmi gibi turizm türleri bulunmaktadır. Pek çok uygarlığa kapılarını açan Sivas ili, UNESCO tarafından belirlenen dünya miras listesindeki dokuz temel yapının ilkinin oluşturan Divriği Ulu Camii'ne ve dünyada eşi bulunmayan Kangal Balıklı Kaplıcalarına sahiptir. Ayrıca Sivas'ın futbol takımı olan Sivasspor da bölgeye gelir sağlayan önemli unsurlar arasındadır. Bu varlıklara ek olarak, yukarıdaki tablo 13'te görüldüğü üzere TR72 Bölgesi ve Sivas, ilde yaşamış uygarlıklar dolayısı ile tarihsel süreç içinde bir hayli geniş bir kültürel birikime sahip olmuştur. Fakat tüm bu varlıklardan turistlere ve şehir halkına ortak fayda sağlayacak projeler henüz hayata geçirilmemiştir.

Tablo 14. Türkiye ve TR7 Bölgesi İlleri Turizm Yatırım ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayı- Oda- Yatak Analizi (2016)

	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Aksaray	4	250	502	15	714	1.416
Kayseri	7	678	1.426	22	1.654	3.390
Kırşehir	-	-	-	5	446	925
Neşehir	17	1.934	3.923	89	4.012	8.607
Niğde	4	502	1.193	3	187	387
Sivas	7	740	1.467	9	402	807
Yozgat	1	413	856	10	622	1.332
Kırıkkale	-	-	-	1	32	64
TR7 Toplam	40	4.517	9.367	154	8.055	16.828
Türkiye	1.135	144.616	312.912	3.641	426.981	899.881

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/işletme-ve-yatırım-belgeli-tesis-istatistikleri-2016> Erişim Tarihi 03.01.2019

Sivas'ın sosyoekonomik ilerleme düzeyini, turizm sektöründeki belirtiler bağlamında da görebilmek olasıdır. Turizm sektörlerini birçoğu yapısal göstergeler dolayısı ile orta düzeyde bir gelişmişlik elde etmiştir. Bölgesel ilerlemede Turizm sektörünün payını yansıtması bakımından, bölgelerdeki kalınacak tesislere ve yatak mevcudiyetine ve bu bölgelere gelen turistlerin rakamlarına da göz atmak

gerekmektedir. Buradan hareketle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yayımladığı istatistiklerinden faydalanılarak elde edilen tablo 14 turizm belgeli, yatırım belgeli ve turizm işletme belgeli tesis sayıları, oda ve yatak sayıları kıyaslanarak düzenlenmiştir.

Tablo 15. Sivas İli Turizm Göstergeleri, Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranı (2019)

Belediye Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri												
	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı(%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Sivas 2019	140	6 715	6 855	199	9 057	9 256	1,42	1,35	1,35	0,43	19,45	19,88
Sivas 2018	3 151	216 400	219 551	4 794	332 241	337 035	1,52	1,54	1,54	0,39	27,25	27,65
Sivas 2017	2 727	205 914	208 641	10 472	353 181	363 653	3,84	1,72	1,74	0,89	30,11	31,00
Sivas 2016	13 413	416 142	429 555	23 367	565 424	588 791	1,7	1,4	1,4	1,49	35,94	37,42
Sivas 2015	1 391	133 611	135 002	4 131	315 484	319 615	3,0	2,4	2,4	0,27	20,25	20,51
Türkiye 2015	4 475 993	20 092 593	24 568 586	12 855 383	30 758 003	43 613 386	2,87	1,53	1,78	9,36	22,39	31,75
Türkiye 2016	3 778 493	18 659 732	22 438 225	11 667 057	30 099 393	41 766 450	3,09	1,61	1,86	8,50	21,93	30,43
Türkiye 2017	4 059 168	14 845 256	18 904 424	11 140 798	28 441 074	39 581 872	2,74	1,92	2,09	10,17	25,97	36,14
Türkiye 2018	6 093 469	15 519 369	21 612 838	17 135 761	29 135 694	46 271 455	2,81	1,88	2,14	14,41	24,50	38,92

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> Erişim Tarihi: 18.03.2019

İşletme (Bakanlık) Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri												
	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı(%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Sivas 2019	140	6 715	6 855	199	9 057	9 256	1,42	1,35	1,35	0,43	19,45	19,88
Sivas 2018	2 264	92 127	94 391	3 466	129 849	133 315	1,53	1,41	1,41	0,76	28,48	29,24
Sivas 2017	1 208	72 682	73 890	2 084	97 288	99 372	1,73	1,34	1,34	0,69	32,06	32,74
Sivas 2016	1 135	119 957	121 092	2 327	150 867	153 194	2,1	1,3	1,3	0,84	54,15	54,98
Sivas 2015	1 030	96 539	97 569	1 648	125 756	127 404	1,6	1,3	1,3	0,62	47,14	47,76
Türkiye 2015	23 138 428	20 221 542	43 359 970	96 400 316	37 480 990	133 881 306	4,17	1,85	3,09	37,41	14,55	51,95
Türkiye 2016	14 269 376	22 676 261	36 945 637	65 793 307	46 752 171	112 545 478	4,61	2,06	3,05	24,68	17,54	42,22
Türkiye 2017	18 868 600	24 178 981	43 047 581	68 921 870	47 305 826	116 227 696	3,65	1,96	2,70	30,24	20,76	50,99
Türkiye 2018	25 042 076	25 302 742	50 344 818	95 109 378	49 305 889	144 415 267	3,80	1,95	2,87	37,16	19,27	56,43

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> Erişim Tarihi: 18.03.2019

Tablo 15'e göre, turizm belgeli, yatırım belgeli ve işletme belgeli tesis, oda ve yatakların sayısı Türkiye'ye göre ortalamanın aşağısındadır. Başka bir deyişle, Sivas'ta toplam on altı adet tesis var olup bu tesisler TR72 Bölgesi'nde yer alan tesis sayısının %8'ine, Türkiye'deki tesis sayısının ise %0.03'ne karşılık gelmektedir. Ancak üzerinde durulması gereken en mühim husus, Sivas'ta var olan tesis sayılarının Türkiye'deki ve bölgedeki tesis sayılarının ortalamanın altında kalmasına karşın, günümüz turizm talebini yeterli oranda giderebilmekte olduğudur. (Balıkçı ve Öz 2018:81)

3.1.3.2. İlin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi

Bölgelerarası sosyoekonomik ilerlemişlik düzeyleri arasındaki mesafeleri düşürmek için 1968'den bu yana, bölgesel teşviklerin yapıldığı Türkiye'de, bu teşviklerin hangi illere yapılacağına tartılması maksadı ile DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından uygulanan, illerimizdeki sosyoekonomik ilerleme seviyelerinin ne oranda olduğunu belirleyen çalışmalardan birincisi 1970'te hayata geçirilmiş ve belirli periyotlarda güncellenen bu ölçümler en son 2011 yılında yapılmıştır. İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE-2011) çalışmasının da yer alan bütün göstergeler 81 il temelinde olup, bunlardan bir kısmı illerin Türkiye genelindeki konumunu açıklayan rakamları, bir bölümü ise ildeki fertlerin durumlarını ortaya koyan oran veya kişi başına düşen pay şeklindeki göstergelerdir.

İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması araştırmasında 61 göstergeden faydalanılmıştır. Bu göstergeler sekiz ana başlıkta toplanmıştır; Nüfus yapısı, istihdamın yapısı, eğitimin yapısı, sağlık, mücadelecilik ve çağdaş kapasite, mali göstergeler, ulaşılabilirlik ve kaliteli hayat standartları olmaktadır. Araştırma 81 il temelinde ne derece bir bölgesel dönüşme olduğuna dikkat çekmek için sözü geçen araştırmada ilk olarak aynı gelişmişlik seviyesine sahip olan iller sınıflandırılarak türdeş alan çalışması yapıp, daha sonra da coğrafi alanların gelişmişlik seviyeleri düzenlenmiştir. Bu araştırma sonucunda ülkedeki iller, sosyoekonomik gelişmişlik seviyelerine göre en yüksek gelişmişlik düzeyine sahip olan İstanbul'dan, en düşük gelişmişlik düzeyine sahip olan Muş'a sıralanmıştır. Bu iller arasından da birbirine yakın gelişmişlik seviyelerine sahip olanların sınıflandırılması neticesinde beş farklı gelişmişlik seviyesinde türdeş alan gözlenmiştir.

Tablo 16. İllerin ve Bölgelerin Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

1.Derece gelişmiş iller		2.Derece gelişmiş iller		3.Derece gelişmiş iller		4.Derece gelişmiş iller		5.Derece gelişmiş iller	
S	İL	S	İL	S	İL	S	İL	S	İL
1	İstanbul	1	Tekirdağ	1	Balıkesir	1	Rize	1	Sinop
2	Ankara	2	Denizli	2	Manisa	2	Düzce	2	Giresun
3	İzmir	3	Bolu	3	Mersin	3	Nevşehir	3	Osmaniye
4	Kocaeli	4	Edirne	4	Uşak	4	Amasya	4	Çankırı
5	Antalya	5	Yalova	5	Burdur	5	Kütahya	5	Aksaray
6	Bursa	6	Çanakkale	6	Bilecik	6	Elazığ	6	Niğde
7	Eskişehir	7	Kırklareli	7	Karabük	7	Kırşehir	7	Tokat
8	Muğla	8	Adana	8	Zonguldak	8	Kırıkkale	8	Tunceli
		9	Kayseri	9	Gaziantep	9	Malatya	9	Erzurum
		10	Sakarya	10	Trabzon	10	Afyon	10	Kahramanmaraş
		11	Aydın	11	Karaman	11	Artvin	11	Ordu
		12	Konya	12	Samsun	12	Erzincan	12	Gümüşhane
		13	Isparta			13	Hatay	13	Kilis
						14	Kastamonu	14	Bayburt
						15	Bartın	15	Yozgat
						16	Sivas	16	Adıyaman
						17	Çorum		

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 2011

Tablo 16’da gösterilen, Sivas, 81 il arasında 49. sırada olup, orta seviyenin altı olarak tanımlanan dördüncü derece gelişmiş iller sınıfında ise 16. sırada bulunmaktadır. İç Anadolu Bölgesi temelinde ise Sivas’ın sosyoekonomik gelişmişlik endeksi -0,40597 ile İç Anadolu Bölgesi’ndeki 0,48138 olan endekse nazaran daha düşük olarak izlenmektedir. Bu durum Sivas’ın, sınırları içinde kaldığı bölgedeki sosyoekonomik gelişmişlik seviyesinden daha aşağıda olduğunu işaret etmektedir.

Sözü geçen çalışmaya göre, Sivas ilinin de dahil olduğu dördüncü derecede gelişmiş illeri bir grupta toplayan benzer özellikler şunlardır; (Dincer vd. 2003: 67-68 aktaran: Doğan 2007).

- Göç veren iller olmaları,
- Nüfusun artış hızı ve yoğunluk derecesinin ülkeye nazaran düşüklüğü.
- Tarım sektörünün baskın olduğu iller olmalarına rağmen kırsalda yaşayan nüfuslarının üretim payı ülkeye nazaran düşüktür.
- Bu illerin sadece %4'ü kayda değer imalat sanayi üretimi yapmaktadır.
- Okuma yazma oranları genel anlamda düşüktür.
- Kişi başı gayri safi yurt içi hasıla, ülkenin ancak yarısı kadarını oluşturur.
- Düşük gelirli bireylerin oranları daha fazladır bu nedenle tasarruf ve kredi imkanı yeterli değildir.
- Genel yerleşim yerleri üçüncü derece gelişmiş iller sınıfının çevresidir.

Sivas şehrinin İlçeler açısından gelişmişlik düzeyleri ise aşağıdaki tablo 17 'de gösterilmiştir.

Tablo 17. İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması

İl	İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
Sivas	Merkez	56	2	1,66151
Sivas	Divriği	246	3	0,22603
Sivas	Gürün	405	3	-0,15674
Sivas	Suşehri	440	3	-0,21177
Sivas	Akıncılar	469	3	-0,25162
Sivas	Gemerek	484	4	-0,28763
Sivas	Şarkışla	488	4	-0,29641
Sivas	Gölova	502	4	-0,32462
Sivas	Kangal	554	4	-0,42254
Sivas	İmranlı	557	4	-0,42572
Sivas	Zara	561	4	-0,42251
Sivas	Ulaş	679	5	-0,64741
Sivas	Koyulhisar	692	5	-0,66182
Sivas	Doğanşar	705	5	-0,68753
Sivas	Hafik	740	5	-0,76926
Sivas	Altınyayla	753	5	-0,79505
Sivas	Yıldızeli	754	6	-0,80550

Kaynak: Özarslan ve Dinçer (2004) “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” s.124

Sivas’ın merkez ilçesi ülkede içinde bulunan 872 ilçe arasında 56. Sırada yer almaktadır. Türkiye’de ilçeler kıyaslandığında ciddi bir gelişmişlik farkı görülmektedir. Bu durum Sivas için de benzer olarak karşımıza çıkmaktadır. (Esen 1999: 17 aktaran: Doğan 2007).

İlçelerin iktisadi yapıları ve sosyal durumu ele alınırken araştırma da direkt olarak ya da dolaylı yoldan etkileyip gelişmelerin sebebi ve sonucu olabilecek otuz iki değişkenden bahsedilmektedir. Bu değişkenler yardımıyla ülke genelinde ilçelerin gelişmişlik seviyeleri tespit edilmiştir. 6 farklı gelişmişlik sınıfının oluşturulduğu araştırmaya göre, Sivas’ta bulunan ilçelerin ülke genelindeki 872 ilçe arasında gelişmişlik seviyeleri incelendiğinde, Şehirde bulunan on yedi ilçe arsında on üçünün ülkedeki ortalama gelişmişlik seviyesinin altında kaldığı görülmektedir. En gelişmiş ilçe olan merkez ilçesi ülke genelinde araştırmaya dahil edilen diğer 872 ilçe arasında 56. sırada bulunmakta, en az gelişmiş ilçesi olarak izlenen Yıldızeli ise 754. Sırayı

almaktadır. Sivas'ta hedeflenen düzeyde sosyoekonomik gelişmenin yakalanabilmesi bakımından, birçok işaretle, en çokta endeks puanını aşağı çeken işaretlerde pozitif değişikliklerin yapılması gerekmektedir. (Doğan 2007:41-44)

1970 yılına dek kişi başına düşen gelir payı ilerleme ve gelişmenin ana unsuru idi. Ancak toplumsal yönde ilerlemeyi yeterli seviyede açıklayan sadece talep hacmini ifade edebilen kısıtlı bir göstergedir. Reel gelişme terimi ise; fiziki yeterlilik ve gelir seviyesinin büyümesi gibi iktisadi ilerlemelerin yanı sıra, gelir sınıfları ve bölgeler arası bölüşümü ile sosyal ve kültürel mirasların iletilebileceği toplumsal anlamda da bir gelişmişlik durumunu açıklamaktadır. Bu hali ile ülkede her alanda gerçekleşen ilerlemeyi içermektedir. Buradan hareketle, iller ve bölgeler açısından bir sıralama yapıldığında yalnızca kişi başına düşen ulusal gelirden oluşan ilerleme yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda insan unsurunu içeren insani gelişme ve diğer alanlarındaki gelişmeleri de harcamalara dahil ederek oluşturulan bir gelişme ölçütü daha kayda değer olacaktır.

SEGE çalışmasının içerdiği iller temelinde gelişmişlik sıralanırken bu sırayı ve oranları açığa çıkaran ana unsurlar ayrıntısız büyüklükler değildirler. Genel itibari ile büyüklükler; üretimin düzeyi, nüfusal yapı, emek talebinin karşılanıp karşılanmaması, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlara verilen cevap, altyapı imkanları, ve en mühimi olarak ta gelir seviyesinin gereksinimleri giderebilmedeki başarısıdır. (Üstün 2007:43-44)

Bu çalışmada Sivas ilinin sosyoekonomik durumu, kişi başına gelir seviyesinden ziyade, diğer ekonomik, sosyal, kültürel açıdan bahsedilen tüm unsurlar bağlamında da değerlendirilmiştir.

3.1.4. Sivas'ta Nüfusun Özellikleri

Aşağıdaki tablo 18, 2007-2017 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonuçlarında il ve ilçe merkezinde yaşayan nüfus rakamlarına bakacak olursak Sivas ili nüfusunun genel görünümü kentsel niteliktedir. Kent merkezlerinde yaşayan nüfus 2007 yılında 415 961, 2010 yılında 433 932, 2013 yılında 439 564, 2015 yılında 451 930, 2018 de ise 470 589 seviyesine erişmiştir. Bu sayı gerek ülke gerek Sivas'ta ele alınırsa artmış olduğu görülmektedir. Türkiye'de il ve ilçe merkezi rakamları 2008-2013 arası düşmüş sonraki yıllarda artarak devam etmiştir. 2015 yılına kadar Türkiye'de nüfus

artarken Sivas'ın nüfus kaybı hızla devam etmiş, 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Sivas'ın nüfusu 618.617 olmuştur. Bu tarihten sonra Sivas ilinin azalan nüfusunda az da olsa artış yaşanmıştır. 2017 yılında bir önceki yıla oranla 7 bin artarak 621.301, 2018 yılında ise önceki yıla oranla 25.397 kişilik bir artışla 646.608'e yükselmiştir.

Tablo 18. İl ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu

Sivas										
Yıl	Toplam			İl ve İlçe Merkezi			Belde ve Köyler			Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	
2007	638 464	320 557	317 907	415 961	209 248	206 713	222 503	111 309	111 194	22
2008	631 112	316 848	314 264	405 769	203 590	202 179	225 343	113 258	112 085	22
2009	633 347	318 905	314 442	417 756	210 845	206 911	215 591	108 060	107 531	22
2010	642 224	328 304	313 920	433 932	224 145	209 787	208 292	104 159	104 133	22
2011	627 056	314 206	312 850	425 297	212 892	212 405	201 759	101 314	100 445	22
2012	623 535	311 893	311 642	428 426	214 254	214 172	195 109	97 639	97 470	22
2013	623 824	311 798	312 026	439 564	219 144	220 420	184 260	92 654	91 606	22
2014	623 116	309 864	313 252	446 663	221 463	225 200	176 453	88 401	88 052	22
2015	618 617	307 439	311 178	451 930	223 710	228 220	166 687	83 729	82 958	22
2016	621 224	309 364	311 860	458 656	227 227	231 429	162 568	82 137	80 431	22
2017	621 301	311 120	310 181	464 455	231 609	232 846	156 846	79 511	77 335	22
2018	646 608	323 575	323 033	470 589	233 897	236 692	176 019	89 678	86 341	23
Türkiye										
Yıl	Toplam			İl ve İlçe Merkezi			Belde ve Köyler			Nüfus Yoğunluğu
2007	76 667 864	38 473 360	38 194 504	70 034 413	35 135 795	34 898 618	6 633 451	3 337 565	3 295 886	100
2008	75 627 384	37 956 168	37 671 216	58 448 431	29 348 230	29 100 201	17 178 953	8 607 938	8 571 015	98
2009	74 724 269	37 532 954	37 191 315	57 385 706	28 853 575	28 532 131	17 338 563	8 679 379	8 659 184	97
2010	73 722 988	37 043 182	36 679 806	56 222 356	28 308 856	27 913 500	17 500 632	8 734 326	8 766 306	96
2011	72 561 312	36 462 470	36 098 842	54 807 219	27 589 487	27 217 732	17 754 093	8 872 983	8 881 110	94
2012	71 517 100	35 901 154	35 615 946	53 611 723	26 946 806	26 664 917	17 905 377	8 954 348	8 951 029	93
2013	70 586 256	35 376 533	35 209 723	49 747 859	24 928 985	24 818 874	20 838 397	10 447 548	10 390 849	92
2014	77 695 904	38 984 302	38 711 602	71 286 182	35 755 990	35 530 192	6 409 722	3 228 312	3 181 410	101
2015	78 741 053	39 511 191	39 229 862	72 523 134	36 376 395	36 146 739	6 217 919	3 134 796	3 083 123	102
2016	79 814 871	40 043 650	39 771 221	73 671 748	36 936 010	36 735 738	6 143 123	3 107 640	3 035 483	104
2017	80 810 525	40 535 135	40 275 390	74 761 132	37 470 193	37 290 939	6 049 393	3 064 942	2 984 451	105
2018	82 003 882	41 139 980	40 863 902	75 666 497	37 912 323	37 754 174	6 337 385	3 227 657	3 109 728	107

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları, 2007-2018

Kentin genel durumu yanında tablo 19’da ilçelere baktığımızda ise en kalabalık ilçe merkez daha sonra sırası ile Şarkışla, Yıldızeli, Suşehri, Gemerek, Zara, Kangal, Gürün, Divriği, Koyulhisar, Hafik, Ulaş, Altınyayla, İmranlı, Akıncılar, Gölova ve son olarak Doğanşar’dır. Merkez, Şarkışla, Suşehri, Gürün,

Divriği ilçelerinde nüfusun yaklaşık olarak %50'den fazlası ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Bunun yanında Altınyayla ve Zara ilçelerinde nüfusun yaklaşık %50'ye yakını ilçe merkezinde hayatlarını sürdürmektedir.

Tablo 19. İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı

İl ve İlçe	Nüfus 2018			Yıllık Nüfus Artış Hızı
	Toplam	İl ve İlçe Merkezi	Belde ve Köy	
Sivas	646 608	470 589	176 019	39,9
Merkez	377 561	348 683	28 878	13,5
Şarkışla	38 954	23 100	15 854	40,4
Yıldızeli	33 986	7 341	26 645	14,8
Suşehri	25 654	14 643	11 011	35,8
Gemerek	24 828	10 942	13 886	105,7
Zara	23 336	11 632	11 704	93,2
Kangal	21 669	9 410	12 259	37,9
Gürün	19 076	11 007	8 069	29,6
Divriği	16 377	10 286	6 091	91,0
Koyulhisar	14 613	4 127	10 486	216,4
Hafik	10 062	3 083	6 979	179,6
Ulaş	9 682	3 483	6 199	132,2
Altınyayla	9 309	4 557	4 752	-35,5
İmranlı	8 249	3 004	5 245	207,2
Akıncılar	5 675	2 654	3 021	193,0
Gölova	4 176	1 245	2 931	379,6
Doğanşar	3 401	1 392	2 009	239,0
Türkiye	82 003 882	75 666 497	6 337 385	14,7
İl ve İlçe	Nüfus 2017			Yıllık Nüfus Artış Hızı
	Toplam	İl ve İlçe Merkezi	Belde ve Köy	
Sivas	621.301	464.455	156.846	0,1
Merkez	372.300	344.185	28.115	-
Şarkışla	37.411	22.832	14.579	-
Yıldızeli	33.486	26.040	7.446	-
Suşehri	24.753	14.953	9.800	-
Gemerek	22.338	10.857	11.481	-
Zara	21.259	12.144	9.713	-
Kangal	20.864	9.663	11.201	-
Gürün	18.520	10.863	7.657	-
Divriği	14.953	9.989	4.964	-
Koyulhisar	11.769	4.123	7.646	-
Altınyayla	9.645	3.707	5.938	-
Hafik	8.601	2.941	5.660	-
Ulaş	8.483	3.418	5.065	-
İmranlı	6.705	2.815	3.890	-
Akıncılar	4.679	2.415	2.264	-
Gölova	2.857	1.053	1.804	-
Doğanşar	2.678	1.307	1.371	-
Türkiye	80.810.525	73.671.748	6.143.123	-

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları,2018

3.2. Sivas'ta Kentsel Yoksulluğun Görünümü

Bilindiği üzere ülkemiz gelişmekte olan bir ülkedir. Bu durumundan dolayı ile kentleşme hususu gelişmiş toplumlardan farklı özelliklere sahiptir. Sanayileşme ve teknolojik ilerlemenin gelişmiş ülkelere nazaran daha geç başlaması bu ülkelere göre farklı olmanın en temel sebebidir. Bu bakımdan ülkemizde ki kentleşme değerlendirildiğinde bazı hususlarla karşılaşmak olasıdır.

Kentleşme hızla devam ederken, kentleşme seviyesinin batıya nazaran bir hayli düşük seviyede olması, kentli nüfus rakamlarını bir hayli düşük olmasına karşın, hızla devam eden kentleşme sebebi ile kentli nüfusunda yaşanan ciddi artış ve kentlerdeki büyüme oranlarının arasında görülen uçurumlar bu hususlardan bazılarıdır. Ayrıca, farklı coğrafi alanlar içinde hem günümüz kentlerinin yayılışı hem de genel olarak kentleşmenin derecesi ve hızı açısından farklılıkların yaşanması da Ülkemizdeki kentleşmenin kendine has niteliklerinden biridir. Ülkemizdeki kentleşme, daha önceki konu başlığında incelediğimiz gibi sanayileşme ile yakından ilişkili olmasına karşın sanayileşme koşut olarak ilerlemediği ve sanayileşmenin yarattığı gereksinimlere ayak uyduramadığı için sağlıklı ve düzenli bir biçimde olmamaktadır.

Tarihsel dönem içerisinde kentlik niteliğini hiç kaybetmemiş olan Sivas da ülkemizin yaşadığı kentleşme hareketlerinden iktisadi, sosyal, kültürel ve toplumsal alanlarda birçok mesele ile yüz yüze gelmiş ve birçok açıdan Türkiye'de yaşanan sürecin bir parçasını yansımaları oluşturmuştur. (Ökmen 2001:242)

3.2.1. Türkiye ve Sivas'ta Gelirin Dağılımı

Ülkedeki mevcut gelirin bölüşümü ile ilgili olarak gelir dağılımı paylarının hesaplanması ve çözümlenmesi ülkenin gelişmişlik seviyesi ve zaman içindeki dönüşümlerin açığa çıkması, diğer ülkelerle karşılaştırma yapılarak değerlendirilmesi ve gelir eşitsizliği seviyesini düşürecek politikaların doğru bir biçimde hayata geçirilmesi hususunda büyük öneme sahiptir.

3.2.1.1. Gelirin Dağılımında Özellikli Ölçüm Yöntemleri

3.2.1.1.1. Eşdeğerlik Ölçeği

Gelir eşitsizliğine dair hesaplamalar çoğunlukla bireysel gelir farklılıklarını göz önüne alarak yapılan ölçümlerdir. Fakat bazı zamanlarda, erişilen gelir seviyesi,

bir sınıf veya bir aileye ait gelir toplamını ifade etmektedir. Bu durumda daha doğru bir hesaplama yapabilmek için hane halkı içinde gelirin bölüşümünü farklı bir deyişle hane halkını oluşturan fertlerin gelir ya da tüketim seviyelerini saptamak gerekir. Bu uğraş hane halkı içindeki her ferdi, dahil olduğu grup bünyesinden çıkarıp, onu birey olarak değerlendirmeyi olası kılar. Hane halkı içindeki her ferdin gereksinimi ve tüketim ihtiyacı farklı olabilir. Çocuklar, yetişkinlere göre farklı tüketim kalıplarına sahiptir. Bu gereksinim miktarını net bir biçimde ayırmak zor olsa da aynı yaş gruptaki çocukların aynı tüketim gereksinimleri olacağı varsayılarak bir ölçek geliştirmenin mümkün olduğu düşünülmüştür. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:93)

Eşdeğerlik Ölçeği: Her bir çocuğun yaş aralıklarına göre belirlenen katsayılarla çarpılarak gerçekte kaç yetişkin bireye tekabül ettiğinin ölçülmesi için oluşturulan bir ölçektir. Böylece tüketim ihtiyaçları göz önüne alınarak çocukların yetişkinlere göre eşdeğerlik ağırlığı bulunup hane halkı içinde, toplam gelirin gerçekte kaç yetişkin kişi tarafından paylaşıldığı hesaplanabilir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:93)

Tablo 20’de 2014-2017 yılında Türkiye ve Sivas için Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre %20’lik nüfus dilimlerinin karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 20. Eşdeğer Hane halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre %20’lik Nüfus Dilimleri, Gini Katsayısı, P80/P20 Oranlarına Göre Gelir Dağılımı (Düzey 2)

Türkiye	Nüfus Dilimleri					Gini Katsayısı	P80/P20 Oranı
Yıl	İlk %20 (en yoksul)	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20 (en zengin)		
2014	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9	0,391	7,4
2015	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5	0,397	7,6
2016	6,2	10,6	15,0	21,1	47,2	0,404	7,7
2017	6,3	10,7	14,8	20,9	47,4	0,405	7,5
TR72(Kayseri Sivas Yozgat)	Nüfus Dilimleri					Gini Katsayısı	P80/P20 oranı
Yıl	İlk %20 (en yoksul)	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20 (en zengin)		
2014	6,9	11,4	15,7	21,9	44,0	0,367	7,1
2015	7,0	11,8	16,0	22,1	43,1	0,358	6,1
2016	7,2	11,6	15,6	21,4	44,3	0,369	6,2
2017	8,2	12,3	15,8	21,2	42,6	0,342	5,2

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri,2014-2017

Bireysel gelir dağılımının ölçülmesinde yaygın kullanıma sahip yüzde paylar analizi ve gini katsayısı sonuçları incelendiğinde TR72 bölgesinde gelir dağılımının bölüşümünde eşitlikten bahsedilemeyeceği görülmektedir.

TÜİK gelir bölüşümü oranlarını elde etmek maksadı ile 1987’den itibaren gelir dağılımı anketlerini yapmaya ve değerlendirmeye başlamıştır. Tablo 20’de verilen TÜİK verileri incelendiğinde Türkiye genelinde gelir dağılımında adaletsizlik olduğu görülmektedir. Yıllar itibari ile gelir uçurumunda az da olsa artış yaşandığı gözlenmektedir. 2014 yılında en düşük ve en yüksek nüfus dilimi arasındaki mesafe 7,4 kat, 2015’te 7,6 kat 2016’da ise mesafe 7,7 kat olmuştur. 2017 yılında biraz daha azalarak en düşük ve en yüksek nüfus dilimi arasındaki fark 7,5’e gerilemiştir. Ancak Sivas ilinin de dahil olduğu TR72 bölgesi için 2014 yılında en düşük ve en yüksek gelir grubu arasındaki fark 7,1 iken yıllar itibari ile azalarak devam etmiş 2015’te 6,1 olarak tespit edilmiş, 2016’da fazlaca bir değişme gözlenmemiş ve 6,2 olarak tespit edilmiştir. 2017’de ise en düşük gelir kesimi ve en yüksek gelir kesimi arasındaki mesafe 5,2’ye gerilemiştir.

Gelir dağılımında son yıllarda izlenen değişiklik Gini katsayısı oranlarında da kendini göstermiştir. Türkiye için 2013’te 0,400 olarak anımsanan gini katsayısı, 2014 yılında azalmış ve 0,391 olarak hesaplanmıştır. 2015’ten sonra ise artış gözlenmiş ve yıllar itibari ile gini katsayıları 2015’te 0,397 2016’da 0,404, 2017’de 0,407 olarak artış ile devam etmiştir. TR72 bölgesi için ise bu sayılar 2014 yılında 0,367 iken 2015’te gerilemiş ve 0,358 olmuştur. 2016’da az da olsa artarak 0,369 ve son olarak 2017’de 0,342’ye gerilemiştir.

Gelir uçurumu ve gini katsayısında son yıllarda görülen azalma durumunun devam etmesi pozitif bir ilerleme olsa dahi katsayı değerlerinin hala yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de dalgalı bir seyir izleyen gelir dağılımında Sivas için az da olsa bir iyileşme söz konusudur ancak yeterli değildir.

3.2.1.1.2. Yüzde Paylar Analizi

Yüzdelik hane halkı/fert gruplarının anlaşılmasında, pratikte geçerliliği olan bir yaklaşım olarak TÜİK tanımı ile ifade edecek olursak; *“hane halkları kullanılabilir hane halkı gelirine veya hanedeki tüm fertler eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak; 20 gruba bölünerek %5’lik 10 gruba bölünerek %10’luk*

veya 5 gruba bölünerek %20'lik hane halkı/fert grupları oluşturulmaktadır. Bu grupların toplam gelirden aldıkları paylar gelir dağılımı eşitsizliği hakkında bilgi vermektedir.” (TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti)

Kişi başına düşen geliri belirlemede kullanılan ölçütlerden biri olan Yüzde Paylar Analizi; fert ya da hane halkı sınıflarının payına düşen yüzdelerle göre karşılaştırılmasıdır. Bu analiz sisteminde toplam gelirden en düşük pay alan aynı yüzdedeki grup karşılaştırılır. Böylece yüzdelerle göre bu sınıfların paylarına düşen miktarlar gelirden yaşanan eşitsizlik bağlamında değerlendirilir. (TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti)

%1, %5 10 veya 20'lik dilimlere göre karşılaştırma yapılabilen analizde, TÜİK'in kullandığı oran %20'lik dilimdir. Buna göre; bireyler hane halkı kullanılabilir gelir oranına göre küçükten büyüğe doğru dizilir, ardından grupların her birine düşen paylara göre sınıflandırılır ve son %20'lik bölüme toplam gelirden düşen pay, ilk %20'lik bölüme toplam gelirden düşen paya oranlanarak gruplar arasında kaç kat fark olduğu bulunur. (P80/P20) (TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti)

Tablo 21'de 2014-2017 yılında Türkiye ve Sivas ilinde hane halkı kullanılabilir gelire göre %20'lik grup karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 21. Hane halkı Kullanılabilir Gelire Göre %20'lik Nüfus Dilimleri, Gini Katsayısı, P80/P20 Oranlarına Göre Gelir Dağılımı (Düzyer 2)

Türkiye	Nüfus Dilimleri					Gini Katsayısı	P80/P20 Oranı
Yıl	İlk %20 (en yoksul)	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20 (en zengin)		
2014	6,5	11,0	15,6	22,2	44,7	0,379	6,9
2015	6,3	10,9	15,5	22,0	45,3	0,386	7,2
2016	6,3	10,6	15,2	21,6	46,3	0,396	7,4
2017	6,3	10,6	15,1	21,4	46,7	0,400	7,4
TR72(Kayseri Sivas Yozgat)	Nüfus Dilimleri					Gini Katsayısı	P80/P20 oranı
Yıl	İlk %20 (en yoksul)	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20 (en zengin)		
2014	6,3	11,0	15,9	22,3	44,6	0,379	5,5
2015	6,1	11,0	15,5	22,5	44,9	0,382	7,3
2016	6,2	10,6	14,8	21,6	46,8	0,401	7,5
2017	7,1	11,7	16,2	22,0	43,0	0,356	6,0

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri,2014-2017

Tablo 21’de verilen TÜİK verileri incelendiğinde hane halkı kullanılabilir gelire göre de Türkiye genelinde gelir dağılımında adaletsizlik olduğu görülmektedir. Yıllar itibari ile bakılacak olursa gelir uçurumunda artış yaşanarak devam ettiği görülmektedir. 2014 yılına göz atıldığında en düşük ve en yüksek nüfus dilimi arasındaki fark 6,9 kat olarak izlenmiş, 2015’te 7,2 kat 2016’da 7,4 kat olmuştur. 2017 bir değişiklik yaşanmamış en düşük ve en yüksek gelir kesimi arasındaki mesafe 7,4 olarak kalmıştır. Sivas ilinin de dahil olduğu TR72 bölgesi için de hane halkı kullanılabilir gelire göre gelir uçurumunda artış yaşanarak devam etmiştir. 2014 yılında en düşük ve en yüksek gelir kesimi arasındaki mesafe 5,5 iken 2015’te ciddi bir artış ile 7,3 olarak tespit edilmiş, 2016’da 7,5 olan fark 2017’de azalarak 6,0’a gerilemiştir.

Gini katsayısına bakılacak olursa Türkiye için 2014’te 0,379 olan katsayı artarak devam etmiş 2015’te 0,386 2016’da 0,396 2017’de ise 0,400 olarak tespit edilmiştir. TR72 bölgesi için ise bu sayılar 2014 yılında 0,379 iken 2015’te 0,382 2016’da 0,401 olarak görülmüş ancak 2017’de ciddi bir azalma ile 0,356’ya gerilemiştir.

3.2.1.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Bilindiği üzere bir ülkenin temel üretim sektörleri tarım sanayi ve hizmetten oluşmaktadır. Ve bu sektörlerin GSMH (gayri safi milli hasıla) ‘ye ne oranda katıldığını tespit etmek için sektörlere göre gelir dağılımını incelemek gerekmektedir.

Bir ülkenin sektörler arasındaki gelirin dağılımının, o ülkenin gelişmişlik seviyesini gösterdiğini söylemek mümkündür. Gelişmiş ekonomilerin GSYİH içinde tarım sektörünün payı az iken gelişmekte olan ekonomilerde tam tersi bir durum söz konusudur. Ayrıca gelişmişlik düzeyi arttıkça hizmet sektörünün payı artmakta buna karşılık tarım ve sanayinin payı azalmaktadır. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:134)

Tablo 22’de Türkiye ve Sivas için gelir dağılımının sektörler arası dağılımı incelenmektedir.

Tablo 22. İktisadi Faaliyet Kollarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payları

İstatistikî bölge birimleri sınıflaması	Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Sektör toplamları	Vergi-sübvansiyon	GSYH
TR Türkiye	2015	161 447 917	652 582 965	1 246 695 908	2 060 726 790	277 920 704	2 338 647 494
	2016	161 304 618	735 168 540	1 402 423 306	2 298 896 464	309 629 285	2 608 525 749
	2017	189 000 175	905 819 274	1 657 822 396	2 752 641 846	353 894 906	3 106 536 751
TR100 İstanbul	2015	974 199	191 436 847	444 287 413	636 698 459	85 868 580	722 567 040
	2016	989 320	217 265 088	494 900 426	713 154 834	96 052 008	809 206 842
	2017	962 310	262 856 158	595 847 113	859 665 581	110 523 376	970 188 957
TR721 Kayseri Sivas Yozgat	2015	6 541 539	15 421 613	26 174 342	48 137 495	6 492 082	54 629 576
	2016	6 335 843	17 783 052	29 615 761	53 734 656	7 237 309	60 971 965
	2017	7 257 933	21 848 706	34 224 183	63 330 822	8 142 162	71 472 984
TR722 Sivas (Düzey3)	2015	2 234 987	2 775 167	6 386 069	11 396 223	1 536 956	12 933 178
	2016	2 002 412	3 330 007	7 317 843	12 650 261	1 703 814	14 354 075
	2017	2 269 869	4 131 149	8 385 526	14 786 544	1 901 040	16 687 585

Kaynak: TÜİK Gelir dağılımı ve yaşam koşulları istatistikleri il bazında GSYH 2015-2017

Sektörler arası gelirin bölüşümü, üretim araçlarının mülk sahipliği ile ilgili olarak yani ulusal gelirin kamu sektörü ve özel sektör arasındaki bölüşümünün açıklaması olarak da tanımlanmaktadır.

Gelirin büyük bölümü, özel mülkiyet yerine kamunun elinde ise bu bize sistemin genel yapısı ve işleyişi hakkında fikir verecektir. Çoğu gelişmiş ülkede sanayi sektörü milli gelirden büyük bir pay almamaktadır. (%30–40 arasındadır). Çünkü bu ülkelerde öncelikle sanayileşme olgusu yaşanmış, daha sonra ön plana çıkan hizmetleşme olgusuyla tarım sektörünün yanı sıra sanayi sektörünün payı da azalmıştır. Ülkemizde ise sanayi sektörü ile hizmet sektörünün ilerlemesi aynı anda yaşanmış; hatta bilgi çağında olmamızın da etkisiyle hizmetleşme olgusu, sanayileşme olgusunun bir adım önünde gelişme göstermiştir. Buna karşın hizmetleşme olgusu, gelir dağılımında istihdamdaki kadar yoğun yaşanmamıştır. Çünkü Türkiye’de planlı dönemde istikrarlı bir sanayileşme politikası izlenemediği için, sanayi sektörünün özellikle istihdam yaratma şansı düşük olmuştur. Bu dönemde sanayi sektörünün milli

gelirdeki payı, istihdamdaki payına göre daha fazla artmıştır. (Eren 2006: 78-79 aktaran: Aras 2012)

Türkiye ekonomisinde, gelir dağılımının sektörler arasındaki dağılımı incelendiğinde 2015 yılında tarım sektörünün GSYİH'den aldığı pay 161 447 917 iken 2016'da 161 304 618 2017'de ise 189 000 175 olmuştur. Ülkelerin gelişmişlik göstergelerinden biri sanayi sektörünün GSYİH'den aldığı payın yüksek olmasıdır. Ancak Türkiye de bu gelişme yeterli düzeyde değildir. Tabloda sanayi sektörünün GSYİH'den aldığı paya bakıldığında; 2015 yılında 652 582 965, 2016 yılında 735 168 540, 2017 yılında ise 905 819 274 olarak tespit edilmiştir. Hizmet sektörü için ise yıllar itibari ile 2015 için 1 246 695 908, 2016 için 1 402 423 306 2017 yılında ise 1 657 822 396 olarak tespit edilmiştir. Vergi sübvansiyonları için ise verilen rakamlar şöyledir; 2015 yılı için 277 920 704, 2016 için 309 629 285, 2017 için ise 353 894 906.

Sivas İline bakıldığında ise tarım sektörü 2015 yılında 2 234 987, 2016 yılında 2 002 412, 2017 yılında ise 2 269 869'dur. Sanayi sektöründe ise kısmi de olsa bir gelişme olduğu görülmektedir. 2015 yılında 2 775 167, 2016 yılında 3 330 007, 2017 yılında ise 4 131 149 olduğu görülmektedir. Ancak yeterince gelişmemiş olması Sivas ilinde GSYİH'nin düşük olarak gerçekleşmesinin çok önemli bir nedenidir.

Son olarak hizmet sektörüne bakarsak; 2015 yılında 6 386 069 2016 yılında 7 317 843 2017 yılında ise 8 385 526'dır. Vergi sübvansiyonları incelendiğinde ise 2015 yılı için 1 536 956, 2016 yılı için 1 703 814 2017 yılı için ise 1 901 040 olarak hesaplanmıştır.

3.2.1.1.4. İllere Göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Rakamları ve Sivas

Türkiye İstatistik Kurumu bünyesinde uzun yıllar süresince illere göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla rakamları ile ilgili bir duyuru yapılmamıştı. 2016 yılı sonrası aralık ayı itibari ile SNA-2008 (Ulusal Hesaplar Sistemi) ve ESA-2010'a (Avrupa Hesaplar Sistemi) uyum çerçevesinde temel gözden geçirme çalışmaları sonlanmıştır. Bu bağlamda 2009 temelli GSYİH dizisinin eksiklerini düzeltmek ve daha doğru tespitler elde etmek için İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) üçüncü düzeye denk olan seksen bir il ve İBBS ikinci düzeye denk olan yirmi altı bölge için GSYİH hesaplanmıştır. 2004-2014 yılları için geçerli ücretlerle üretim metodu kullanılarak sektörler ayırımında düzenlenen il temelinde GSYİH hesaplamalarında, Avrupa

Topluluğu'nda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE Rev 2) kullanılmıştır. Son olarak bu çalışma 2014-2017 yılları için yapılmıştır. Aşağıdaki tablolarda İBBS üçüncü düzeye denk olan seksen bir il ve İBBS ikinci düzeye denk olan yirmi altı bölge açısından GSYİH hesapları verilmiştir.

Tablo 23. Kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması

İstatistikî bölge birimleri sınıflaması (2. Düzey)		Kişi başına GSYH (TL)			Kişi başına GSYH (\$)		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017
TR	Türkiye	29 899	32 904	38 680	11 019	10 883	10 602
TR10	İstanbul	49 773	54 933	65 041	18 343	18 169	17 827
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	38 952	42 372	50 752	14 355	14 014	13 911
TR51	Ankara	40 679	45 247	52 000	14 992	14 965	14 253
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	22 967	25 509	29 670	8 464	8 437	8 132
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	12 924	14 434	17 245	4 763	4 774	4 727
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	11 734	13 371	15 183	4 324	4 422	4 162
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	12 685	13 858	16 064	4 675	4 583	4 403

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri,2015-2017

Tablo 23'teki TÜİK verilerine göre il bazında kişi başına GSYH rakamları Türkiye için 2015 yılında 29 899(TL) 11 019(\$), 2016 için 32 904(TL) 10 883(\$), 2017 için ise 38 680(TL) 10 602(\$), Sivas'ın bulunduğu TR72 bölgesi için ise 2015 yılında 22 967(TL) 8 464(\$), 2016 yılı için 25 509(TL) 8 437(\$), 2017 için ise 29 670(TL) 8 132 (\$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 24. İl bazında kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, 2015-2017

İstatistikî bölge birimleri sınıflaması (3. Düzey)		Kişi başına GSYH (TL)			Kişi başına GSYH (\$)		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017
TR	Türkiye	29 899	32 904	38 680	11 019	10 883	10 602
TR100	İstanbul	49 773	54 933	65 041	18 343	18 169	17 827
TR421	Kocaeli	48 806	53 267	64 659	17 987	17 618	17 723
TR510	Ankara	40 679	45 247	52 000	14 992	14 965	14 253
TR722	Sivas	20 831	23 155	26 861	7 677	7 658	7 362
TRC21	Şanlıurfa	11 256	12 161	14 185	4 148	4 022	3 888
TRB21	Van	10 548	12 378	14 080	3 887	4 094	3 859
TRA21	Ağrı	9 657	11 125	12 729	3 559	3 679	3 489

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri,2015-2017

Tablo 24'e göre il bazında kişi başına GSYH rakamları Türkiye için 2015 yılında 29 899(TL) 11 019(\$) 2016 için 32 904(TL) 10 883(\$) 2017 için ise 38 680(TL) 10 602(\$) olarak tespit edilmiştir. Sivas ili için ise 2015 yılında 20 831(TL) 7 677 (\$) 2016 yılı için 23 155(TL) 7 658(\$) 2017 için ise 26 861(TL) 7 362 (\$) olarak tespit edilmiştir.

Sivas ili bu veriler arasında son sıradaki illerin yaklaşık 2 katı kadar üstünde ilk sıradaki illerin ise yaklaşık iki katı kadar altında bir değerdedir. Tabloya bakıldığında seneler itibariyle, Sivas'ta kişi başına hesaplanan GSYİH Türk lirası temelinde artan şekilde devam ederken, dolar temelinde aksine düşme eğilimi göstermektedir.

3.2.2. Türkiye ve Sivas'ta Servetin Dağılımı

Servet gelirden, finansal ve finansal olmayan birikimlere ayrılan imkanların toplamıdır. (Güngör 2016) Servet; belli bir ana kadar birikmiş varlıklarının o anki toplam değeridir. (Özdemir 2017;9) Bu bölümde Türkiye ve Sivas için servet dağılımı, konut satış sayıları ve motorlu taşıt sayıları açısından ele alınmıştır.

Tablo 25. Yıllara ve İllere göre konut satış sayıları

İllere ve yıllara göre konut satış sayıları, 2013-2019							
Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Ocak
Türkiye	1 157 190	1 165 381	1 289 320	1 341 453	1 409 314	1 375 398	72 937
İstanbul	234 789	225 454	239 767	232 428	238 383	234 055	13 455
Ankara	137 773	131 825	146 537	144 570	150 561	131 161	6 785
İzmir	72 421	71 779	77 796	81 316	84 184	75 672	3 795
Sivas	5 344	5 503	7 631	9 807	10 654	10 665	422
Bayburt	369	718	573	524	601	543	17
Ardahan	185	157	180	273	165	186	7
Hakkari	138	210	139	130	124	159	9

Kaynak: TÜİK illere ve yıllara göre konut satış sayıları, 2013-2019

Servetin dağılımında ve yoksulluğun ölçülmesinde önemli bir veri olan konut satışlarına bakıldığında tablo 25'e göre Türkiye için 2013 yılında 1 157 190 olarak izlenen konut satışları 2014 yılı için 1 165 381'e yükselmiştir. 2015 yılında 1 289 320, 2016 senesi ülkemizde görülen siyasi anlamda negatiflikler ile yurtdışındaki siyasi tehlikeler sebebi ile ekonomide yaşanan hassaslıklardan çokta etkilenmeyen konut satışları artışına devam etmiş ve 1 341 453'e yükselmiştir. 2017 yılında da artarak 1 409 314 olan satış sayıları ilk defa 2018 yılında düşüş göstermiş ve 1 375 398'e gerilemiştir. Mutlaka farklı nedenlerinin de olduğunu belirterek, düşüşe bir neden olarak kredi faiz oranlarının yükselmesini gösterebiliriz.

Konut satışlarında illere göre bakıldığında ise 2018 yılı için İstanbul 234 055 adet konut satışı yıllara ve tüm Türkiye'de satılan konutlara göre en yüksek paya sahiptir. Satış rakamlarına göre İstanbul şehrini 131 161 adet konut sayısı satışı ile Ankara, 75 672 konut sayısı satışı ile İzmir izlemektedir. Konut satış sayısının düşük olduğu iller sırasıyla 159 adet konut ile Hakkari, 186 adet konut ile Ardahan ve 543 adet konut ile Bayburt olmuştur.

Sivas ilinde ise farklı olarak 2018 yılında da satışlarda bir gerileme olmamakla birlikte ciddi bir artış da yaşanmamış 2017 yılında 10 654 olan satış sayıları 10 665'e yükselmiştir.

Tablo 26. İllere Göre Nüfus Dağılımı

2018 yılı nüfus sayıları	
İl	Nüfus
Türkiye	82.003.882
İstanbul	15.067.724
Ankara	5.503.985
İzmir	4.320.519
Sivas	646.608
Ardahan	98.907
Tunceli	88.198
Hakkari	286.470

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2018

Tablo 27. İllere göre motorlu kara taşıtları sayısı 2018

İllere göre motorlu kara taşıtları sayısı, Ocak 2019									
İl	Toplam	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motosiklet	Özel Amaçlı	Traktör
Toplam	22 922 164	12 437 250	488 244	218 489	3 766 235	846 097	3 215 184	63 533	1 887 132
İstanbul	4 184 963	2 895 629	95 181	42 492	671 886	136 186	311 325	7 922	24 342
Ankara	1 983 177	1 448 332	25 262	17 990	298 166	80 612	49 159	7 470	56 186
İzmir	1 398 876	768 236	15 687	15 678	231 459	41 728	256 615	3 554	65 919
Sivas	160 764	83 697	3 366	1 377	25 954	6 185	7 168	483	32 534
Ardahan	19 506	3 903	785	50	2 902	481	465	134	10 786
Tunceli	9 265	3 457	658	88	1 809	458	548	489	1 758
Hakkari	9 443	2 161	1 425	68	2 446	1 408	314	567	1 054

Kaynak: TÜİK, Motorlu kara taşıtları Ocak,2019

Servetin dağılımında ve yoksulluğun ölçülmesinde önemli bir başka veri olan taşıt sayılarına bakıldığında tablo 27'de 2019 yılı için Türkiye'de motorlu taşıt sayıları en yüksek üç il ile en düşük üç il arasında Sivas'ın karşılaştırılması yapılmaktadır. Tabloyu incelediğimizde Türkiye genelinde en yüksek oranın 12 437 250 ile otomobil sayılarında olduğunu görmekteyiz. Bu sayının en yüksek olduğu il 2 895 629 ile

İstanbul'dur. İstanbul'un nüfusuna göre bakılacak olursa nüfusun yaklaşık %15'inde otomobil olduğu görülmektedir. İstanbul'u 1 448 332 ile Ankara izlemektedir ve nüfusun yaklaşık %20'si otomobile sahip demektir, daha sonra İzmir'de 768 236 ile nüfusun yaklaşık %17'si otomobile sahiptir.

En düşük olduğu illerin ise sırası ile 2 161 ile Hakkari'nin nüfusunun yaklaşık %1'i, 3 457 ile Tunceli nüfusunun yaklaşık %4'ü, 3 903 ile Ardahan nüfusunun ise yaklaşık %4'ünün otomobil sahibi olduğu görülmektedir. Sivas ilinin ise motorlu taşıt sayısının 83 697'dir nüfusun yaklaşık %13'ü otomobile sahip demektir. En yüksek illerin biraz altında en düşük illerin ise oldukça üzerinde bir seyir izlediği görülmektedir.

3.3. Sivas'ta Kentsel Yoksulluğun Neden ve Sonuçları

Daha önce Türkiye'de yaşanan yoksulluğun temel nedenleri konusuna değinilmiştir. Sivas ili de bu hususta bazı farklılıklar içerse de Türkiye'nin bir yansıması gibidir. Sivas'ta Kentsel yoksulluğun nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

3.3.1. Gelirin Bölüşümü

Bir ekonomide belli periyotlarda elde edilen gelirin, bireyler, toplumlar, gruplar ve üretim unsurları arasında bölüşümünü anlatan gelir bölüşümü kavramı, günümüzde gelir eşitsizliği kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Gelirin eşitsiz olması ise belirli bir oranı anlatan nüfus yüzdesinin ulusal gelirden payına düşen oranla aynı orandaki bir başka nüfus yüzdesinin ulusal gelirden payına düşen oran arasındaki farklılık olarak tanımlanmaktadır. Servet dağılımındaki eşitsizlikler, ücret farklılıkları, işsizlik, nüfus artışı, sosyal normlar ve gelenekler ise gelir eşitsizliğine neden olan temel faktörler arasında sıralanmaktadır. (Cerev ve Yenihan 2018:101)

Mal piyasalarının ve üretim faktörlerinin alınıp satıldığı piyasalarının rekabet hali, ülkenin iktisadi yapısı, gelişmişlik seviyesi, maliye politikası, eğitim eşitliği, eğitim seviyesi, nüfusun bölgesel sektörel sınıfsal yayılımı, işgücü piyasasının örgütlenme şekli, demokratikleşmenin seviyesi gibi konularda gelir bölüşümünün hesaplanmasında ciddi bir rol alır.

Yerleşim alanlarına göre, Gini katsayıları incelendiğinde oranın 1 rakamına yaklaşması artan eşitsizliği ve tüm servetin tek bir kişide toplanmaya doğru gittiğini ifade etmekte, 0 rakamına yaklaşması azalan eşitsizliği, sıfırı göstermesi ise eşitsizlik veya bir başka deyişle tam eşitlik sağlandığını gösterir. (Es ve Güloğlu 2004:83)

Gelir, mülkiyet vb. anlamında Gini oranları değerlendirildiğinde, daha önceki konularda bahsettiğimiz tablo 20'ye göre TR72 bölgesi 2017 yılı için 0,342 oranı ile önceki yıllara nazaran 0'a yaklaşmış olsa da hala eşitsizliklerin yaşandığı bir il olarak değerlendirilebilir. Nüfusun ilk %20'lik kesimi ulusal gelirden %8,2 oranında paya sahipken son %20'lik kesimi ulusal gelirden %42,6 oranında paya sahiptir. (TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri,2017)

3.3.2. İşsizlik ve Düşük Ücret Seviyeleri

İşsizlik kişinin iş gücü piyasasında iş gücünün arzı ve talebine bağlı oluşan fiyat seviyesinde çalışmaya razı olmasına karşın iş arayıp bulamaması nedeniyle çalışmamasıdır. Yaşamak için alternatif geliri olan ve yeni bir gelir elde etmek amacıyla iş aramayan ve çalışmayan kişiler bu anlamda işsiz sayılmaz. Belirli bir gelire sahip olmak amacıyla ekonomik bir faaliyete dahil olmak isteyen kişi bunu başaramazsa gelir yetersizliği ile karşı karşıya kalır ve bu durum yoksulluğu getirir.

İşsizliğin en önemli nedenlerinden biri yapısal problemlerdir. Ekonomik büyümenin yeterli iş yaratamaması, bireylerin iş bulamamasına ve dolayısıyla gelir elde edemeyip yoksullaşmasına neden olabilir.

Sivas'ta işsizliğin başlıca nedenlerinden biri sanayinin ilde gelişmemiş olmasıdır. Kamu yatırımlarının sanayi, sağlık, altyapı çalışmaları, tarım hayvancılık, üniversite ve eğitim kurumları gibi hususlarda yetersiz olması ve özel sektörün eksikliği de işsizlik ve eksik istihdam nedenleri arasında gösterilebilir. Sivas'ın işsizlik rakamlarına bakılacak olursa 2016 yılı için İŞKUR'a kayıtlı 24 bin 682 işsiz bulunmaktadır. (Saraç ve Ayaz 2017:11) İşsizlik rakamlarının bu denli yüksek olması rekabet durumunu arttırmakta ve bünyesinde açık iş bulunduran şirketlerin daha düşük ücretler ile işçi çalıştırmasına neden olmaktadır. Ücretlerin düşmesi de çalışan kişilerin refah düzeylerinde düşme, tüketim azalması ve göç gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

3.3.3. Modern Tarımın Kullanılmaması

21. yüzyılda tarım hala Sivas için en önemli iktisadi faaliyet kollarından biridir. İldeki istihdamın büyük bir çoğunluğu tarım sektöründedir. İlde önemli bir geçim kaynağı olan bu sektörün hala entansif olarak yapılmaması kentsel yoksulluğu etkileyen nedenler arasında yer almaktadır.

Entansif tarımın sözlüklerdeki genel tanımı şöyledir:

Çağdaş tarım metotları kullanılarak yürütülen bir tarım faaliyetidir. Doğal koşullara tabiiyet bir hayli düşüktür. Toprağın sulanma, daha verimli olması için gübrenmesi ve korunması için ilaçlanması, tohumun kalitesi gibi uygulamalardan bilimsel metotlar aracılığı ile faydalanılır.

Bu sebeple verim oldukça yüksektir. Sınırlı tarım topraklarına sahip ülkelerde var olan araziden alınabilecek en büyük verimi sağlamak için daha çok uygulanmaktadır.

Tarım açısından elverişli bir bölge olan Sivas'ta tarım metodu olarak hala ekstansif tarımın yaygın kullanılması sonucu yukarıda bahsedilen uygulamalardan yeterince yararlanılmadığı için verim yüksek değildir. Tarımsal üretim ciddi oranda doğal şartlara, iklim şartlarına tabiidir, bunun sonucunda ekilen toprakların büyüklüğü aynı kalsa da yağış miktarlarına bağlı olarak üretim düzeyinde seneden seneye farklılıklara rastlanır.

İklim şartları ile ürününü verimliliği arasında koşutluk vardır. Yağışın seyrek görüldüğü senelerde verim düşmektedir. Ekstansif tarım nedeni ile tarımsal alanda yapılan üretimde verim yüksek değildir, iklim şartlarına dayalı dalgalanmaların yaşanma olasılığı yüksektir. Genel olarak tahıl ekimi yapılan araziler daha yaygındır. Çünkü tahıl iklim şartlarına daha kolay ayak uyduran ve stoklanabilen bir hasattır bu nedenle tarımsal üretimi diğerlerine kıyasla daha kolaydır.

Bu nedenle ürün çeşitliliği, ürün verimliliği hususlarında il yeterince gelişmemekte tarımsal elverişliliğini kullanamamaktadır.

3.3.4. Hane halkı Özellikleri

Hane halkı genişliği ve bütünlüğü aile yapılarında zaman içinde oluşan sosyoekonomik değişiklikler, yoksulluk açısından belirleyici faktörler arasında bulunmaktadır. Hane halkında birey sayısı çoğaldıkça yoksulluk tehlikesi de artmaktadır. Öte yandan en çok tek ebeveyni olan, ebeveyni yaşlı olan veya aile reisinin kadınlardan oluştuğu hanelerin, ötekilere nazaran daha çok yoksulluk tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. (Cerev ve Yenihan 2018:104)

Ailede çocuk sayısı arttıkça yoksul olma ihtimali artmaktadır. Gelir seviyesi düşük olan aileler geleceklerini garanti etmek düşüncesi ile daha çok çocuk sahibi olmakta ve yoksulluk zincirinden kurtulamamaktadır. Yoksul ailelerin bir kısmı, çocuklarının eğitimlerine önem vermektense küçük yaşta işe girmelerini yeğleyebilmektedir. Oysa gelir düzeyi yüksek olan haneler çocuklarına daha iyi eğitim verebilmek için çocuk sayılarını düşük tutmaktadır. TÜİK Yoksulluk Çalışmasına

(2009) göre, 3 ve 4 kişilik konutlarda yoksulluk rakamı %9,65 seviyesinde iken, 7 kişi ve daha fazla bireyin barındığı konutlarda ise %40 oranına yükselmektedir.

Bununla beraber hanelerinde engelli birey olan ailelerde yoksulluk şiddetlenebilmektedir. Ailede çocuklara engellilere ve yaşlılara bakacak tek bir yetişkinin olması, o kişinin çalışmamasına, ailenin gelirinin azlığına ve yoksulluğa neden olabilmektedir. (Özdemir ve İslamoğlu 2017:175-176)

Sivas ili de ataerkil aile yapısı baskın olan illerimizdendir. Aynı zamanda kalabalık haneler yoğun olduğu için tüm bu sorunları bünyesinde barındırmaktadır.

3.3.5. Göç

Daha önceki konularda değinildiği gibi göç kentsel yoksulluğun hem nedeni hem de bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere Sivas ili sürekli göç veren iller arasında yer almaktadır. Bu durum ilin yoksulluk durumunu doğrudan etkilemektedir.

Sivas'tan göçün temel sebebi ekonomiktir. İl işsizlik olması sebebi ile aktif işgücü bağlamında değerlendirilen kesimden daha çok da genç nüfusunu elinden kaçırmaktadır. Bu grubun göç etmesi sonucunda çalışma çağındaki nüfus oranı düşmekte, ilin üretici kalemi de kaybolmaktadır. Kent merkezinde istihdam imkanlarının yetersizliği kent merkezinden yapılan göçleri artırırken aynı zamanda kırsal kesimden aşamalı olarak göç edenlerin Sivas'ı seçmemelerine ve direkt olarak başka şehirlere yönelmelerine neden olmuştur. Başlangıçta göçler genç erkek ağırlıklı iken daha sonra aile fertlerini de yanlarına almışlardır. (Başel 2010:365) Bunun sonucunda kente ayak uyduramama, kentlerde meydana gelen konut ve gecekondu meseleleri, göçün hacmiyle paralel olarak giderilemeyen mahalli hizmetler, iş olanaklarındaki ilerleme ile aynı oranda artmayan göçler sonucunda oluşan eksik istihdam ve işsizlik problemleri, göçün negatif sonuçlarından en önemlilerini oluşturur. (Es ve Ateş 2004:210-211) son yıllarda bir düzelme yaşansa da sorunun çözülmesi açısından yeterli değildir.

3.3.6. Konut Sorunu ve Gecekondulaşma

Gecekondu teriminin bilinen tanımı ivedilikle yapılmış, özensiz, niteliksiz yapı şeklindedir. Buradan hareketle gecekondu yasalara aykırı olarak gelişmemiş, sağlık açısından ve rahatlıktan yoksun, derme çatma bir yapıyı anlatmaktadır.

Yoksulluk durumu incelenirken insanların yaşadığı konut ve konutun sunduğu imkanlar da yoksulluk açısından belirleyici bir unsurdur.

Sivas'ta köyden kente göçün oldukça artması ile kentlerdeki konut yetersizlikleri zamanla çoğalmakta ve bireyler barınma gereksinimlerini karşılayabilmek için kent merkezlerinin dışına gecekondu olarak ifade edilen konutlar inşa edip öbekler oluşturmaktadırlar. Bu yapıların her altyapı imkanından mahrum olması barınma şartlarını da zamanla kötüleştirmektedir. (Es ve Ateş 2004:220)

Sivas'ta gecekondu mahallelerinin fazla olması sonucunda bu bölgelerin yeniden imarı için ilde kentsel dönüşüm projeleri yapılmakta ancak henüz yeterli düzeye ulaşamamaktadır.

3.3.7. Eğitim

Bilindiği üzere eğitim ve yoksulluk arasında direkt olarak gelişen bir ilişki söz konusudur. Eğitim düzeyi ilerledikçe yoksulluktan çıkma durumu da ilerlemektedir. Çünkü iyi bir eğitim alan birey aldığı eğitimle bağlantılı olarak istihdam edilir ve yaşam standartları da eğitimine bağlı olarak artabilir veya azalabilir. Ayrıca eğitim insanın verimliliğini direkt olarak etkilemekte, bireyin teknolojik gelişmelere ayak uydurma süresini hızlandırmaktadır.

Sivas ili TÜİK 2017 6+ yaş eğitim verilerine göre: Okuryazar olmayanların sayısı 30.421, Okuryazar eğitimsiz olanların sayısı 57.338, ilkokul 159.396, ilköğretim 63.853, ortaokul mezunu veya orta okul dengi meslek ortaokulu mezun sayısı 63.209, lise mezunu veya lise dengi meslek okulu mezun sayıları 114.206, üniversite mezunu veya fakülte mezunu sayıları 63.274, 5 veya 6 yıllık fakültelerin de dahil olduğu okullardan yüksek lisans mezun sayıları 4.964 doktora mezunu sayıları 1.656 (TÜİK, Merkezi Dağıtım Sistemi) olarak hesaplanmıştır.

Bugün gelir elde etmenin en önemli unsuru bilgidir. Bireyin sağladığı bilgi kazanımı eğitim düzeyi ile direkt olarak bağlantılıdır. Sivas ilinde eğitimin ortalama

düzeşinin yüksek olmaması, Kaliteli eğitimin beklenen seviyeye gelmemesi, işgücü piyasalarında kişilerin daha çok kol gücüne dayalı alanlara yönelmesine sebep olmaktadır. Ekonomik ilerleme süresinde teknolojik ilerleme ile birlikte kol gücüne olan ihtiyacın azalması ve beraberinde bu tür işlere verilen ücretlerin düşüklüğü işsizliğı arttırmakta bu çalışanların ucuz emek olarak değerlendirilmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de olduğu gibi Sivas’ta da yoksulluk sebeplerinin önüne geçmek için en mühim mesele eğitim düzeyinin düşüklüğüdür. (Çalışkan 2007:293)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk terimi bize en genel anlamda minimum düzeydeki hayat standartlarına dahi ulaşamamayı anlatmaktadır. Bu ifade ile beraber yoksulluk tanımına sınır olarak belirlenen minimum hayat standardını belirlemeyi, belirlerken hangi ölçüm yöntemlerinin kullanılacağı, bu hayat standardının bize ne söylediği gibi sorular da ortaya çıkmakta ve çeşitli yoksulluk açıklamaları ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluk çeşitlerinden biri olan kentsel yoksulluk, nüfusun hızla artması ve şehirleşmeye koşut olarak tüm dünyada en çokta gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir problem teşkil etmektedir. Birçok nedeni olan kentsel yoksulluk türünün var olduğu ülkede içinde de yoksulluk dışlanma iş olanaklarından mahrumiyet gibi pek çok soruna da yol açtığı bunun sonucunda ise şehirlerin sağlıklı yaşam alanları olmaktan uzaklaştığı saptanmaktadır.

Sanayileşme ve şehirleşmeye dayalı göç mobilitesinin kentlerde biriken nüfusun iş hacmini ve yaşam şartlarını düzeltbilme olanaklarını daraltması, kentsel yoksulluğun esas sebepleri olmaktadır.

Kentsel yoksulluk yalnızca işi olmayanları değil, çalışan sınıfları da etkilemektedir. Çalışan kesimler için de düşük ücret düzeylerine, toplumsal hizmetlerin maddi unsurlara çevrilmesine ve yoksulluk çizgisini aşamamalarına; işi olmayan, çalışmasına mani bir engeli bulunan, yaşlı olan, kadın genç ve çocuk olan çalışan kesimler gibi ücretsiz emek sınıfına girenler yoksulluk çizgisinin en altında yer almalarına neden olur. İş hayatındaki dalgalanmalar ile kentsel yoksulluk arasında görülen ilişki, çeşitli işlerin ciddi bir bölümünün kalıcı olmayan ve güvenlikten yoksun bir hal almasıyla ilgilidir.

Tarihsel zaman içerisinde kentlik niteliğini hiç kaybetmemiş olan Sivas ili ülkemizdeki şehirleşmenin pek çok niteliğini yansıtmakta ve taşımaktadır. İktisadi alan, sosyal ve kültürel alan, altyapı sorunları vb. gibi birçok konuda Türkiye kentleşmesini anımsatmaktadır. Bu nedenle Sivas bünyesindeki durumların ve problemlerin Türkiye'deki genel koşullar ve problemlerden ayrı tutulması pek olası değildir.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilenler çerçevesinde, Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonuçlarında il ve ilçe merkezinde yaşayan nüfus rakamlarına göre Sivas ili nüfusunun genel görünümü kentsel niteliktedir.

İlde en büyük yoksulluk nedenlerinden birisi sanayinin gelişmemesidir. Sanayi ülke genelinde istihdamın büyük bir kısmını kapsar bunun ilde eksikliği ise doğrudan işsizliği ve yoksulluğu getirmektedir. İl yaşayan nüfusa yetecek sosyal, kültürel ve ekonomik yeterliliği sağlayamamaktadır.

Sivas sanayisinde özel sektörden ziyade kamusal işletmeler sayıca daha fazladır. Sivas'ın kentleşmesi sanayi nedeni ile değil, daha çok nüfus hareketlerine bağlı bir şekilde oluşmuş bir kentleşme özelliği taşımaktadır. Kent içinde şehir nüfusunun çoğalması ilk zamanlarda tarımda mekanizasyon ve toprağın parçalanması neticesi ile üretim seviyesinde düşme ve köy ve kırdaki iş kaybına sebebiyet vermiş, ilde hayvancılık sektörünün verimliliğinin yeterince değerlendirilememesi ile birlikte kırdaki yaşayan halk kent merkezine kaymıştır. Biriken işgücünün ilin sahip olduğu kamu sektöründe ve özel sektörde istihdam ihtiyacı karşılanamamış, hizmet sektörü bünyesinde istihdam edilmeye yönelmiş, fakat bu sektörün de o kadar iş gücüne karşılık gelecek bir iş hacmi bulunmadığı için Sivas ciddi anlamda sanayi şehirlerine ve yurtdışına göç vermiştir.

Yoksulluk nedenleri arasında büyük paya sahip olanlardan biri de göç sorunudur. İl işsizlik sorunu sebebi ile çalışma çağında olan olanlardan en çokta genç kesimini kaybetmektedir. Şehir merkezinde istihdam imkanlarının yetersiz kalması göç oranlarını arttırırken kırdan aşamalı olarak gelenlerin direkt olarak başka şehirlere kaymalarına yol açmaktadır. Son yıllarda bu rakamlarda az da olsa bir iyileşme izlense de kentsel yoksulluk sorununa çözüm olacak seviyeye ulaşabilmiş değildir. Hala devam eden bir göç sorunu vardır.

Yerleşme ve hane halkı hususunda değerlendirildiğinde gecekondular oranları yüksek olan bir şehir olup Türkiye'de olduğu gibi kentin genel görünümü ataerkil/geleneksel aile yapısına sahiptir. Bu evlerde genelde geçim sağlayan birey sayısı azınlıkta, hanedeki birey sayısı ise fazladır. Ailelerin çalışacak yaşa geldiğine inandığı tüm bireyleri çalıştırılmakta ve eğitime yeterince önem verilmemektedir.

Eğitim ile yoksulluk ise yine doğrudan bağlantısı bulunun hususlardan biridir. Eğitim seviyesinin artması refahın da artmasına neden olmaktadır. Ancak ilde özellikle merkez ilçesi dışında yaşayan haneler için eğitim seviyesi hala dışuk seyretmektedir.

Sonuç olarak Sivas hem T¼rkiye’de yaşanan kentleşme özelliklerinden hem de kendine özg¼ koşulların yarattığı bazı sorunlardan dolayı kentsel yoksulluğun var olduğu bir şehirdir. Bu sorunun ortadan kalkması için elbette ki ilk ve en büyük sorumluluk devlete d¼řmektedir. Devlet kentsel yoksulluğa nelerin sebep olduğunu iyi ç¼z¼mlenmeli ve yoksullarla ilgili toplumsal ve ekonomik yapıyı geliştirme, gelişmiş yerlere yetişme durumuna ilişkin programlarını açığa çıkarmalıdır. Gerek maddi iletim gerekse yoksulluğun manevi kısmına ilişkin başka her t¼rl¼ hususta devlet dayanağının sağlanması, yoksullukla savaşmada temel unsurdur.

Yoksulluğu giderme hususunda, yoksullukla savaşın üç temel akt¼r¼ olduğu bilinmektedir. Bu akt¼r¼ler; merkezi y¼netim, yerel y¼netimler ve sivil toplum örg¼tleridir. Bu nedenle yoksulluğu ç¼z¼mek için ilde valilik, il özel idaresi ile iş birliği yapılmalı, etkin iletişim sağlanmalıdır. Alt yapı yatırımları arttırılmalı, sağlık ve ç¼vre problemleri giderilmelidir.

Kentsel yoksulluk ačiusından bir başka ç¼z¼m olarak, sosyal belediyeçilik konusundaki çalışmalar arttırılmalı, yardıma muhtaç olanların imdadını beklemek yerine, ihtiyaç sahiplerine ulaşılmalıdır.

B¼lgenin ekonomik anlamdaki gereksinimlerine göre meslek edindirme kursları belirlenmeli ve bu kurslarda eğitim görenlerin istihdam imkanları sağlanmaya çalışılmalıdır.

Tarım alanında ekstansif tarım yapılması, iklime tabii olunması yön¼nden kırsal nüfus dengesiz gelir elde etmekte bu nedenle gelir eksikliği ve göç sorunu oluşmakta, tarım alanları boşalmakta, tarımsal üretim hacmi de daralmaktadır. Bu ačiusdan entansif tarım güçlendirilmeli, tarıma yönelik yatırım ve teşviklerin yapılmalı, kırsal nüfus yaşam alanlarında kalmaya ikna edilmeli, kırsal kesimdeki gelir eksikliği ve göç sorunları ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Kentsel yoksulluk sorununu ç¼zebilmenin en temel yolu istihdam odaklı yerel kalkınmanın sağlanabilmesidir. Sosyal belediye yani yerel y¼netim yoksul sınıfların kentle barışmasını temin edecek tedbirleri almalı, karar alma s¼reçlerine tüm akt¼r¼lerin

katılımını öngören yönetim modelinin ilkeleri gereği halkı, özel sektörü ve sivil toplum örgütlerini yüreklendirerek destek vermeleri konusunda isteklendirmesi gerekmektedir.

Tüm bunlara ek olarak gelişmemiş alanların geliştirilmesi adına düşünülen kentsel dönüşüm projeleri, eğitime destek projeleri gibi projelerin en kısa sürede uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Adaman Fikret ve Keyder Çağlar (2006). “*Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*”

Akçakaya, Mariye (2009). “*Türkiye’de Bölgesel Yoksulluk*” Yüksek Lisans Tezi İstanbul

Akkoyun, Nazım (2004). “*Kentsel Yoksulluk ve Süleymaniye Örneği*” MSGSU Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Lisans Bitirme Tezi, İstanbul

Aksan, Gamze (2012). “*Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri*” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Aktan Coşkun Can ve Vural İstiklal Yaşar (2002). “*Yoksullukla Mücadele Stratejileri,*” Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları

Aras, Adem (2012). “*Türkiye’de Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk (Sakarya İli Kentsel Alan Örneği)*” Yüksek Lisans Tezi Temmuz

Aşkın Elif Özlem ve Aşkın Umur (2017). “*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma*” Kapadokya Akademik Bakış-Cappadocia Academic Review Cilt 1 Sayı 2

Ateş, Ahmet (2003). “*Sivas Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması*” Sivas

Aytaç, Ömer (2016). “*Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli*” Mukaddime, 7(1) 135-155

Başel, Halis (2003). “*Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas’tan İstanbul’a Göç Örneği*” Doktora Tezi İstanbul

Başel, Halis (2010). “*Sivas’tan Göç ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri – I (1975–1990)*”

Balıkçioğlu Nevzat ve Öz Çınar Dilek (2018). “*Ekonomide Turizm Sektörünün Yeri ve Önemi: Sivas İli Bağlamında Bir Değerlendirme*”

Batmaz Yücel, Nazlı (2016). “*Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Rolü “Keçiören Belediyesi Örneği”* Aksaray Üniversitesi İibf Dergisi, Ocak, Cilt 8, Sayı 1

Bayraktutan Yusuf ve Akatay Merve (2012). “*Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği*” Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24: 1-34

Bilen Mahmut Yumuşak ve Güran İbrahim (2000). “*Gelir Dağılımı Beşeri Sermaye İlişkisi Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*” K. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1 ss. 77-96

Bildirici, Zeki (2011). “*Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*” Yüksek Lisans Tezi İstanbul

Cerev Gökçe ve Yenihan Bora (2018). “*Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*” Bursa

Çalışkan, Şadan (2007). “*Eğitim-İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi*” Sü İibf Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi

Çalışkan, Şadan (2010). “*Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk*” Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 59

Demirtürk Burcu R. Vd. (2011). “*Yoksulluk Düzeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma*” Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Cilt: 14 Sayı: 1

Doğan, Adem (2007). “*Sivas İli Ekonomisinin Makro-Ekonomik Göstergeler Açısından Türkiye ve İç Anadolu Bölgesindeki Yeri*” Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı

Dumanlı, Recep (1996). “*Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*” Uzmanlık Tezi Ankara DPT

Erdugan Erbil, Fatma (2010). “*Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği*” [T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı](#), Ankara

Ergün, Abdulkadir (2008). “*Sivas Şehrinde Kentleşme ve Sanayileşmeye Bağlı Çevre Sorunları*” Yüksek Lisans Tezi Konya

Es Muharrem ve Güloğlu Tuncay (2004). “*Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği*” DergiPark Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:1

Es Muharrem ve Güloğlu Tuncay (2004). “*Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği*” DergiPark Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı (8)

Es Muharrem ve Ateş Hamza (2004). “*Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”

Erdoğdu Seyhan ve Kutlu Denizcan (2014). “*Dünyada ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu: İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme*” Çalışma ve Toplum

Fırat, Muhammet (2015). “*Yoksulluk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Analizi: Bir Referans Çerçevesi (Elazığ Örneği)*” Birey ve Toplum Dergisi Bahar Cilt:5 Sayı:9

Gündoğan, Naci (2008). “*Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*” Ankara Sanayi Odası Ocak/Şubat

Güngör, Tefik (2016). <https://www.dunya.com/kose-yazisi/servet-dagiliminda-dengesizlik-var/339593> Erişim Tarihi: 07.03.2019

Güner, Fatma Canan (2015). “*Yoksulluk ve Asgari Gelir Desteği Uygulamaları: Türkiye Örneği*” Yüksek Lisans Tezi Ankara

Güneş, Engin (2008). “*Kütahya’ da Kent Yoksulluğu*” Yüksek Lisans Tezi Afyonkarahisar

İslamoğlu Emel ve Özdemir Çağlar (2017). “*Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Kavram-Teori-Uygulama*” Ankara

İncedal, Sümer (2013). “*Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*” Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi Ankara

Kalaycı, Savaş (2015). “*Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Dayanışma Geleneği Yunus Emre Kültür Vakfı Örneği*” Yüksek Lisans Tezi Karaman

Kasalak, Çiğdem (2013). “*Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimler*” Yüksek Lisans Tezi Konya

Karakaş, Mehmet (2010). “*Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*” Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: XII, Sayı: 2

Kule Hüner ve Es Muharrem (2005). “*Türkiye’de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği*” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Cilt: 0 Sayı :50

Koç, Beşir (2018). “*Yoksulluk Endeksleri*”

Koçyiğit, Selma (2016). “*Gelir ve Yaşam Koşullarının Nominal İlişki Ölçekleri ile Belirlenmesi: Sivas Örneği*” Yüksek Lisans Tezi Sivas

Özbek Mehmet Ferhat ve Yüce Mehmet (2006). “*Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme*” Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi Sayı:10

Ökmen, Mustafa (2001). “*Sivas’ta Kentsel Gelişme*” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1

Öztürk, Nazım (2009). “*İktisatta Bölüşüm Kuram- Politika*” Ankara

Pehlivan, Volkan (2010). “*Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye*” Yüksek Lisans Tezi İstanbul

Saraç Hakan ve Ayaz Murat (2017). “İşgücü Piyasası Araştırma Raporu” Sivas Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü

Seyyar, Ali (2004). “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele” Köprü Üç Aylık Fikir Dergisi Güz Sayı:88

Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016) Sivas Gezi Rehberi

Sipahi, Esra Banu (2005). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk” SÜ Yüksek Lisans Tezi, Konya

Şener, Kader (2015). <http://Guzelkader.Blogspot.Com/2015/05/Yoksulluk.Html>
[2015](http://Guzelkader.Blogspot.Com/2015/05/Yoksulluk.Html)

Şenses, Fikret (2014). “Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk Kavramlar, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler” İstanbul

Taşçı, Faruk (2009). “Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları” İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, ÇEEİ Bölümü.

Topgül, Seda (2013). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1

Türk Tuğba ve Ünlü Hidayet (2016). “Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 14, Ss.92-104

TÜİK, (2017). Merkezi Dağıtım Sistemi, İl Bazında Eğitim İstatistikleri

TÜİK, (2015). 2014 Yoksulluk Çalışması Sonuçları

TÜİK, (2011). 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları

TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti

TÜİK, (2019). İllere ve Yıllara Göre Konut Satış Sayıları

TÜİK, (2018). İnsani Gelişme Endeksi

TÜİK, (2019). Motorlu Kara Taşıtları

Üstün, Nejat (2007). “*Sivas'ta Yoksulluk*” Yüksek Lisans Tezi Sivas

Üzümcü, Adem (2014). “*Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)*” Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 5, Sayı 8

Yalçın, Nermin (2008). “*Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk*” Yüksek Lisans Tezi Aydın

Yar, Fatih (2015). “*Türkiye’de Gelir Dağılımı & Yoksulluk*” Toplum ve Ekonomi Çalışmaları Merkezi Ankara

Yusufoğlu Ömer Şükrü ve Açıkgoz Reşat (2012). “*Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları*” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Cilt.1, Sayı:1

Zengingönül, Oğul (2004). “*Küreselleşme Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde*” Maltepe Ankara

Zeybekoğlu Dünder, Özge (2011). “*Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi*” Mediterranean Journal Of Humanities Antalya I/2

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Dürdane İNCELER

Uyruğu: TC

Doğum Tarihi ve Yeri: 15.07.1995 / Sivas

E-posta: inceler.durdane95@gmail.com

EĞİTİM

Ön Lisans, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Cumhuriyet Meslek Yüksekokulu İnsan Kaynakları Yönetimi, 2015

Lisans, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 2017

Yüksek Lisans, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, devam ediyor

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı: KPDS() ÜDS() TOEFL() YDS() YÖKDİL()